

**İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN VATANDAŞLIK
BİLGİ, BECERİ VE DEĞERLERİNİ
KAZANDIRMASINA İLİŞKİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

**Dilek NARİN
Yüksek Lisans Tezi
Temmuz 2007**

**İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN
VATANDAŞLIK BİLGİ, BECERİ VE DEĞERLERİNİ
KAZANDIRMASINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Dilek NARİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İlköğretim Anabilim Dalı
Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Danışman: Yard. Doç. Dr. Şerife Dilek BELET

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temmuz 2007

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN VATANDAŞLIK BİLGİ, BECERİ VE DEĞERLERİNİ KAZANDIRMASINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Dilek NARİN

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2007
Danışman: Yard. Doç. Dr. Şerife Dilek BELET

Demokratik toplumlarda ortaya çıkan ve daha sonra diğer toplumları da etkileyen sosyo-ekonomik, kültürel, teknolojik ve politik nitelikli değişimler vatandaşlığın anlamının bilimsel ve entelektüel açıdan sorgulanarak vatandaşlık kurumunun yeniden yapılandırılıp yeni oluşan koşullara uyumunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. Bu çerçevede katılımcı, etkin ve sorumlu vatandaşın nasıl ya da hangi yöntemlerle yetiştirileceği önemli bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Bu problemin çözümüne yönelik düzenlenecek eğitim etkinliklerin başlangıç noktası aileden sonra eğitim kurumları olarak görülmektedir.

Hayat Bilgisi dersi, ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan, çocuklara; iyi bir insan, iyi bir vatandaş olma, çevreye uyum sağlama gibi gerekli temel davranışları kazandırmayı hedefleyen ilk ders olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, öğrencilere kazandırılmak istenen birçok bilgi, beceri ve değer olduğu gibi vatandaşlıkla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin de formal anlamda ilk olarak bu derste verilmesi ve sonraki öğrenmelerinin temeli olmasının gereği yadsınamaz.

Bu araştırma, ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanılmış ve karma araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın uygulaması 2 aşamada gerçekleştirilmiş,

nitel ve nicel boyutlar için aynı evren içinden 2 farklı örneklem alınmıştır. Araştırmanın nicel verilerinin toplandığı çalışma evrenini temsil edecek olan örneklem, rastlantısal örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 1., 2. ve 3. sınıfı okutmuş, Eskişehir ili merkezinde görev yapan 42 ilköğretim okulundaki 230 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel verilerin toplandığı örneklemin belirlenmesinde ise; kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmış, nicel verilerin toplandığı 42 ilköğretim okulundan seçilen 13 ilköğretim okulundaki 20 öğretmen örnekleme alınmıştır.

Araştırmada nicel veriler, İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına yönelik 55 maddelik anket yoluyla, nitel veriler ise, öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmayla ilgili istatistiksel çözümlenmelerde SPSS paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, frekans ve % analizi ile khi kare (X^2) tekniğinden yararlanılmış, değişkenler arasındaki ilişki düzeyini saptamak için C (contingency) değerleri hesaplanmıştır. Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığının belirlenmesinde ise .05 anlamlılık düzeyi benimsenmiştir. Nitel verilerin çözümlenmesinde ise, betimsel çözümlenme tekniği kullanılmış ve elde edilen veriler sayısallaştırılarak sunulmuştur.

Araştırmanın nicel bulgularına dayalı sonuçlara göre; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi ve becerilerini kazandırma bakımından büyük ölçüde yeterli bulmakta, vatandaşlıkla ilgili kimi değerleri kazandırma bakımından ise, yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmanın nitel bulgularına dayalı sonuçlara göre ise; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin, bilgi ve beceri kazandırma yönünden programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, üçte bir oranında değer kazandırma bakımından programın yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bireysel bir program olduğunu ve milli değerlere yeterince önem verilmediğini ifade etmiştir. Öğretmenler Hayat Bilgisi dersi ile öğrencilere başkalarının haklarına saygılı olma, dürüst ve hoşgörülü olma, vatan-millet ve bayrak sevgisini kazandırmaya yönelik değerlerin kazandırılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Araştırmanın programa ilişkin olarak nitel bulguları nicel bulguları destekler niteliktedir.

ABSTRACT

TEACHERS' PERCEPTIONS ON LIFE STUDIES COURSE TEACHING PROGRAM IN TERMS OF ACHIEVING KNOWLEDGE, SKILL AND VALUES OF CITIZENSHIP

Dilek NARİN

Department of Primary Education - Program in Primary School Education
Anadolu University Graduate School of Educational Sciences, July 2007

Advisor: Ass. Prof. Ş. Dilek BELET

The socioeconomic, cultural, and political changes, which were emerged in democratic societies and which influence other societies, lead to reconstruct the concept of citizenship and to adapt it newly established circumstances by inquiring citizenship in terms of scientific and intellectual dimensions. Within this framework, how to train active and responsible citizens rises as an important problem. After family, education institutions are seen as a starting point for education activities toward the solution of this problem.

Life Studies can be defined as a course given at 3rd grade at primary education, which teaches students how to be a good person, citizen and to adapt to environment. In this context, it should not be denied the fact that there are a lot of information, skills and talents and the information, skill and talents related to citizenship should be given formally through this course and this course should be the basis of other learning.

This study is conducted to determine teachers' opinions about the gains of Life Studies Course for information, skills, and values of citizenship.

In this study, within the context of survey model, methods were varied and mixed research design was used. There were two phases of the study, for qualitative and

quantitative aspects, two sampling groups within the same population were taken. The participants from whom quantitative data was collected were determined through random sampling. The study was conducted with 230 primary education teachers who worked in 42 primary schools at the center of Eskisehir city, and who taught 1st, 2nd and 3rd grades in 2005-2006. For qualitative data, easily-accessible case sampling method was applied to determine the participants, and thus out of 42 primary schools in which quantitative data was collected, 20 teachers from 13 schools were selected to collect qualitative data.

In this study, quantitative data was collected through a questionnaire with 55 items related to achieving information, skill and values of citizenship through Life Studies Course; on the other hand, the qualitative data was collected through semi-structured interviews. For data analysis, SPSS package was used and frequency, percentage analysis and chi-square analysis was applied. To determine the relationship between variables, C (contingency) values were calculated. To decide whether there is a significant relationship between variables, .05 significance level was accepted. For qualitative data analysis, descriptive analysis was used and the obtained data was digitized.

According to the results of quantitative data analysis; teachers found Life Studies Course adequate to gain students the information and skills related to citizenship, whereas for gaining some values regarding to citizenship, Life Studies Course was stated as inadequate. Likewise, according to the results based on the qualitative data analysis; teachers expressed that the teaching program of Life Studies Course was adequate to gain students information and skills related to citizenship however, one-third participants believed that this program was inadequate in terms of gaining values of citizenship. At the same time, teachers pointed out that the teaching program of Life Studies Course is an individual program and it does not emphasize the national values sufficiently. Furthermore, teachers underlined the fact that through Life Studies Course, it is necessary to gain students the values such as respect to others' rights, being honest and tolerant and the love of nation and flag. The qualitative results of the study supported the quantitative results.

ÖNSÖZ

Eğitim kurumlarının en önemli amaçlarından biri, öğrencileri her şeyden önce yaşadığı topluma yararlı, iyi, sorumlu ve etkin birer vatandaş olarak yetiştirmektir. Öğrencilere iyi birer vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmada ilköğretimde Hayat Bilgisi dersinin rolü oldukça önemlidir.

Hayat Bilgisi dersi çocuğun okula başladığı günden itibaren onun içinde bulunduğu topluma uyum göstermesini, yaşadığı toplumun tarihi, kültürel ve sosyal yapısını tanımasını, toplumsal yaşamın gerektirdiği davranışları kazanmasını sağlayan vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin verildiği bir derstir. Bu bakımdan ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık eğitimi açısından yeterliliğini ve programın uygulayıcısı öğretmenlerin programa ilişkin görüş ve önerilerini saptamak, alınması gereken önlemler konusunda ilgililere ışık tutacak öneriler geliştirmek büyük önem taşımaktadır.

Araştırma, "giriş", "yöntem", "bulgular ve yorumlar", "sonuçlar ve öneriler" olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın giriş bölümünde kuramsal bilgilere yer verilerek problem ortaya konmuştur. Yöntem bölümünde ise, araştırmanın gerçekleşmesi sırasındaki çalışmalara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar bölümünde, öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırmasına ilişkin görüşleri verilirken, sonuçlar ve öneriler bölümünde, bulgulara dayalı sonuçlar ve kişisel öneriler yer almıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin katkıları olmuştur. Özellikle bu süreç içerisinde değerli görüş ve yönlendirmeleriyle çalışmanın gerçekleşmesine katkıda bulunan danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Şerife Dilek BELET'e teşekkürlerimi sunmayı borç biliyorum.

Araştırmanın her aşamasında önerileri, fikirleri ve kişisel katkılarıyla bana yardımcı olan, görüş ve yardımlarını aldığım değerli arkadaşlarım Arş. Gr. Ruhan KARADAĞ ve Arş. Gr. Sibel DAL'a, araştırmanın güvenilirlik çalışmasını yapan Arş. Gr. Fatih YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca gösterdikleri sabır, anlayış ve desteklerinden dolayı sevgili aileme yürek dolusu sevgilerimi sunar, ismini saymadığım birçok kişiye sonsuz teşekkür ederim.

Eskişehir,
Dilek NARİN
Temmuz, 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xvi
BÖLÜM I	
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.1.1. Vatandaşlık Eğitiminin İlköğretimdeki Yeri.....	3
1.1.2. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinin Yeri ve Önemi.....	5
1.1.3. İlköğretim Hayat Bilgisi Dersinde Vatandaşlık.....	6
1.1.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerleri.....	8
1.1.4.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Bilgileri	9
1.1.4.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Becerileri	10
1.1.4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Değerleri	12
1.1.5. İlgili Araştırmalar.....	14
1.1.5.1. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar.....	14
1.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	18

1.2. Araştırmanın Amacı.....	19
1.3. Araştırmanın Önemi.....	19
1.4. Sınırlılıklar.....	21
1.5. Tanımlar.....	21
1.6. Kısaltmalar.....	21
2. YÖNTEM.....	22
2.1. Araştırmanın Modeli.....	22
2.2. Evren ve Örneklem.....	23
2.2.1. Araştırmanın Yapıldığı Okullar.....	24
2.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri.....	25
2.3. Veriler ve Toplanması.....	27
2.3.1. Anket Yoluyla Verilerin Toplanması.....	28
2.3.2. Görüşme Yoluyla Verilerin Toplanması.....	28
2.3.2.1. Görüşme Formunun Hazırlanması.....	29
2.3.2.2. Görüşme Kılavuzu.....	30
2.3.2.3. Görüşme İlkeleri.....	30
2.3.2.4. Görüşmelerin Yapılması.....	30
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	31
2.4.1. Anket Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	31
2.4.2. Görüşme Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması...	32
3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	35
3.1. Anket Yoluyla Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar.....	35
3.1.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	35
3.1.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerisini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	38
3.1.2.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	38
3.1.2.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Yaratıcı Düşünme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	41
3.1.2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin	43

İletişim Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	
3.1.2.4. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Araştırma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	45
3.1.2.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Problem Çözme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	47
3.1.2.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Girişimcilik Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	49
3.1.2.7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Zaman, Para, Materyal Vb. Etkili Kullanma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	51
3.1.2.8. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Bilinçli Tüketici Olma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	53
3.1.2.9. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	55
3.1.2.10. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Güvenlik ve Korunmayı Sağlayabilme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	58
3.1.2.11. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Doğal Afetlerden Korunma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı	60
3.1.2.12. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Sağlığını Koruma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	62
3.1.2.13. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Trafik Kurallarına Uyuma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı	64
3.1.2.14. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Sorumluluk Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	66
3.1.2.15. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	68
3.1.2.16. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Liderlik Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	70
3.1.2.17. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin	72

Farklılıklara Saygı Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı.....	
3.1.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Vatandaşlık Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar....	74
3.1.3.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Arkadaşlarının Fiziksel ve Kişisel Özelliklerine Saygı Duymasını	
Sağlayıp Sağlamadığı.....	74
3.1.3.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Ön	
yargı, Ayrımcılık Ve Çatışmanın Olumsuzluklarının Farkına	
Varmasını Sağlayıp Sağlamadığı.....	77
3.1.3.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Kaynakların Verimli Kullanılması ve Bilinçli Tüketilmesi	
Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	79
3.1.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Çevrenin Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Bir	
Vatandaşlık Görevi Olduğu Bilincine Uygun Davranışlar	
Göstermesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	81
3.1.3.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Aile Kavramının Önemini Fark Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı....	84
3.1.3.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Dayanışmanın Önemini Fark Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	86
3.1.3.7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Kendisinin ve Başkalarının Hata Yapabileceğini ve Bunun Normal	
Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	88
3.1.3.8. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Aile İçinde Demokratik Bir Ortamın Oluşmasının Önemli	
Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	90
3.1.3.9. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Her İnsanın Saygıyı Hak Ettiğinin Farkına Varmasını Sağlayıp	
Sağlamadığı.....	92
3.1.3.10. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin	
Trafik Kurallarına Uymanın Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunu	
Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	94

3.1.3.11. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Haklarını Korumanın Önemini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	96
3.1.3.12. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Yaşam ve Eğitim Hakkına Zarar Verecek Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı	98
3.1.3.13. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Tüketici Olarak Haklarından Haberdar Olmasını Sağlayıp Sağlamadığı.....	100
3.1.3.14. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Çatışmaları Şiddete Başvurmadan Çözebilmeyi Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	102
3.1.3.15. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin Varlığından Haberdar Olmasını Sağlayıp Sağlamadığı.....	104
3.1.3.16. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Uzlaşmanın Etik Bir Değer Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	106
3.1.3.17. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin İnsanların İnançlarına Saygı Duymasını Sağlayıp Sağlamadığı....	108
3.1.3.18. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaş Olmanın Anlamını Farkına Varmasını Sağlayıp Sağlamadığı.....	110
3.1.3.19. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Ortak Mirasın Korunması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	112
3.1.3.20. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Özgür ve Özerk Birey Olmanın Önemini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı.....	114
3.2. Görüşme Yoluyla Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar.....	116
3.2.1. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri...	116
3.2.2. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerine İlişkin Görüşleri.....	118

3.2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri Ve Değerlerini Kazandırmaya Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	119
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	122
4.1. Sonuçlar.....	122
4.1.1. Nicel Verilerden Elde Edilen Sonuçlar.....	122
4.1.1.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar.....	122
4.1.1.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerilerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar.....	124
4.1.1.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaşlık Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar.....	124
4.1.2. Nitel Verilerden Elde Edilen Sonuçlar.....	126
4.2. Öneriler.....	127
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	127
4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	128
EKLER.....	129
KAYNAKÇA.....	142

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
1. Araştırmanın Yapıldığı Okullar ve Öğretmen Sayıları.....	24
2. Araştırmanın Nicel Verilerinin Elde Edildiği Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri.....	25
3. Araştırmanın Nitel Verilerinin Elde Edildiği Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri.....	27
4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırması Açısından Yeterliliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	36
5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırır.....	39
6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Yaratıcı Düşünme Becerisi Kazandırır.....	42
7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler İletişim Becerisi Kazandırır.....	44
8. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Araştırma Becerisi Kazandırır.....	46
9. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Problem Çözme Becerisi Kazandırır.....	48
10. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Girişimcilik Becerisi Kazandırır.....	50
11. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Zaman, Para, Materyal vb. Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır.....	52
12. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Bilinçli Tüketici Olma Becerisi Kazandırır.....	54
13. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır.....	56
14. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Güvenlik ve Korunmayı Sağlayabilme Becerisi Kazandırır.....	59
15. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Doğal Afetlerden Korunma Becerisi Kazandırır.....	61

16. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sağlığını Koruma Becerisi Kazandırır.....	63
17. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Trafik Kurallarına Uyma Becerisi Kazandırır.....	65
18. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sorumluluk Becerisi Kazandırır.....	67
19. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Becerisi Kazandırır.....	69
20. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Liderlik Becerisi Kazandırır.....	71
21. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Farklılıklara Saygı Becerisi Kazandırır.....	73
22. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Arkadaşlarının Fiziksel ve Kişisel Özelliklerine Saygı Duymasını Sağlar.....	75
23. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Ön yargı, Ayrımcılık ve Çatışmanın Olumsuzluklarının Farkına Varmasını Sağlar.....	78
24. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kaynakların Verimli Kullanılması ve Bilinçli Tüketilmesi Gerekliğini Kabul Etmesini Sağlar.....	80
25. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çevrenin Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Bir Vatandaşlık Görevi Olduğu Bilincine Uygun Davranışlar Göstermesini Sağlar.....	83
26. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile Kavramının Önemini Fark Etmesini Sağlar.....	85
27. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Dayanışmanın Önemini Fark Etmesini Sağlar.....	87
28. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kendisinin ve Başkalarının Hata Yapabileceğini ve Bunun Normal Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar.....	89
29. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile İçinde Demokratik Bir Ortamın Oluşmasının Önemli Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar.....	91
30. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Her İnsanın Saygıyı Hak Ettiğinin Farkına Varmasını Sağlar.....	93
31. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Trafik Kurallarına	95

Uymanın Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar.....	
32. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Haklarını Korumanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar.....	97
33. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Yaşam ve Eğitim Hakkına Zarar Verecek Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlar.....	99
34. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Tüketici Olarak Haklarından Haberdar Olmasını Sağlar.....	101
35. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çatışmaları Şiddete Başvurmadan Çözebilmeyi Kabul Etmesini Sağlar.....	103
36. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin Varlığından Haberdar Olmasını Sağlar.....	105
37. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Uzlaşmanın Etik Bir Değer Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar.....	107
38. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler İnsanların İnançlarına Saygı Duymasını Sağlar.....	109
39. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Vatandaş Olmanın Anlamını Farkına Varmasını Sağlar.....	111
40. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler “Ortak Mirasın Korunması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlar.....	113
41. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Özgür ve Özerk Birey Olmanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar.....	115
42. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	116
43. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerleri Sizce Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	118
44. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmaya Uygunluğuna İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları.....	120

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Demokratik toplumlarda ortaya çıkan ve daha sonra diğer toplumları da etkileyen küreselleşme, göç, uluslararası göç, sosyal hareketlilik, ekonomik ve teknolojik değişimler, modernite ve ulusal devlete yönelik eleştiriler, din ve inanç temelli kimliklerin yükselmesi ve kamusal alanda tanınma istemleri gibi kimi değişimler vardır. Bu sosyo-ekonomik, kültürel, teknolojik ve politik nitelikli değişimler vatandaşlığın anlamının bilimsel ve entelektüel açıdan sorgulanarak vatandaşlık kurumunun yeniden yapılandırılıp, yeni oluşan koşullara uyumunun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmasına yol açmıştır. Bu çerçevede katılımcı, etkin ve sorumlu vatandaşın nasıl ya da hangi yöntemlerle yetiştirileceği önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır (Erjem, 2004, ss.55-59).

Küreselleşme süreci ve beraberinde getirdiği, sosyal, ekonomik ve teknolojik değişime ve gelişmelere paralel olarak vatandaşlıkla ilgili yeni anlayış; etkin, katılımcı, sorumlu, yaşama dönük ve başkalarıyla işbirliği yapabilen bireyler oluşturmaya yöneliktir. Demokratik toplumlarda vatandaş; başkalarını dinleyen, düşüncelerini ifade eden, tartışabilen, uzlaşabilen, eleştirel düşünebilen, toplumdaki çeşitli problemleri işbirliği içinde çözebilen, kendisine ve toplumuna karşı sorumlu bireyler olarak değerlendirilir (Erjem, 2004, ss.55-59). Bu doğrultuda vatandaşlık eğitimi ülkelerin gündemini oluşturan önemli bir konu haline gelmektedir.

Dünyadaki etnik, kültürel, ırksal, dil ve dinsel çeşitliliğin artmasına bağlı olarak, 21. yüzyılda bireylerin kendi kültürel topluluklarında etkili bir biçimde işlev görebilmeleri için vatandaşlık bilgi, beceri ve tutumları kazanmış olmalarına gereksinim duyulmaktadır. Vatandaşlık eğitimi; demokratik bir toplum için gereksinim duyulan vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin öğretimini kapsar (DfES, 2004, s.4). Demokratik toplumlarda verilen vatandaşlık eğitimi ile öğrencilerin demokrasinin ideallerini anlamasına, demokrasinin değerlerini ve ilkelerini yorumlayabilmesine yönelik beceriler geliştirilmeye çalışılır (Branson, 1998). Bu bağlamda, vatandaşlık eğitiminin amacı, öğrencilerin global kimliklerini geliştirmelerini, küresel sorunları (savaş ve çatışma, AIDS/HIV salgını, global ısınma, yoksulluk gibi) çözmelerini sağlamak ve global

toplumun vatandaşları olarak harekete geçmeleri için gerekli olan derin anlayışı geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Banks, 2006, s.1).

Eğitim gören etkin bir vatandaş, ilgi alanlarını ve gereksinimlerini belirleyebilen, kendi inanç ve değerlerini kullanarak kişisel ve sosyal sorunları problem çözme yöntemiyle çözebilen, toplum yararını düşünen, sorumluluk sahibi kişidir. Bir toplumda her yaşta insan kendisini, ailesini, toplumunu, ülkesini ve dünyayı etkileyebilecek kararlar alabilmelidir. Her vatandaş, günlük yaşamdaki güncel sorunları çözebilmeye itecek ve demokratik bir atmosfer içinde bulunacak bir eğitim tarzına sahip olmalıdır. Bu yüzden öğrencilere mantıklı ve iyi kararlar alabilmeleri ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak davranabilmeleri konularında yardımcı olunması günümüz toplumlarında oldukça önemli bir eğitim konusudur.

Ersoy (2006, s. 167)'un DfES (2004) ve NCSS (2002)'den aktardığına göre, 21. yüzyılda vatandaşlık eğitiminin temel amacı, bireylere kendi haklarının, sorumluluklarının ve görevlerinin farkında olabilmesi ve toplumda etkin bir biçimde rol oynayabilmesi için gerekli bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaktır. Öztürk ve Dilek (2002, s.57), etkili vatandaşlığı düşünen, duyarlı ve yeterlikli vatandaş olarak tanımlamaktadır. Düşünen vatandaş, yaşamla ilgili temel kavram ve genellemeleri anlayan, bunları karar alırken ve problem çözerken kullanan kişidir. Duyarlı vatandaş, temel demokratik değerlere sahip ve bunu içinde yaşadığı değerlere uygulayabilen kişidir. Yeterlik sahibi vatandaş ise; yaşamını sürdürebilmek için beceri birikimine sahip olan ve becerilerini düşünmesine yardımcı olacak biçimde kullanan kişidir. Bu bağlamda, toplumların gereksinim duyduğu ve yetiştirmeyi planladığı etkili bir vatandaşın bilgi, beceri ve değerler kapsamında sahip olması gereken temel özellikler şöyle sıralanabilir (NCSS, 2002):

- Demokratik değerleri benimser ve bu değerler doğrultusunda yaşamaya çalışır.
- Toplum yararını düşünerek sorumluluk alır.
- Ulusunun kuruluşuyla ilgili belge ve olaylar konusunda bilgilidir.
- Vatandaşlıkla ilgili kurumlar ve siyasal süreçler ile ilgili bilgiye sahiptir.
- Ulusal ve küresel düzeyde insanlığı etkileyen olay ve sorunların farkındadır.
- Sorunlara yaratıcı çözümler bulmak ve bilgisini geliştirebilmek için çeşitli kaynaklardan bilgiler arar ve çeşitli bakış açılarını değerlendirir.
- Farklı bilgi ve görüşleri değerlendirir, farklı bakış açıları geliştirir.

- Karar verme ve problem çözme becerilerini etkili biçimde kullanır.
- Bir grup içinde etkili bir biçimde işbirliği yapabilme becerisine sahiptir.

Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi; bir ülkedeki her bireyi, kurumu, okulları ve hatta dünyadaki tüm insanları ilgilendiren ortak bir eğitim konusudur. Yaşayan her birey kendi haklarını, özgürlüklerini ve sorumluluklarını bilme gereksinimi içindedir. Vatandaşlık eğitimi programları ile öğrencilere sadece bilgi aktararak bilişsel alana yönelik yeterlilikler kazandırmak yerine aktif, katılımcı ve demokratik vatandaşlar olmaları için gerekli beceri ve tutumlara yönelik yeterliliklerin kazandırılması sağlanmalıdır (Selvi, 2004, ss.303-304). Bu çerçevede, temel düzeyde vatandaşlık eğitiminin verilmesi vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırılması, demokratik davranışların ve değerlerin benimsetilmesi bakımından ilk formal eğitim basamağı olan ilköğretim kurumlarının yeri oldukça önemlidir.

1.1.1. Vatandaşlık Eğitiminin İlköğretimdeki Yeri

Bireylerin gelişim özelliklerine, hazır bulunuşluk düzeylerine ve buldukları eğitim basamaklarına uygun, etkili öğrenme yollarının öğretildiği eğitim basamaklarının en önemlisi ilköğretimdir (Sözer, 2000, s.119). Eğitim sistemi içinde ilköğretim kurumları; öğrencilerin hem toplumsal rolleri benimsemeleri, hem de daha sonraki ortamlarına hazırlanmaları açısından birinci basamak niteliğindedir (Belet, 1999, s.i).

İlköğretimin en önemli hedefi; çocuğun yaşadığı ortamda doğal ve toplumsal çevresine uyumunu sağlayarak onu bir üst öğrenime hazırlamaktır. Ayrıca, üreten, bilimsel düşünebilen, olaylara eleştirel bakabilen, bilimselliğe ve bilimin gücüne inanan, çağın gereklerine uyum gösterebilen bireyler yetiştirmenin yanı sıra, genel kültür sahibi, bilinçli, bilgili, kişi ve toplum sorunlarına duyarlı, sorunlarla başa çıkabilme gücüne sahip, ülkesini seven bireylerin yetişmesi ilköğretim kurumlarının temel amaçlarından biridir (Polat, Tanrıverdi ve Apak, 2005, s.407). Başka bir deyişle, ilköğretimin en önemli amaçlarından biri iyi vatandaş yetiştirmektir. İyi vatandaş, bir ülkenin var olan siyasi sistemine uyum sağlayan ve kendisinden beklenen vatandaşlık rollerini yerine getirmeye çalışan kişidir (Çelik, 1998, s.33).

Aileden başlayıp bireylerden oluşan toplumun her katmanında hoşgörülü ve saygılı bireyler oluşturmak etkili bir vatandaşlık eğitimi ile olasıdır. İlköğretimde verilen temel vatandaşlık eğitimi ile çocukların kendilerine olan güven duyguları ve topluma karşı

sorumluluk duyguları gelişir. Çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve kişisel yönlerden en hızlı geliştikleri, çocukların eğitim aldıkları süreçte yaşamlarında karşılaşmaları olası gerçeklerle ilgili farkındalık düzeylerini geliştirmeye başladıkları dönem ilköğretimdir. Bu dönemde yeterli düzeyde kazanılamayan vatandaşlık eğitimi, daha sonraki eğitim basamaklarında verilecek vatandaşlık eğitimini de olumsuz etkiler. Ayrıca ülkemizde birçok çocuk ilköğretimi bitirdikten sonra orta ve yükseköğretime devam edememektedir. Bu toplumsal gerçek de vatandaşlık eğitiminde ilköğretim kurumlarının önemini artırmaktadır.

Çocuklar ilköğretim yıllarındaki eğitim-öğretim yaşantılarına başladıkları günden itibaren yaşlılarıyla beraber geçirdikleri zaman süresince paylaşmayı, yardımlaşmayı, haklarını korumayı, milli varlıklara ve kültürel değerlere sahip çıkmayı, bireysel ve kültürel farklılıkları benimsemeyi ve saygı duymayı öğrenerek, özgüven kazanıp birey olma bilincini edinmektedirler. Öğretmenin verdiği örnek olaylar sayesinde öğrenciler ilköğretim kurumlarında toplumsal doğru ve yanlış normları birbirinden ayırt ederek hoşgörülü olmayı fark ederler. Aynı zamanda öğrenciler ilköğretimde vatanına, milletine ve bayrağına sahip çıkmanın önemini kavrar, toplum, bölge, ülke ve dünyanın tarihsel temelini öğrenmeye başlarlar. Yaşantıları, buluşları, sanatsal ürünleri, sportif başarılarıyla uluslararası alanda ülkemizin adını yücelten kişilerin hayatlarını, demokratik yönetim ve bu yönetimin işleyişini ve ülkenin inanç ve değerlerini öğrenirler. Böylece, ülkelerine karşı duymaları gereken sorumluluk bilincini geliştirmeye başlarlar.

Vatandaşlık eğitimi ile öğrenciler belirtilen bu örnek durumlar yoluyla ilk olarak ilköğretim kurumlarında karşı karşıya kalırlar. Bu nedenle, bireylere iyi birer vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırıp onları milli ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmeyi amaçlamış olan sekiz yıllık zorunlu ilköğretim basamağının her öğrenciye etkili bir vatandaşın özelliklerinin kazandırması beklenmektedir (Deveci, 2005, s.1). Bu doğrultuda, ilköğretim öğrencilerine vatandaşlıkla ilgili temel bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasına yönelik cumhuriyetten günümüze kadar birçok düzenlemeler yapılmıştır.

Cumhuriyet döneminde ilköğretimle ilgili olarak değişik yıllarda (1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989, 1993 ve 1998) program geliştirme çalışmalarında vatandaşlık eğitimi üzerinde durularak, 1926 programında, ilkokulların temel amacının,

"genç kuşağın çevresine etkin olarak uyumunu sağlamak üzere iyi vatandaşlar yetiştirmek" olduğu vurgulanmıştır. Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi adlarıyla, dördüncü ve beşinci sınıflara haftada ikişer saat Sosyal Bilgiler içeriğine uygun dersler konulmuştur. Daha önce ayrı ayrı dersler olarak okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri 1962 yılında yayınlanan ilköğretim programı taslağında disiplinler arası yaklaşımla 'Toplum ve Ülke İncelemeleri' adı altında birleştirilmiştir. 1997 yılında zorunlu eğitim sürecinin kesintisiz sekiz yıla çıkarılmasıyla birlikte, 1998 yılında uygulamaya konulan ilköğretim programında vatandaşlık eğitimi konuları Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi içinde verilmeye başlanmıştır (Sönmez, 1999, s.2).

Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi programı Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planı olarak hazırlanmıştır. Programda Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri aracılığıyla; öğrencilere yakın ve uzak çevrelerini tanıtır onları bir yandan toplumsallaştırırken, diğer yandan da demokratik değerleri onlara en iyi biçimde kazandırmaya çalışarak, öğrenciye toplumsal kişilik kazandırarak, iyi, etkin ve üretken vatandaşlar olmalarını sağlamak amaç edinilmiştir. Burada iyi bir vatandaş olmak, kişinin görev ve sorumluluklarını bilmesi, çevresine ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olması biçiminde ifade edilmiştir (Demirtaş, 1997, s.6). Hayat Bilgisi dersi ilköğretim kurumlarında, bireylerin belirtilen durumlara uygun duygular içinde olma ve olaylara tepkide bulunma, ulusal düzeyde insanlığı etkileyen olayların farkında olarak bunlara çözüm yolları üretmeye istekli olma duygularını geliştirmeye yönelik verilen vatandaşlık eğitiminin başladığı temel ve önemli derslerinden biridir.

1.1.2. İlköğretimde Hayat Bilgisi Dersinin Yeri ve Önemi

Öztürk ve Dilek (2002, s.2)'in Erden (1993)'den aktardığına göre, Hayat Bilgisi, ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan, çocukların iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması, çevresine etkin ve olumlu bir biçimde uyum sağlaması için gerekli olan temel davranışları kazanmasını sağlayan ilk ders olarak tanımlanabilir. Hayat Bilgisi, doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak da ifade edilmektedir. Bu dönemde çocuklar için genelde tek tek olgu ve olaylar yoktur. Öğrenci bu dersle somut alandan aşamalı bir şekilde gelişen soyut alana

doğru, bilgi, duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmakta; böylece kendisini, çevresini ve yaşamı keşfetmeyi öğrenmektedir (Sönmez, 1999, s.10).

İlköğretimin bu döneminde çocuklar yaşadıkları ortamlardaki olgu ve olayları bir bütün olarak algıladıkları için, Hayat Bilgisi dersi toplu öğretim yaklaşımlarına dayalı olarak oluşturulmuş, çocukları hayata hazırlamayı amaçlayan, yaşam boyu öğrenecekleri bilgilere temel olan, doğal, toplumsal, sanatsal, düşünsel ve değerlerden oluşan bir derstir (Acat ve diğerleri, 2005, s.395).

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana, Hayat Bilgisi dersleriyle öğrencilerin yaşadıkları doğayı tanıması ve toplumla bütünleşmesi, yaşadığı çevreye etkin uyumu, fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı, zihinsel açıdan güçlü olmalarının sağlanması amaçlanmış, ulusuna bağlı ancak insani evrensel değerlerle bütünleşmiş, ulusal ve evrensel değerlerle donanmış olarak yetiştirilmeleri planlanmıştır (Sabancı ve Şahin, 2005, s. 383). 1927 ilköğretim programının toplu öğretim anlayışına dayalı olarak Hayat Bilgisi dersi ile çocuğun, aile ve okuldan başlayarak, yakın çevresini tanıması ve bu çevredeki nesne, kişi ve olaylarla iyi ve etkili bir uyum içinde bulunması, kendi becerilerini de bunlarla bağlantılı olarak geliştirmesi amaçlanmaktadır.

Dolayısıyla 1927'den beri Hayat Bilgisi dersinin öğrencilerin kendilerini geliştirmelerinde önemli bir rolü üstlendiği görülmektedir. Hayat Bilgisi dersiyle, öğrencileri demokratik bir toplumun vatandaşları olarak hazırlama ve onların her türlü problemle ilgili olarak rasyonel kararlar almalarına yardımcı olma amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Hayat Bilgisi dersi ile, öğrencilerin belli değerler sistemi geliştirmesi ve toplumdaki sosyal yaşama katılması için temeller atılmaktadır (Belet, 1999, ss. 5-10). Yani ilköğretim düzeyindeki vatandaşlık eğitimine daha çok Hayat Bilgisi dersi aracılığıyla başlanmaktadır.

1.1.3. İlköğretim Hayat Bilgisi Dersinde Vatandaşlık

Öğrenciler tarafından gereksinim duyulan bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasını sağlamayı amaçlayan ilköğretim kurumlarında vatandaşlık eğitimi, demokrasinin kavramsal olarak öğretilmesiyle birlikte vatandaşlık kültürünün oluşturulması ve hayata geçirilmesi amacına dönük olarak yürütülmektedir. Bunu gerçekleştirmede en etkili yöntem ise, öğrencilerin kendi eğitim süreçlerine etkin katılımlarını sağlamak ve etkin

birer vatandaş olmaları yolunda gerekli bilgi, beceri ve değerleri yaşamında benimsemesine zemin hazırlamaktır.

İlköğretimin demokratik davranışlar kazandırma yönünden amaçlarının gerçekleştirilmeye başlandığı Hayat Bilgisi dersinde, çocuklar okul ve sınıf kurallarından başlamak üzere, toplumda yaşamının kurallarını, insanların birbirlerine saygılı, hoşgörülü, dürüst davranışları gerektiğini, sınıfta yapılan seçimler sayesinde de demokrasiyi ve eşitliği tanır. Aile içinde ve toplumda insanlarla yardımlaşmayı, evde ve okulda işbirliğini, dayanışmayı, başkalarının haklarına saygı göstermeyi yine Hayat Bilgisi dersi aracılığıyla öğrenirler. Gerçek yaşamın model alındığı Hayat Bilgisi dersi ile çocuklar yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı çözüm yolları üretmeyi, etkinliklerde verilen örnek olaylardan sonuçlar çıkarmayı ve toplumda uygar bir biçimde yaşamının kurallarını öğrenirler. Bireylerin iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde, çevrelerine uyum sağlayabilmesinde Hayat Bilgisi dersinin rolü büyüktür.

Vatandaşlık eğitimine yönelik olarak 1936, 1948 ve 1961 İlköğretim Hayat Bilgisi Programları'nda, 1962 ve 1965 program taslaklarında doğrudan demokratik davranışlar kazandırma özelliği olan amaç ifadesine rastlanmamaktadır. 1968 Hayat Bilgisi Ders Programı'nda ilk kez yurttaşlık görev ve sorumlulukları yönünden başlığı altında ifade edilen amaçlar içerisinde “demokratik davranışlara ve inanışlara sahip yurttaş olurlar” amaç ifadesi ile çok genel bir biçimde vatandaşlık eğitimine vurgu yapılmaktadır. 1995 Hayat Bilgisi Dersi öğretim programına, 1968 programına ek olarak “Atatürk ve Atatürkçülük” ile ilgili konular eklenmiştir. 1998 programında ise; amaçların %70'nin vatandaşlıkla ilgili değerleri kapsadığı ve demokratik davranış kazandırmaya dönük çok sayıda davranışa yer verdiği görülmektedir (Işık, Güven ve Apaydın, 2004, ss. 456-459).

2004-2005 eğitim-öğretim yılında yeniden düzenlenen yeni ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yukarıda belirtilen noktadan hareketle vatandaşlık eğitimine de yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Programda Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla; çocukları hayata hazırlayıp, yaşam kalitelerini arttıracak temel yaşam becerilerini kazanmalarını sağlamak, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak, olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerine yardımcı olmak, öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerini geliştirmek ve temel değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır. Ayrıca bu dersle çocukların Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerine temel oluşturacak

nitelikte bilgilere de sahip olmalarını sağlamak gibi özelliklerle haklarını ve sorumluluklarını bilen iyi bir birey, etkili ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek de temel amaç olarak ifade edilmektedir (MEB, 2005, s.15).

1.1.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerleri

Bir toplumda bireylerin vatandaş olarak bilişsel, duyuşsal ve devinimsel (beceri) başarısı aldığı eğitime bağlıdır. Okulda verilecek insan hakları ve vatandaşlık eğitimi sayesinde öğrencilere demokratik değerler kazandırılabilir ve etkin vatandaşların yetiştirilmesi sağlanabilir. Bu nedenle okullarda eşitlik, adalet, yaşama saygı, özgürlük, dürüstlük, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul etme vb. gibi demokratik değerlerin eğitim yoluyla kazandırılmasına gereksinim duyulmaktadır (Oğuz, 2004, s.109).

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda öğrencilerin bilgileri kendi yaşantıları ve deneyimleri ile yine kendileri tarafından yapılandırılmaları hedef alınmakta ve belirlenen kazanımların çeşitli disiplinler yoluyla öğrencide davranış haline dönüşmesi beklenmektedir. Aynı zamanda tek bir disiplin yerine disiplinler arası yapıyı yansıtan öğrenme alanları üzerine kurulu olduğundan, dünyadaki eğilimlere uygun olduğu ve öğrencilerin olgu, olay ya da genellemeleri farklı açılardan değerlendirmelerine olanak verdiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda “Okul Heyecanım” temasında 106, “Benim Eşsiz Yuvam” temasında 113 ve “Dün, Bugün, Yarın” temasında 63 olmak üzere toplam 282 kazanım belirlenmiştir. Belirlenen bu kazanımlardan 45'i “Okul Heyecanım” temasında, 29'u “Benim Eşsiz Yuvam” temasında ve 7'si de “Dün, Bugün, Yarın” temasında olmak üzere toplam 81 kazanım vatandaşlık eğitimi ile ilgilidir. Yine programda belirlenen toplam 267 etkinliğin, 73 tanesi vatandaşlık eğitimi ile ilgili etkinliklerdir (Ersoy, 2006, s.170).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda vatandaşlık eğitimine yönelik olarak ders kazanımları ile ara disiplin kazanımları eşleştirilerek verilmiştir. Ara disiplinler, program hazırlama sürecinde göz önünde bulundurulmuş ana disiplinlerle açık ve kapsayıcı biçimde örtüşen diğer disiplinler olarak tanımlanmıştır. Programda vatandaşlık eğitimi, ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar içerisinde yer alan “İnsan Hakları ve Vatandaşlık” adıyla Hayat Bilgisi

dersi içinde bir ara disiplin olarak benimsenmiş ve vatandaşlıkla ilgili konular temalara serpiştirilmiştir (MEB, 2005, s.16).

Bu bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerine ne ölçüde yer verildiğinin açıklanmasında yarar görülmektedir.

1.1.4.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Bilgileri

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde devlete karşı görev ve sorumluluk odaklı vatandaşlık anlayışından, etkin ve üretken vatandaş yetiştirme anlayışına doğru bir vurgunun olduğu özellikle programın kazanımlarında görülmektedir.

Vatandaşlık bilgisi, öğrencilerin etkili vatandaşlık becerileri ve değerlerini geliştirebilmeleri için gerekli temel vatandaşlık bilgisini içerir (Branson, 1998, s.14). İlköğretim okuluna gelen öğrencilere içinde yaşadıkları toplumda demokrasinin yaşatılması, daha iyiye götürülmesi amacıyla, kurallara uymanın önemi, birlikte çalıştığı, yaşadığı arkadaşına saygı, karşı görüşte olanlara tolerans gösterme, ailede işbölümü, paylaşma, yardımseverlik ve hoşgörülü olma gibi vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramların kazandırılması gerekmektedir. Bireylerde bu değerlerin bir yaşam biçimine, bir davranışa dönüşmesi için, bireyler bu değerlerin yaşamın her alanında uygulandığını hissetmeli, benliklerinin bir parçası olarak kendileri de uygulamalıdır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda vatandaşlık eğitimine yönelik bilgiler kazandırmak amacıyla çok sayıda kazanım yer almaktadır. Bu kazanımlar aşağıda verilmiştir: (MEB, 2005)

- Bireylerin fiziksel özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Bireylerin kişilik özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Bireylerin özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- İyi bir iletişim için olması gereken öğeleri sıralama bilgisi kazandırır.
- Bilinçli tüketicinin özelliklerini sıralama bilgisi kazandırır.
- Okulda karşılaşılan istenmeyen davranışları sıralama bilgisi kazandırır.
- İstenmeyen davranışları önlemek için çözüm önerilerini sıralama bilgisi kazandırır.
- Çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanmak gerektiğini açıklama bilgisi kazandırır.

- Kendisi ve başkalarının güvenliği için uyulması gereken trafik kurallarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Evdeki/okuldaki kaynakların nasıl bilinçli tüketileceğini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Doğal afetlerden korunma yollarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Farklı ülkelerden insanların özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Farklı kültürlerle ait insanların özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.
- Ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırır.
- Tüketici haklarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.

Vatandaşlık eğitimi ile ilgili bilgi kazandırmaya yönelik kazanımlar genel olarak incelendiğinde, öğrencilere vatandaşlık bilgisi kazandırma bakımından kazanımların sayı ve içerik bakımından yeterli olduğu görülmektedir.

1.1.4.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Becerileri

Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan yeteneklerdir. Öğrenciler becerileri ve becerilerle ilgili kazanımları, karşılaştıkları nesnelere, olaylar ve materyaller hakkındaki bilgileri işlemekte kullanırlar. Bu beceriler geliştirilmedikçe çocukların temalarla ilgili sonuçlara ulaşmaları beklenemez. Bu becerilerin nasıl bir gidiş izleyeceği önceden bilinirse, öğrencilerin bu becerileri kazanmalarına yardımcı olunabilir. Beceri kazanma bazen kendiliğinden bazen de aktif bir süreç sonucu gerçekleşmektedir. Programda her bir beceri, ilgili olduğu tema içinde ve diğer temalarla sınıf düzeyinde ilişkilendirilmiştir. Ders içi ilişkilendirmeler yaşam becerileri temel alınarak hazırlanmıştır. Ders içi ilişkilendirmelerin amacı, öğretmenin yol haritası çizmesine yardımcı olmak ve becerilerin sarmal bir yapıda olduğunu göstermektir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda birinci sınıftan itibaren çocuklara sevgi, saygı, hoşgörü, barış, dürüstlük, yardımseverlik, toplumsallık, özgüven, sorumluluk, duyarlılık, eşitlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme vb. gibi vatandaşlık değerleri benimsetilmektedir. Programda İnsan Hakları ve Vatandaşlık kazanımlarıyla kazandırılmaya çalışılan vatandaşlık becerileri; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, girişimcilik, zaman, para ve materyal vb. etkili kullanma, bilinçli tüketici olma, çevre bilinci ve çevredeki kaynakları etkili kullanma,

güvenlik ve korunmayı sağlayabilme, doğal afetlerden korunma, sağlığını koruma, trafik kurallarına uyma, sorumluluk, katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması, liderlik ve farklılıklara saygıdır (MEB, 2005, s.15). Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan vatandaşlık becerilerinden bir kısmı aşağıda açıklanmıştır:

Eleştirel düşünme, bireylerin amaçlı olarak ve kendi kontrolleri altında yaptıkları, alışılmış olanın ve kalıpların tekrarının engellendiği, önyargıların, varsayımların ve sunulan her türlü bilginin sınındığı, değerlendirildiği, yargılandığı ve farklı yönlerinin, açımlarının, anlamlarının ve sonuçlarının tartışıldığı, fikirlerin çözümlenip değerlendirildiği, akıl yürütme, mantık ve karşılaştırmanın kullanıldığı ve sonucunda belirli fikirlere, kuramlara ya da davranışlara varılan düşünme biçimidir (Gürkaynak, Üstel ve Gülgöz, 2003, s.7). Yaratıcı düşünme, bireyin yeni özgün ürünler ortaya koyması, sıra dışı bağlantılar kurması, yeni çözüm yolları bulması ve bir senteze ulaşması olarak tanımlanabilir (Demirel, 2004, s. 226).

İletişim, kaynak ve hedef arasında davranış değişikliği oluşturmak amacıyla bilgi, tutum, duygu ve becerilerin anlamlarının ortak kılınması, paylaşılması için gerçekleşen etkileşim sürecidir (Güçlü, 2002, s.149). Araştırma, bireyin soru sorması, gözlem yapması, tahmin etmesi, veri toplaması, toplanan verileri kaydetmesi, düzenlemesi, açıklaması ve sunması biçiminde tanımlanabilir. Problem çözme, bireyin kendisi için çözümünü çok belirgin olmayan bir problemle karşı karşıya kalması, problemi tanımlaması, probleme ilişkin bilgi kaynaklarına ulaşması ve problemi kendi başına ya da grupla çözme sürecidir.

Öğrencilerin eleştirel düşünme, yansıtıcı düşünme becerilerinin gelişmesine olanak sağlanması, demokratik değerlerin gelişiminde önem taşır. Bunun için öğrencilerin üst düzey sorular sorma, olayları çeşitli açılardan irdeleme, ilişkilendirme, benzetmeler yapma gibi etkin öğrenme tekniklerinden yararlanmaları sağlanabilir (Oğuz, 2004, s.113). İşbirliğine dayalı ve probleme dayalı öğrenme yaklaşımlarının uygulanması öğrencilerin öğrenme sürecinde daha fazla etkileşimde bulunmalarını ve kendilerini ifade etmelerini sağlamakta, problem çözme ve yaratıcılık yeteneklerinin geliştirilmesini olanaklı kılmaktadır (Yaşar, 1998, s.3).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki bu beceriler programda ayrıntılı olarak alt becerilerle sunulmuştur. Bu alt becerilerin bir kısmı davranışlar olarak ifade edilmiştir. Programda geliştirilecek becerilerin üç tema altında her sınıf için amaçlanan kazanımlarla

eşleştirilmesi tablolar kullanılarak yapılmıştır. Her sınıf ve tema için geliştirilecek becerilerin bir kısmı davranışsal olarak bir kısmı daha genel bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor özellikler olarak ifade edilmiştir (Ergüder ve diğerleri, 2005, s.22).

1.1.4.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Vatandaşlık Değerleri

Değerler, toplumun devamını sağlamak için, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, bireylerin davranışlarını yönlendiren, toplumun sosyal gereksinimlerini karşılamak için ve toplumun iyiliği için var olan ölçütlerdir. Değerler söz konusu olduğunda ister istemez toplumun da dikkate alınması gerekir. Çünkü değerlerin oluşturulduğu, saklandığı ve aktarıldığı zemin toplumdur. Değerler toplumu oluşturan bireylere, “nelerin önemli olduğunu”, “nelerin tercih edilmesi gerektiğini” ve kısaca “nasıl yaşanılması gerektiğini” belirtir. Topluma yeni katılan bireyler de toplum tarafından aktarılan değerleri içselleştirir. Toplumu oluşturan bireylerin benzer süreçler geçirmeleri sonucunda, çoğunluk tarafından kabul edilen değerler ortaya çıkar. Değerlerin toplamı bireylerin tutumlarını oluşturur. Bireyler bu değerleri toplumsallaşmayla kazanırlar (Ural, 1996, s.53).

Okullarda bilişsel alanın yanında, insanlara saygı göstermek, hoşgörülü olmak, adil olmak, başarılı olmak ve yardımsever olmak gibi değerler, trafik kurallarına uymak gibi toplumsal kurallar, okulu ve dersleri sevdirmek gibi tutumlar da öğretilir. Bütün bu öğrenmeler duyuşsal eğitim olarak adlandırılır. Genel olarak duyuşsal eğitim, öğrencinin his, duygu, ahlâk ve etik konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsar. Duyuşsal eğitim daha çok öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimi için kullanılır (Akbaş, 2006, s.289).

Demokratik değerlerin kazandırıldığı kurumlardan birisi de okuldur. Çankaya ve Seçkin (2004, s.462)'in Kıncal ve Işık (2003)'dan aktardığına göre, öğrencilere kazandırılmak istenen başlıca demokratik değerler; eşitlik, yaşama saygı, özgürlük, adalet, dürüstlük, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve sorumluluk, farklılıkları kabul etme, güvenlik, barış, gelişim, mükemmellik ve etkililiktir. Bu demokratik değerler duyuşsal hedef alanı kapsamındadır.

Değerler, eğitimin genel amaçları arasında yer almasına karşın, bu değerlerin nasıl kazandırılacağı daha önceki programlarda açıklıkla belirtilmemiştir. Yeni ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda ise, tutum ve değerler örtük program boyutuna

itilmemiş, açıkça ifade edilmiştir. Programda yer alan başlıca kazanımlar şöyledir: (MEB, 2005)

- Arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlar.
- Ön yargı, ayrımcılık ve çatışmanın olumsuzluklarının farkına varmasını sağlar.
- Kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiğini kabul etmesini sağlar.
- Çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar göstermesini sağlar.
- Aile kavramının önemini fark etmesini sağlar.
- Dayanışmanın önemini fark etmesini sağlar.
- Kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun normal olduğunu kabul etmesini sağlar.
- Aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğunu kabul etmesini sağlar.
- Her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlar.
- Trafik kurallarına uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu kabul etmesini sağlar.
- Haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağlar.
- Yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlar.
- Tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlar.
- Çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilmeyi kabul etmesini sağlar.
- BM'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin varlığından haberdar olmasını sağlar.
- Uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlar.
- İnsanların inançlarına saygı duymasını sağlar.
- Vatandaş olmanın anlamının farkına varmasını sağlar.
- Ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlar.
- Özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlar.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda, amaçlanan becerilerin yanı sıra duyuşsal alanda belli kişisel niteliklerin ve değerlerin geliştirilmesi öngörülmüştür. Programda amaçlanan 15 kişisel nitelik ve değerler arasında öz saygı, öz güven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, saygı, barış, yardımseverlik, yeniliğe açıklık, doğruluk, dürüstlük, adalet, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme bulunmaktadır.

Çağdaş ülkelerin gereksinim duyduğu bireyler, etkili iletişim kurabilen, çevreye uyum gösteren, toplumsal sorunlara duyarlı, toplumsal sorumluluk sahibi, başkalarının görüşlerine saygı gösteren, eleştirel düşünebilen, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak kabul etmiş ve demokratik değerleri benimsemiş kişilerdir. Bu doğrultuda bireylerin gelecekte iyi, etkin ve demokratik vatandaşlar olarak yetiştirilebilmesi için, ilköğretimin ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin iyi ve etkin bir vatandaş

olmanın gerektirdiği bilgi, beceri, değer ve tutumları okulda yaşayarak öğrenmeleri gerekmektedir. Vatandaşlık bilincinin, toplumda, ailede ve bireyde istenen düzeyde oluşması bilgi, beceri ve değerlerin sadece bilgi boyutunda kalmayıp, bireylerde davranış haline dönüşmesine bağlıdır. Bu nedenle, İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile öğrencilere temel düzeyde kazandırılması beklenen vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin ne ölçüde ve ne biçimde programda yer aldığı ve yeterli olup olmadıklarının belirlenmesi oldukça önemlidir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesinin, bu konudaki sorunların belirlenmesi ve çözüm yollarının bulunmasına, toplumun ve ülkenin beklentileri doğrultusunda etkili ve verimli bir vatandaş yetiştirmenin temellerinin doğru biçimde atılmasına ve sağlıklı birer vatandaş yetiştirilmesi bakımından eğitimcilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada bu gereksinimden kaynaklanmaktadır.

1.1.5. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde Türkiye'de ve dünyada İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ve ilköğretimde vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırmasına yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

1.1.5.1. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Ülkemizde İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı son olarak 2004 yılında geliştirilmiş, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren de uygulanmaya başlanmıştır. Bu araştırmada yeni geliştirilen İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri kazandırmasına ilişkin olarak öğretmen görüşlerinin belirlenmesi istendiği için ağırlıklı olarak 2004 yılından itibaren bu konuda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Işık, Güven ve Apaydın (2004) tarafından gerçekleştirilen “Demokratik Davranışlar Kazandırma Açısından Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Amaçlarının İncelenmesi” adlı araştırmada, 1926-1998 tarihleri arasında uygulanmış programlarda Hayat Bilgisi dersinin amaçları, demokratik değerler kazandırmaya yönelik amaç sayısı bakımından incelenmiştir. Yapılan bu araştırma sonunda, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları'nda ilk kez demokratik davranış kazandırmaya yönelik amaç ifadesinin 1968

tarihli ilköğretim programında çok genel bir biçimde yer aldığı, 1998 yılında uygulanmaya başlanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda ise; bu yöndeki amaç sayısında artış olduğu, ama genel amaçlar içinde bunun yeterli olmadığı saptanmıştır.

Acat ve diğerleri (2005) tarafından Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında öğretmen adaylarının kendi yeterliliklerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla, "Öğretmen Adaylarının İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilere Sahip Olma Düzeylerine İlişkin Görüşleri" adlı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Öğretmen adaylarına Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerileri içeren bir anket uygulanmıştır. Araştırma sonunda öğretmen adaylarının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan otuz becerinin altı tanesinde kendilerini yeterli buldukları, tam yeterliliğe yakın gördükleri altı beceri dışında geriye kalan yirmi dört beceride kendilerini tam yeterli görmedikleri bulunmuştur.

Polat, Tanrıverdi ve Apak (2005) tarafından gerçekleştirilen "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Kazanımların Gerçekleştirilebilirlik Düzeyleri" başlıklı çalışma, ilköğretim okullarında okutulan Hayat Bilgisi dersine ait kazanımların gerçekleştirilebilirlik düzeylerini öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine dayalı olarak saptamak ve gerçekleştirilemeyecek hedefleri belirleyip, bunlar üzerinde yeniden çalışma yapılması konusunda önerilerde bulunmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Kocaeli İlinde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını uygulayan pilot okullarda ve pilot okullarla benzer özellikler gösteren okullarda görev yapan 182 sınıf öğretmeni ile Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği 3. sınıfta okuyan 96 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma sonunda, Hayat Bilgisi 1., 2. ve 3. sınıf programında yer alan kazanımların genel olarak büyük oranda belirlenmiştir. Tamamen gerçekleştirilebilir olarak görülen kazanım sayısının az olmasına karşın, kısmen gerçekleştirilebilir kazanımların sayısının çok fazla olduğu belirtilmiştir.

Ocak ve Beydoğan (2005) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim Okulları 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders İçeriğinin Amaçlarla Tutarlılık ve Öğrenci Seviyesine Uygunluk Açısından Yeterlilik Düzeyi" adlı bu araştırmanın amacı; ilköğretim okullarında uygulanan 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın içerik bakımından, öğretmen görüşlerine göre analiz edilerek, Hayat Bilgisi dersine yönelik standartları oluşturmaktır. Araştırmada

tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, çalışma evrenini oluşturan Erzurum ili sınırları içinde yer alan 70 ilköğretim okulundan tesadüfi örnekleme ile seçilen 36 ilköğretim okulunda görev yapan 533 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenler, Hayat Bilgisi ders içeriğinin amaçlarla tutarlı olduğu ve öğrenci seviyesine uygun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Ersoy (2006) tarafından gerçekleştirilen “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’nın Etkili Vatandaşlık Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın temel amacı Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarını etkili vatandaşlık eğitimi açısından değerlendirebilmektir. Bu amaçla çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma sonunda, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları’nda vatandaşlıkla ilgili kazanım ve etkinliklere yeterli düzeyde yer verildiği, ancak bazı kazanımların zaman açısından uyumlu olmadığı, her üç sınıfta da tekrarlandığı ve vatandaşlıkla ilgili kimi konuların birbirini izlemediği sonucuna varılmıştır.

Akbaş (2006) tarafından yapılan “Yeni İlköğretim Programları’nın Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi” adlı çalışmada, ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutu incelenmiş, karşılaştırmalar yapılmış ve programlardaki değer boyutlarının ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına etkisi değerlendirilerek, değerlerin ders kitaplarına ve öğretmen kılavuz kitaplarına nasıl yansıdığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji, Türkçe ve Matematik öğretim programlarının değer boyutu incelenmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın değer boyutunun incelenmesi için, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kişisel nitelikler ve değerler belirlenmiş, bu değerler sonucunda öğrencilerin hangi davranışları kazanması gerektiği belirlenmiştir. Değerler dersin kazanımlarıyla da ilişkilendirilmiştir. Bunun sonucunda değerlerin temalarla ve konularla ilişkili olduğu, ancak bazı değerlerin öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmediği, her tema için bir değer belirlenmediğinden, bir değer üzerinde ne kadar durulacağına belli olmadığı görülmüştür.

Ocak ve Gündüz (2006) tarafından gerçekleştirilen “1998-2005 Hayat Bilgisi Ders Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, uygulamaya konulan yeni programla, bundan önceki program karşılaştırılarak, eğitim-öğretim programlarının amaçlarının gerçekleştirilmesinde hedefler, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarının uygunluğu öğretmen görüşlerine uygun olarak

değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Afyon ili merkezinde rastlantısal yolla seçilen 152 öğretmene anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara uygulanan t testi sonuçlarına göre; öğretmenler 2005 programını eğitim programının öğeleri açısından 1998 programına göre daha faydalı bulmuştur.

Genç (2006), tarafından demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin etkililiğinin değerlendirilebilmek amacıyla, “Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın örnekleme Erzurum il merkezindeki 15 ilköğretim okulunda görev yapan 300 öğretmen alınmıştır. Öğretmenlere demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde kullandıkları etkinlikleri belirlemeye yönelik anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıkları ortaya konmuştur.

Ersoy (2007), öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde etkili vatandaşlık eğitimi için gerçekleştirdikleri uygulamaları ve vatandaşlık eğitimi konusundaki eğitim gereksinimlerini belirlemek amacıyla “Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” adlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanmıştır. Araştırmada 24 öğretmenle yarı-yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş, 404 öğretmene de anket uygulanmıştır. Bu araştırma sonunda, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen kılavuz kitaplarını ve bu kitaplardaki ders planlarını aynen ya da değişiklik yaparak kullanmakta olduğu, vatandaşlık eğitiminde en çok seçim etkinliklerinden ve araç-gereç olarak en çok ders kitaplarından yararlanarak, konularda diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirme yaptıkları görülmüştür. Öğretmenler en çok aile, okul yönetimi ve diğer öğretmenler ile işbirliğini yaptıklarını, vatandaşlıkla ilgili kazanımları en çok gözlem, yazılı yoklama ve ürün dosyaları ile değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, vatandaşlık konularının öğretiminde, vatandaşlık bilgisinin yanı sıra, vatandaşlık eğitiminde, planlama, yöntemler, etkinlik örnekleri, araç-gereçler, değerlendirme konularında, vatandaşlık eğitimine ilişkin kaynak bulma, demokratik sınıf ortamı oluşturma, okulda vatandaşlık etkinlikleri düzenleme ve vatandaşlık eğitiminde yapılmış çalışmalar konularında eğitim gereksinimi duyduklarını belirtmişlerdir.

Gömleksiz ve Bulut (2007) tarafından yapılan “Yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmanın amacı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın uygulamadaki etkililiğini belirleyebilmektir. Bu amaçla 32 maddelik Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ölçeği geliştirilmiştir. Araştırmaya 9 ildeki 120 pilot okulda görev yapan 980 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonunda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımların, eğitim durumu ve değerlendirmenin uygulamada etkili olduğu belirlenmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasına ilişkin Türkiye’de yapılmış araştırmalar incelendiğinde, 2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırması açısından, önceki programlara göre daha yeterli olduğu görülmektedir. Ancak yurt dışında çoğu ülkede Hayat Bilgisi adı altında bir ders olmadığı için ve vatandaşlık eğitimi daha çok Sosyal Bilgiler dersi kapsamında verildiği için bu konuyla ilgili yabancı kaynaklara ulaşılamamıştır. Konuya ilişkin en yakın iki araştırma aşağıda verilmiştir.

1.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Browne (2001) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi Politikaları ve Uygulamaları” adlı araştırmada ilköğretim okulundaki vatandaşlık eğitimi uygulamalarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin vatandaşlık eğitiminin önemini farkında oldukları, ancak ders planlarında vatandaşlıkla ilgili etkinliklere yer vermedikleri ve sınıftaki uygulamalarında yalnızca vatana bağlılık antları ve vatanseverlikle ilgili şarkılara yer verdiklerini, vatandaşlık eğitiminin sınıfta çaba harcamadan doğal olarak gerçekleşeceğine inandıkları saptanmıştır.

Balake, Brady ve Sanchez (2003) tarafından gerçekleştirilen “Çocuklarda Demokratik İlkelerin Gelişimi” adlı araştırmanın amacı ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin ve öğrencilerin okuldaki demokrasi algılarını ve vatandaşlık eğitimi uygulamalarını belirleyebilmektir. Bu amaçla öğretmen ve öğrencilere anket uygulanmış, öğretmen ve okul yöneticileri ile grup görüşmeleri yapılarak, öğretmenlerin ders planları incelenmiştir. Araştırma sonunda, öğretmenlerin planlarında vatandaşlıkla ilgili temel bilgi ve becerilere, vatanseverlikle ilgili sembollere yer verdikleri, buna karşılık okullarda

öğrencilerin demokrasinin ilkelerini bilmelerine karşın bu ilkeleri kendi yaşamlarında uygulayamadıkları saptanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir.

Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
3. İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
4. İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ile vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri ile ;
 - a) Okuttukları sınıf
 - b) Meslekteki kıdem
 - c) Mezun oldukları okul arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitimin sosyal işlevi; toplumun sürekliliği ve gelişimini sağlayacak, toplumla uyumlu bireyler yetiştirmektir. Eğitim kurumları bu işlev için öğrencilere toplumun kültürel mirasını aktarır, öğrencilerin toplumsallaşmasını sağlayarak, yenilikçi ve toplumun kültürünü geliştirecek bireyler yetiştirir (Fidan ve Erden, 1993, s.57). Bu doğrultuda, ilköğretimin en önemli hedefi de, çocuğun yaşadığı ortamda doğal ve toplumsal çevresine uyumunu sağlayarak onu bir üst öğrenime hazırlamak olarak görülmektedir. Üreten, bilimsel düşünebilen, olaylara eleştirel bakabilen, bilimselliğe ve bilimin gücüne inanan, çağın gereklerine uyum gösterebilen bireyler yetiştirmenin yanı sıra, genel kültür sahibi, bilinçli, bilgili, kişi ve toplum sorunlarına duyarlı, sorunlarla başa çıkabilme gücüne sahip, ülkesini seven bireylerin yetişmesi ilköğretim kurumlarının temel amaçlarından biridir (Polat, Tanrıverdi ve Apak, 2005, s.407). Başka bir deyişle, ilköğretimin en önemli amaçlarından biri iyi vatandaş yetiştirmektir. İyi vatandaş, bir ülkenin var olan siyasal

sistemine uyum sağlayan ve kendisinden beklenen vatandaşlık rollerini yerine getirmeye çalışan kişidir (Çelik, 1998, s.33). Aileden başlayıp bireylerden oluşan toplumun her katmanında hoşgörölü ve saygılı bireyler oluşturmak etkili bir vatandaşlık eğitimi ile olasıdır. Etkili vatandaşlık eğitiminin gerçekleştirilmeye başlanacağı ilköğretim kurumlarının ilk üç sınıfında Hayat Bilgisi dersi temel derslerden biridir.

Hayat Bilgisi dersi ile çocuğun toplumsallaşmasını ve üst öğrenime hazırlanmasını sağlayacak davranışların temeli atılır. Bunun yanı sıra temel düzeyde vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin çocuklarda şekillenmesinde, vatandaşlık bilincinin toplumda, ailede ve bireyde istenen düzeyde oluşmasında, ilköğretim Hayat Bilgisi dersi önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana, Hayat Bilgisi dersleriyle, öğrencilerin yaşadıkları doğayı tanıyan, içinde yaşadığı topluma ve çevreye uyum sağlayan, fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı, ulusal ve evrensel değerlerle donanmış bireyler olarak yetiştirilmeleri planlanmıştır. Tüm dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişme ve değişmelere paralel olarak da Hayat Bilgisi dersini programları değişim göstermiştir. Bu doğrultuda son olarak geliştirilen Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı içerik ve amaçlarında da yeni bir bakış açısı oluşmuştur. Oluşan bu yeni bakış açısına göre günümüz dünyasında bireylerin ulusal ve evrensel değerlerle donanmış, bilinçli birer vatandaş olarak yetişmeleri oldukça önemli bir konudur. Etkili bir vatandaş yetiştirmeye katkı sağlayacak olan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın vatandaşlık eğitimi açısından sistemin önemli parçası olan öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesinin bu konudaki sorunların belirlenmesi ve çözüm yollarının bulunmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

İlköğretimin ilk üç sınıfında uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin; toplumun ve ülkenin beklentileri doğrultusunda etkili ve verimli bir vatandaş yetiştirmenin temellerinin doğru biçimde atılmasına ve sağlıklı birer vatandaş yetiştirilmesi bakımından eğitimcilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma Eskişehir ili merkezinde, 2006-2007 öğretim yılı güz döneminde görev yapan, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında 1., 2. ve 3. sınıfı okutmuş sınıf öğretmenlerinden anket ve görüşme yoluyla elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Hayat Bilgisi: Doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 1999, s.10).

Bilgi: Öğrenme, araştırma ve gözlem yoluyla elde edilen her türlü gerçek, malumat ve kavrayışın tümü (Aktan ve Vural, 2004).

Beceri: Öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler (MEB, 2005).

Değer: Toplumun devamını sağlamak için, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, bireylerin davranışlarını yönlendiren, toplumun sosyal gereksinimlerini karşılamak için ve toplumun iyiliği için var olan ölçütler (Ural, 1996, s.53).

Vatandaş: Bir ülke içinde medeni ve siyasi haklara sahip, bulunduğu yöreye, tabi olduğu hukuka ve ekonomik düzeye bağlı olarak bir takım ayrıcalıklar kazanan etkin bireyler (Özbek, 2004, s. 398).

Vatandaşlık: Devlet modeli içinde yer bulan, hukuksal ve siyasal içeriğinden sıyrılmış, farklı aidiyet, konum ve duyarlık biçimlerini içine alan kamusal bir kavram (Üstel, 1999, s.13).

Vatandaşlık Eğitimi: Demokratik bir toplum için gereksinim duyulan vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerinin öğretimi (DfES, 2004, s. 4).

1.6. Kısaltmalar

DfES : Department for Education and Skills

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : National Council for the Social Studies

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanmasında kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da varolan bir durumu varolduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve varolduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Varolan değiştirilmeden gözlenip betimlenir (Karasar, 1999, s.77). Bu araştırmanın genel amacı doğrultusunda tarama modeli çerçevesinde yöntem çeşitlemesi kullanılmıştır. Yöntem çeşitlemesi, aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için birden fazla araştırma yöntemi ve tekniğinin kullanılması anlamına gelmektedir. Yöntem çeşitlemesi, kabaca nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması olarak da ifade edilebilir. Her araştırma tekniği, sosyal gerçekliğe farklı bir açıdan yaklaşmaktadır. Bu nedenle, her araştırma tekniği tek başına kullanıldığında kendi amaçlılığı açısından araştırma sorusunun yanıtlanmasına büyük katkıda bulunmaktadır. Ancak her araştırma tekniği, kendi sınırlılıkları çerçevesinde sosyal gerçekliği sınırlı ve yanlı olarak açıklamaktadır (Türnüklü, 2001, s.9).

Yöntemler arası çeşitleme, iki aşamalı desen, baskın-daha az baskın desen ve karma araştırma deseni olmak üzere üç biçimde sınıflandırılmaktadır. Bunlardan iki aşamalı desende, nicel ve nitel araştırma yöntemleri birbirinin ardından aşamalı olarak kullanılır. Baskın-daha az baskın desende nitel ya da nicel araştırma yöntemlerinden birisi temel alınırken farklı araştırma deseni araştırmanın küçük bir boyutunda kullanılır. Karma araştırma deseni ise, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin her ikisinin de bir arada birleştirilerek kullanılmasıdır (Creswell, 1994, ss. 177-178).

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırmada, yöntem çeşitlemesi desenlerinden "karma araştırma desen"i kullanılmıştır. Tarama

modelinde, karma desenle gerçekleştirilen araştırmanın; nicel boyutunda geniş bir örneklem kullanılarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla veriler anket yoluyla toplanmıştır. Araştırma probleminin çözümü için gerekli bilgilerin toplanılması amacı ile anketin geliştirilmesi aşamasında, benzer nitelikteki bilgi toplama araçları incelenerek, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilecek bulgulara temel oluşturacak verilerin sağlanması için yeterli sayıda kapalı uçlu soru maddesi ve uygun seçenekler oluşturulmuştur. Ankette kapalı uçlu soruların tercih edilmesinin nedeni ise; kaynak kişi için yanıtlanma ve araştırmacı için verileri sayısallaştırma ve çözümleme kolaylığı sağlamasıdır (Karasar, 1999, s.176). Araştırmanın nitel boyutunda ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak araştırma konusu ile ilgili derinlemesine bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada yöntem çeşitlemesi yaklaşımı olan karma araştırma desenine göre, araştırmanın, nitel ve nicel boyutları için aynı evren içinden 2 farklı örneklem alınmıştır. Bu araştırmanın evrenini, 2005-2006 eğitim- öğretim yılında Eskişehir ili merkezinde görev yapmış ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklem, belli bir evrenden, belli kurallarla göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 1999, s.110). Eğer evrende nesnel benzeşik iseler; aynı nedenlere dayanarak dağılım gösteriyorlarsa ve eşit değişime sahip iseler, örnekleme rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçmede yarar vardır. Bu yöntemde, seçim yapılırken herkesin seçilmek için aynı şansa sahip olduğu kabul edilir (Kaptan, 1993, s.68). Bu araştırmada İl Mili Eğitim Müdürlüğü'nden sağlanmış olan listeden yararlanılarak rastlantısal örnekleme yöntemi ile 42 ilköğretim okulu örnekleme alınmıştır. Böylece 42 ilköğretim okulundaki 279 sınıf öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmanın 2. aşamasında nicel verilerin toplandığı çalışma evrenindeki öğretmenlerden nitel örneklem belirlenmiştir. Araştırmada nitel verilerin toplandığı çalışma evrenini temsil edecek olan örneklemin belirlenmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, kendisine yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.112). Araştırmada nicel verilerin toplandığı 42 ilköğretim okulundan seçilen 13 ilköğretim okulundaki 20 öğretmen kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi ile nitel verilerin toplandığı örnekleme alınmıştır.

2.2.1. Araştırmanın Yapıldığı Okullar

Araştırma konusu belirlendikten sonra araştırmanın yapılacağı okullarla ilgili bir inceleme yapılmıştır. Bu inceleme sonunda, Eskişehir ili merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 130 okul olduğu belirlenmiştir. Bu okullardan 42'sinden öğretmenler rastlantısal örnekleme yoluyla örnekleme alınmıştır. Çizelge 1'de araştırmanın yapıldığı okullar ve okullarda araştırmaya katkısı olan öğretmen sayıları yer almaktadır.

Çizelge 1. Araştırmanın Yapıldığı Okullar ve Öğretmen Sayıları

Okul Adı	Örnekleme Oluşturan Öğretmen	Araştırmaya Katılan Öğretmen
Kardeşler İÖO	6	6
Avukat Şahap Demirel İÖO	6	6
Ahmet Olcay İÖO	6	6
Mehmet Akif Ersoy İÖO	9	9
İstiklal İÖO	6	5
Adalet İÖO	9	6
Satılmışoğlu Ş. Sever İÖO	3	3
Barbaros İÖO	9	4
Ülkü İÖO	9	7
Yunus Emre İÖO	6	4
Cumhuriyet İÖO	12	5
Atatürk İÖO	6	6
Namık Kemal İÖO	9	5
Cahit Kural İÖO	3	3
Mehmet Ali Yasin İÖO	12	11
Orgeneral Halil Sözer İÖO	9	8
Çamlıca Ticaret Odası İÖO	6	6
Pilot Binbaşı Ali Tekin İÖO	6	4
Batıkent Ticaret Odası İÖO	9	7
İki Eylül İÖO	9	6
75. Yıl Özel İdare İÖO	6	3
Mithat Paşa İÖO	6	6
Ziya Gökalp İÖO	6	5
Zübeyde Hanım İÖO	6	4
Ticaret Borsası İÖO	3	3
Murat Atılgan İÖO	7	6
Ş. Teğmen Subutay Alkan İÖO	6	6
100. Yıl İÖO	6	6

Avukat Mail Büyükerman İÖÖ	6	6
Çukurhisar İÖÖ	6	4
Dr. Mustafa Çamkoru İÖÖ	3	3
Edebalı İÖÖ	6	6
Reşat Benli İÖÖ	6	6
1. Hava İkmal Bakım Mer. İÖÖ	6	4
Hürriyet İÖÖ	6	4
Huzur İÖÖ	6	4
Tunalı İÖÖ	6	6
Fatih Sultan Mehmet İÖÖ	9	9
Fahri Günay İÖÖ	6	3
Ali Rıza Efendi İÖÖ	6	6
İsmet Paşa İÖÖ	6	6
Ata İÖÖ	6	6
TOPLAM	279	230

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, araştırmanın çalışma evrenine, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 42 okulda görev yapmakta olan, 279 öğretmen alınmıştır. Örneklem kümesi içinde yer alan 279 öğretmenden 230’u veri toplama aracına yanıt vermiştir. Öğretmenlerin %82.43’ünün bilgi toplama aracına yanıt vermesi çalışma açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir.

2.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Araştırmanın nicel verilerinin elde edildiği örneklemdeki öğretmenlerin kişisel özellikleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Araştırmanın Nicel Verilerinin Elde Edildiği Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	160	69.6
Erkek	70	30.4
Toplam	230	100.0
Mezuniyet Durumu		
Eğitim Fakültesi	94	40.9
Fen- Edebiyat Fakültesi	54	23.5
Açık Öğretim Fakültesi Önlisans	20	8.7

Açık Öğretim Fakültesi Lisans	29	12.6
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	16	7.0
Eğitim Enstitüsü	6	2.6
Eğitim Meslek Yüksek Okulu	3	1.3
Eğitim Bilimleri Yüksek Lisans	8	3.4
Toplam	230	100.0
Meslekteki Hizmet Süresi		
1-5 Yıl	16	7.0
6-10 Yıl	82	35.7
11-15 yıl	74	32.2
16-20 Yıl	27	11.7
21 Yıl ve Üzeri	31	13.4
Toplam	230	100.0
Okuttukları Sınıf		
1. Sınıf	62	27.0
2. Sınıf	83	36.0
3. Sınıf	85	37.0
Toplam	230	100.0

Çizelge 2'ye göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, çoğunluğun % 69.6 ile kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğretmenlerden, Eğitim Fakültesi mezunu olanlar % 40.9 oranıyla, diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere göre daha fazladır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden hizmet süresi 6-10 yıl arası olan öğretmenler % 35.7'lik oranla diğer hizmet süresine sahip olanlara göre daha fazladır. Aynı zamanda, araştırmaya katılan öğretmenlerden 3. sınıfı okutmuş olan öğretmenler % 37.0 oranıyla diğer sınıfları okutan öğretmenlere göre daha fazladır.

Araştırmanın nitel verilerinin toplandığı örneklemdaki öğretmenlerin kişisel özellikleri Çizelge 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. Araştırmanın Nitel Verilerinin Elde Edildiği Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Özellik	f	%
Cinsiyet		
Kadın	13	65.0
Erkek	7	35.0
Toplam	20	100.0

Mezuniyet Durumu		
Dört Yıllık Yüksekokul-Fakülte	10	50.0
Lisans Tamamlama Programı	4	20.0
Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı	2	10.0
Eğitim Önlisans/İki Yıllık Eğitim Yüksekokulu	2	10.0
Eğitim Enstitüsü	2	10.0
Toplam	20	100.0
Meslekteki Hizmet Süresi		
1-5 Yıl	2	10.0
6-10 Yıl	8	40.0
11-15 yıl	4	20.0
16-20 Yıl	2	10.0
21 Yıl ve Üzeri	4	20.0
Toplam	20	100.0
Okuttukları Sınıf		
1. Sınıf	6	30.0
2. Sınıf	8	40.0
3. Sınıf	6	30.0
Toplam	20	100.0

Görüşmeye katılan öğretmenlerin özellikleri incelendiğinde, öğretmenlerin 13'ü kadın, 7'sinin erkek olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mezun oldukları okul türlerine ilişkin bilgilere göre, en fazla Dört Yıllık Yüksekokul-Fakülte mezunu olanlar 10 kişidir. Öğretmenlerin hizmet süresi incelendiğinde, 6-10 yıl arası olan öğretmenler 8 kişidir. Okuttukları sınıflara göre ise, araştırmaya katılan öğretmenlerden 2. sınıfı okutmuş olan öğretmenler 8, 1. ve 3. sınıfı okutmuş olan öğretmenler ise 6'şar kişidir.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmanın verilerinin toplanmasında, öncelikle kuramsal boyutun oluşturulabilmesi amacıyla konuyla ilgili literatür taraması yapılarak yerli ve yabancı kaynaklardan yararlanılarak; makale, tez, kitap, dergi vb. incelenmiş ve konu alanındaki uzmanların görüşleri alınarak araştırmanın kuramsal yönü oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak amacıyla, gerekli olan verileri toplamak için nicel ve nitel yöntemler birlikte kullanılmıştır. Nicel veriler, "İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırması Açısından Değerlendirme Anketi" yoluyla, nitel veriler ise, "Öğretmen Görüşme Formu" yoluyla

toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında kullanılan yöntemler ve izlenen yol aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.3.1. Anket Yoluyla Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel verilerinin toplanması amacıyla anketin geliştirilmesi aşamasında, araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilecek bulgulara temel oluşturulacak verilerin sağlanması için yeterli sayıda kapalı uçlu soru maddesi ve uygun seçenek oluşturulmuştur. Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilere, ikinci bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgilerin vatandaşlık bilgisini kazandırmasına yönelik 18 maddeye, üçüncü bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin vatandaşlık becerilerini kazandırmasına yönelik 17 maddeye, dördüncü bölümde ise; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin vatandaşlık değerlerini kazandırmasına yönelik 20 maddeye yer verilmiştir.

Hazırlanan taslak anket konusunda ilgili danışman öğretim üyesinin ve konu alanı uzmanı öğretim elemanlarının görüşleri istenmiştir. Alınan görüşler ve eleştiriler doğrultusunda değiştirilen ve geliştirilen anket formu, örneklemdaki öğretmenlerin özelliklerini taşıyan bir gruba uygulanmış, böylece anketin aksayan yönlerinin düzeltilmesine olanak sağlanmıştır. Anket uygulanan öğretmenlerin görüşleri alınarak ve anketlerden elde edilen sonuçlar ile karşılaştırılarak veri toplama aracının güvenilirliği denetlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda anket formu danışman öğretim üyesi ile yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli görülen düzeltmelerden sonra anket uygulamaya hazır duruma getirilmiştir (EK-1).

Uygulamaya hazır duruma getirilen anket çoğaltıldıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı yoluyla il onay belgesi alınarak anketin uygulanması için gerekli izin onayı da alınmıştır (EK-2). İl onay belgesi ile araştırmanın yapılacağı okullara gidilerek okul yöneticileri ile görüşülmüş ve öğretmenler tarafından doldurulan anketler Ekim ayı sonunda toplanarak araştırmaya ilişkin nicel veriler elde edilmiştir.

2.3.2. Görüşme Yoluyla Verilerin Toplanması

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırmanın

nitel verileri görüşme yoluyla toplanmıştır. Görüşme, daha çok sosyal bilimlerde, betimsel ve tarihi araştırmalarda geniş ölçüde kullanılmakla birlikte her alanda kullanılabilen genel bir bilgi toplama yöntemidir (Özgüven, 1992, s.109).

Görüşmeler değişik biçimlerde gruplanabilmektedir. Bunlardan en yaygın olanı yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir. Bu araştırmanın nitel verileri 22/09/2006 ve 10/10/2006 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, konu alanında araştırmacının aydınlatmak istediği alana dayanan bir dizi açık uçlu soruyu içerir (Mathers, Fox ve Hunn, 1998). Yarı yapılandırılmış görüşme türünde görüşülen kişilerin gereksinimleri doğrultusunda araştırmacı soruları sorarken sorulara ilişkin ek açıklamalar yapabilir (Berg, 1998, s.61).

2.3.2.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasına karar verildikten sonra araştırmacı tarafından bir görüşme formu (EK-3) geliştirilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2000, s.101) göre, görüşme formunun hazırlanmasında dikkate alınması gereken kimi ilkeler vardır. Bunlar; kolay anlaşılabilir sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten kaçınma, çok boyutlu soru sormaktan kaçınma, alternatif sorular hazırlama ve soruları mantıklı bir biçimde düzenlemedir. Araştırmacı bu ilkeleri de göz önünde bulundurarak bir görüşme formu geliştirmiştir.

Araştırmacı bu doğrultuda hazırladığı soruların pilot çalışma olmasına yönelik, açık olarak ifade edilip edilmediğini belirlemek amacıyla bir öğretmen ile ön görüşme yapmıştır. Ön görüşme bireysel olarak gerçekleştirilmiş ve görüşme 15 dakika sürmüştür. Görüşme tamamlandıktan sonra öğretmenin görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Bu öğretmen daha sonra araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmada kullanılacak olan görüşme formunun içerik geçerliliğini belirlemek için görüşme formu alandan uzmanlara verilmiş ve incelenmesi sağlanarak son biçimi verilmiştir. Bu çalışmaların sonunda, soru maddelerinin geçerliliği saptanmış ve sorular yeterli görülmüştür. Görüşme formunda yer alan görüşme soruları (EK-4) aşağıda sırasıyla verilmiştir:

Görüşme Soruları

1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
2. Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlere ilişkin görüşleriniz nelerdir?
3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?

2.3.2.2. Görüşme Kılavuzu

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin, kaynak kişi ile karşılaştığı anda başlayan ve ayrıldığında sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren bir belgedir (Karasar, 1998, s. 169). Görüşmeler başlatılmadan önce görüşmeci tarafından tüm bu ayrıntıları içeren yazılı bir görüşme kılavuzu (EK-5) hazırlanmıştır. Bu kılavuzda, araştırmacı kendisinin Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans öğrencisi olduğunu ve bu araştırmadan elde edilecek verilerin, Yüksek Lisans tezinin verilerini oluşturacağını da belirtmiştir.

2.3.2.3. Görüşme İlkeleri

Görüşme soruları belirlendikten sonra bir sıraya konulmuş ve soruların bu sırada sorulmasına karar verilmiştir. Görüşme anında öğretmenin görüşmeye gönüllü olarak katıldığı vurgulanmış, öğretmenin ismi ve görev yaptığı okul ismi belirtilmiştir. Görüşme sırasında herhangi bir soru öğretmen tarafından anlaşılmamış ise, kendilerini yönlendirmeyecek biçimde gerekli açıklamalar yapılmıştır.

2.3.2.4. Görüşmelerin Yapılması

Görüşmelerin tümü araştırmacı tarafından ve bire bir olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma yapılacak okulların ve okuldaki öğretmenlerin belirlenmesinden sonra, araştırmacı yüz yüze görüşme yapabilmek için öğretmenlerden randevu almıştır. Araştırmacı belirlenen günlerde okullara giderek öğretmenlere araştırmanın amacını ve nasıl yürütüleceğini açıklamıştır. Görüşmelerin tümü öğretmenlerin görev yaptıkları ilköğretim okullarında gerçekleştirilmiştir.

Her görüşme öncesinde, görüşülen öğretmene araştırmanın İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapıldığını söylemiştir. Görüşmelere

başlamadan önce her bir katılımcının görüşme yönergesini okuması ve imzalaması sağlanmıştır. Ayrıca, kendilerinin araştırmaya katılımlarının gönüllülük esasına dayandığını ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan araştırmanın yapılması konusunda resmi izin belgesinin alındığı ifade edilmiştir. Görüşmelerde öğretmenlere aynı sırada üç soru sorulmuştur. Görüşmeler 10-20 dakika arası sürmüştür.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Verilerin çözümü ve yorumlanması bölümünde elde edilen veriler, “Anket Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması” ve “Görüşme Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması” olarak iki başlık altında sunulmuştur.

2.4.1. Anket Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırma nicel verilerinin elde edildiği 230 tane anket formu, toplandıktan sonra kodlama işlemine geçilmeden önce tek tek kontrol edilmiş, eksik ya da yanlış doldurulan anket bulunmadığı belirlenmiştir. Anketin, öğretmenlerin çeşitli özellikleri ve niteliklerini ortaya koyan birinci bölümdeki bağımsız değişkenlerine göre, ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde yer alan ve bağımlı değişken olarak kabul edilen görüş ve eğilimlerin nasıl bir görünüm sergilediğini ortaya çıkarabilecek biçimde, elde edilen bilgiler, hazırlanan kod göstergesine uygun olarak bilgi formlarına işlenmiş ve bilgisayarda işlenmeye hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın nicel verilerinin çözümlenmesinde, frekans ve yüzde analizi yanında ilişki olup olmadığının sınamasının gerektiği durumlarda ise istatistiksel olarak khi kare (X^2) tekniğinden yararlanılmıştır. Bilindiği gibi khi kare tekniğinde değişkenler arasında ilişki olup olmadığı test edilmektedir. Khi kare çözümlenmelerinde khi kare değerinin hesaplanabilmesi için her gözenek için beklenen değer hiçbir zaman sıfır olmaması, beklenen değer beşin altında olan gözenek sayısının, toplam gözeneklerin %20 sini geçmemesi gerekir (Karasar, 1999, s.243).

Khi kare çizelgelerinde, gözeneklere düşen frekansların boş olmaları ve gözeneklerin %20 sinde beş ve beşten aşağı frekans bulunması durumunda uygun kolonlarda birleştirme yoluna gidilmesi kararlaştırılmıştır (Özdamar, 1997, s.88). Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığının test edilmesinde .05 güven düzeyi benimsenmiş ve ilişki miktarının saptanabilmesi için C (contingency) katsayısının hesaplanması uygun

görülmüştür. C (contingency) değerinin sıfır olması ilişkinin yokluğunu, tama yaklaştıkça ilişkinin yüksek olduğunu göstermektedir (Kaptan, 1993, s.270).

Bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir ilişki yoksa, durumun kısaca açıklaması yapılmış; bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunması durumunda ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. Verilerden kaynaklanan dağılım nedeniyle X^2 (khi kare) değerleri hesaplanamayan çizelgelere yüzdelik değerler temel alınarak açıklamalar yapılmıştır.

Anketin ikinci bölümünde yer alan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgilerin vatandaşlık bilgisini kazandırmasına ilişkin verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında bağımsız değişken düzeylerine göre ilişkilerin belirlenmesi yoluna gidilmemiş, yalnızca bu bölüme ilişkin verilerin çözümlenmesinde frekans sayımı ile yüzdeliklerden yararlanılmıştır.

Bu araştırmayla ilgili istatistiksel çözümlenmelerde SPSS paket programından yararlanılmıştır.

2.4.2. Görüşme Yoluyla Elde Edilen Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmanın nitel verilerinin çözümlenmesinde ise, betimsel analiz tekniğinden yararlanılarak elde edilen bilgilerin sayısallaştırılması yoluna gidilmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sonuçlarına göre sınıflandırılabilir gibi, veri toplama aşamalarında elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir. Betimsel analizin amacı ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterlerse kullanabileceği şekle sokulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler önce mantıksal bir sıraya konular. Daha sonra yapılan bu betimlemeler yorumlanır ve bazı sonuçlara ulaşılır. Son aşamada ise araştırmacı yorumların ışığında gelecekle ilgili tahminlerde bulunarak yeni açılımlara ulaşmaya çalışır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanmasıdır (Altunışık ve diğerleri, 2001, s.222).

Bu araştırmada, her görüşme formunda yer alan sorulara dayalı olarak veriler çözümlenmiştir. Öncelikle görüşme kayıtlarının dökümü işlemi yapılmıştır. Kayıtların

dökümü için her öğretmen için ayrı bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı, görüşmeler sırasında elde ettiği ses kayıtlarını, hiçbir değişiklik yapmadan olduğu gibi görüşme formuna dökerek yazılı hale getirmiştir. Görüşmecilerin her bir soruya verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuş, verilerin hangi temalar altında organize edileceği ve sunulacağı belirlenmiştir. Oluşturulan bu çerçeveye göre veriler tekrar okunarak düzenlenmiş ve her soru için seçenekler sıralanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla görüşme kodlama anahtarı 20 öğretmen için boş olarak çoğaltılmıştır. Araştırmacı ve alandan bir uzman, birbirlerinden bağımsız olarak görüşme döküm formlarını okuyarak, ilgili görüşme kodlama anahtarındaki her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği işaretlemiştir. Görüşme kodlama anahtarına işaretlemeler yapılırken, uzman katılımcıların yanıtlarını kodlama anahtarında bulamamışsa, kendi anladığı biçimiyle yeni seçenek oluşturmuştur.

Bu işlemten sonra, uzmanın değerlendirmesi ile araştırmacının değerlendirmesi ilgili soruya verilen yanıt seçeneği kontrol edilerek, “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ile uzman ilgili sorunun aynı yanıt seçeneğini işaretlemişlerse görüş birliği, farklı seçenekleri işaretlemişlerse görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması, Türnüklü’nün (2000), Croll (1986), Bakeman ve Gottman (1997) ve Robson’dan (1993) aktardığı “Uyuşum Yüzdesi Formülü” kullanılarak hesaplanmıştır.

Na (Görüş Birliği)

$$P (\text{Uzlaşma Yüzdesi}) = \frac{\text{Na (Görüş Birliği)}}{\text{Na (Görüş Birliği) + Nd (Görüş Ayrılığı)}} \times 100$$

Görüşme kodlama anahtarlarında yer alan soruların güvenilirlik yüzdeleri, aşağıda verilmiştir.

Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular (%)	Güvenirlik	Yüzdeleri
Soru 1		95
Soru 2		100
Soru 3		100

Öğretmen görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik çalışmasında, 1. soru da en düşük %95 ve 2. ve 3. sorularda %100 en yüksek olarak hesaplanmıştır. Öğretmen görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması % 98.3 olarak bulunmuştur.

Yukarıda yapılan işlemler sonucunda, her tema ve alt tema için araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinin hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanarak, frekans olarak ifade edilmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular açıklanmış ve alanyazın ile desteklenmiştir.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma verilerinin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulguları “anket yoluyla elde edilen bulgular” ve “görüşme yoluyla elde edilen bulgular” olmak üzere iki ana başlık altında verilmiştir.

3.1. Anket Yoluyla Elde Edilen Bulgular ve Yorumlar

Örneklem kümesini oluşturan ilköğretim okullarındaki, araştırmaya katılan birinci, ikinci ve üçüncü sınıfı okutmuş sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin elde edilen bulgular, frekans ve yüzde analizi yanında, mezun olunan okul türü, meslekteki hizmet süresi ve okutulan sınıf gibi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle ilişkisi yönünden incelenerek yorumlanmıştır.

3.1.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, nicel verilerin toplandığı örneklem kümesini oluşturan öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırması İle İlgili Görüşleri”ni yansıtan bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Geliştirilmiş olan veri toplama aracının bu bölümünde, araştırmaya katılan öğretmenlere, ilköğretim okullarında uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgilerin vatandaşlık bilgisini kazandırması açısından yeterli olup olmadığını belirlemeye yönelik maddeler yöneltilmiştir. Maddelere ilişkin araştırma bulguları Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgisini kazandırma yeterliliğine ilişkin olarak; öğretmenlerin %88.7'si bireylerin fiziksel özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından, %84.4'ü de bireylerin kişilik özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından, öğretmenlerin %86.5'i ise bireylerin özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından programın yeterli olduğunu dile getirmektedir.

Çizelge 4

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisi Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Yeterli		Kısmen		Yeterli		Değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bireylerin fiziksel özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	204	88,7	24	10,4	2	,9	230	100,0		
Bireylerin kişilik özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	195	84,8	32	13,9	3	1,3	230	100,0		
Bireylerin özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	199	86,5	30	13,0	1	,4	230	100,0		
İyi bir iletişim için olması gereken öğeleri sıralama bilgisi kazandırır.	168	73,0	54	23,5	8	3,5	230	100,0		
Bilinçli tüketicinin özelliklerini sıralama bilgisi kazandırır.	184	80,0	42	18,3	4	1,7	230	100,0		
Okulda karşılaşılan istenmeyen davranışları sıralama bilgisi kazandırır.	179	77,8	46	20,0	5	2,2	230	100,0		
İstenmeyen davranışları önlemek için çözüm önerilerini sıralama bilgisi kazandırır.	163	70,9	57	24,8	10	4,3	230	100,0		
Çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	162	70,4	61	26,5	7	3,0	230	100,0		
Sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	173	75,2	53	23,0	4	1,7	230	100,0		
Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanmak gerektiğini açıklama bilgisi kazandırır.	176	76,5	49	21,3	5	2,2	230	100,0		
Kendisi ve başkalarının güvenliği için uyulması gereken trafik kurallarını söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	146	63,5	72	31,3	12	5,2	230	100,0		
Evdeki/okuldaki kaynakların nasıl bilinçli tüketileceğini söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	173	75,2	49	21,3	8	3,5	230	100,0		
Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	94	40,9	82	35,7	54	23,5	230	100,0		
Doğal afetlerden korunma yollarını söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	140	60,9	79	34,3	11	4,8	230	100,0		
Farklı ülkelerden insanların özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	114	49,6	86	37,4	30	13,0	230	100,0		
Farklı kültürlerle ait insanların özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	114	49,6	88	38,3	28	12,2	230	100,0		
Ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırır.	88	33,3	84	36,5	58	25,2	230	100,0		
Tüketici haklarını söyleme-yazma bilgisi kazandırır.	135	58,7	70	30,4	25	10,9	230	100,0		

Yine, benzer şekilde öğretmenler, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın kazanımlarını, okulda karşılaşılan istenmeyen davranışları sıralama bilgisi kazandırma bakımından %77.8 oranında yeterli, %2.2 oranında yetersiz bulmuşlardır. İstenmeyen davranışları önlemek için çözüm önerilerini sıralama bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %70.9 oranında programın yeterli olduğu konusunda görüş bildirirken, %4.3 oranında programın yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin %70.4'ü çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından, %75.2'si ise, sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından programı yeterli bulmuşlardır.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından yeterli olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenlerin oranı %3.0 iken, sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından yeterli olmadığı yönünde görüş bildirenlerin oranı %1.7'dir. Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanmak gerektiğini açıklama bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %76.5 oranında programı yeterli, %2.2 oranında ise programı yeterli bulmadıklarını bildirmiştir.

Kendisi ve başkalarının güvenliği için uyulması gereken trafik kurallarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %63.5 oranında olumlu görüş bildirirken, evdeki/okuldaki kaynakların nasıl bilinçli tüketileceğini söyleme-yazma bilgisi kazandırma açısından öğretmenler %75.2 oranında programın yeterli olduğunu, %3.5 oranında ise yeterli olmadığını dile getirmiştir.

Doğal afetlerden korunma yollarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma maddesine ilişkin öğretmenler %60.9 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, %4.8 oranında programın yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenler farklı ülkelerden insanların özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından %49.6 oranında ve farklı kültürlere ait insanların özelliklerini söyleme-yazma bakımından da %49.6 oranında programın yeterli olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Tüketici haklarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından da öğretmenler %58.7 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.

Ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %33.3 oranında programın yeterli olduğu görüşünü bildirmişlerdir. Aynı zamanda bu konuda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgisini kazandırması bakımından yeterli olmadığı konusunda görüş birliğinde olan öğretmenlerin yüzdesi %25.2 oranına yükselmiştir. Öğretmenler Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından %40.9 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, %23.5 oranında programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Çizelge 4'teki bulgular genel olarak incelendiğinde, örnekleme alınan öğretmenlerin çok büyük bir kısmının Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgisini kazandırması bakımından yeterli olduğu yönünde görüş birliği içinde oldukları görülmektedir. Ancak, Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından ve ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırma bakımından programın yeterli olmadığı görüşünde oldukları da görülmektedir.

3.1.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerilerini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, öğretmenlerin "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerilerini Kazandırması İle İlgili Görüşleri"ni yansıtan bulgularla bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Programdaki becerilere ilişkin bulgular frekans, yüzde ve khi kare analizi ile çözümlenmeler biçiminde sunulmuştur.

3.1.2.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Geliştirilmiş olan veri toplama aracıyla, araştırmaya katılan öğretmenlerin, ilköğretim okullarında uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin vatandaşlık becerilerini kazandırması açısından yeterli olup olmadığına ilişkin görüşleri belirlenmek istenmiştir. "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırır" biçiminde verilen maddeye ilişkin elde edilen bulgular Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	41	43,6	40	42,6	13	13,8	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	22	40,7	28	51,9	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	24	49,0	20	40,8	5	10,2	49	100,0
	Önlisans/Lisans	14	42,4	12	36,4	7	21,2	33	100,0
	Diğer	14	42,4	12	36,4	7	21,2	33	100,0
	TOPLAM	101	43,9	100	43,5	29	12,6	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	43	43,9	45	45,9	10	10,2	98	100,0
	11-20 yıl	41	40,6	46	45,5	14	13,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	17	54,8	9	29,0	5	16,1	31	100,0
	TOPLAM	101	43,9	100	43,5	29	12,6	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	25	40,3	31	50,0	6	9,7	62	100,0
	2. sınıf	36	43,4	36	43,4	11	13,3	83	100,0
	3. sınıf	40	47,1	33	38,8	12	14,1	85	100,0
	TOPLAM	101	43,9	100	43,5	29	12,6	230	100,0

Çizelge 5'teki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul yönünden incelendiğinde, programda yer alan becerilerin eleştirel düşünme becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda %49.0'lık bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüşe sahiptirler. Bunu sırasıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler izlemektedir. Diğer bölümlerden mezun öğretmenler ise %21.2 oranıyla bu görüşü en az benimseyen öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri yönünden incelendiğinde, programdaki becerilerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %54.8 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %13.9 oranı ile 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf yönünden incelendiğinde, bu konuda %47.1'lik bir oranla, üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %43.4'lük bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %40.3'lük bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelge 5'teki, araştırma bulguları bir bütün olarak ele alındığında, öğretmenlerin yarısına yakınının %43.9 oranında programda yer alan becerilerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma konusunda olumlu görüşte olduğu görülmektedir.

3.1.2.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Yaratıcı Düşünme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Yaratıcı Düşünme Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeden alınan yanıtlar Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul yönünden incelendiğinde; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin yaratıcı düşünme becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, %51.0'lık bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %39.4 oranıyla programın bu konuda yeterli olduğu yönünde görüş bildiren grup olmuştur. Bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenleri ise, %21.2 oranıyla diğer bölümlerden mezun öğretmenler oluşturmaktadır.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri yönünden incelendiğinde ise; programda yer alan becerilerin yaratıcı düşünme becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %48.4'lük oranla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler ise, %13.9 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre; programdaki becerilerin yaratıcı düşünme becerisini kazandırmasına ilişkin %48.2'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %47.0'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve % 38.7'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelge 6'da yer alan bulgular genel olarak incelendiğinde, programda yer alan becerilerin yaratıcı düşünme becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşüne öğretmenlerin %45.2'sinin katıldığı görülmektedir. Becerilerin yaratıcı düşünme becerisini kazandırmada yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı ise %10.4'tür.

Çizelge 6

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Yaratıcı Düşünme Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	S	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	37	39,4	47	50,0	10	10,6	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	26	48,1	23	42,6	5	9,3	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	25	51,0	22	44,9	2	4,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans	16	48,5	10	30,3	7	21,2	33	100,0
	Diğer	16	48,5	10	30,3	7	21,2	33	100,0
	TOPLAM	104	45,2	102	44,3	24	10,4	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	41	41,8	49	50,0	8	8,2	98	100,0
	11-20 yıl	48	47,5	39	38,6	14	13,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	14	45,2	2	6,5	31	100,0
	TOPLAM	104	45,2	102	44,3	24	10,4	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	24	38,7	32	51,6	6	9,7	62	100,0
	2. sınıf	39	47,0	35	42,2	9	10,8	83	100,0
	3. sınıf	41	48,2	35	41,2	9	10,6	85	100,0
	TOPLAM	104	45,2	102	44,3	24	10,4	230	100,0

3.1.2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin İletişim Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler İletişim Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7’deki bulgular, öğretmenlerin bitirdikleri okul türü yönünden incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan becerilerin iletişim becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, %63.3’lük bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler yeterli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %61.1 oranıyla ve Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %58.5 oranıyla izlemektedir. Diğer bölümlerden mezun öğretmenler ise, %51.5 oranında programın becerilerini yeterli bulmaktadır. Bu konuda programın yetersiz olduğu yönünde görüş bildirenler %9.1’lik oranla diğer bölümlerden mezun öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; programda yer alan becerilerin iletişim becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %63.3’lük bir oranla 1-10 yıl görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %12.9’lık oranla 21 yıl ve üzeri görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre bulgular incelendiğinde; %62.4’lük bir oranla programın yeterli olduğunu ifade eden öğretmenlerin çoğunluğunu üçüncü sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla %61.4’lük bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %51.6’lık bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelge 7’deki bulgular bütün olarak incelendiğinde, tüm öğretmenlerin yarısından fazlasının %59.1 oranında programda yer alan becerilerin iletişim becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklediği, bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirtenlerin oranının ise %6.5 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 7

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler İletişim Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	55	58,5	32	34,0	7	7,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	33	61,1	19	35,2	2	3,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	31	63,3	15	30,6	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans	17	51,5	13	39,4	3	9,1	33	100,0
	Diğer	17	51,5	13	39,4	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	136	59,1	79	34,3	15	6,5	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	62	63,3	31	31,6	5	5,1	98	100,0
	11-20 yıl	58	57,4	37	36,6	6	5,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	11	35,5	4	12,9	31	100,0
	TOPLAM	136	59,1	79	34,3	15	6,5	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	32	51,6	27	43,5	3	4,8	62	100,0
	2. sınıf	51	61,4	27	32,5	5	6,0	83	100,0
	3. sınıf	53	62,4	25	29,4	7	8,2	85	100,0
	TOPLAM	136	59,1	79	34,3	15	6,5	230	100,0

3.1.2.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Araştırma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin hazırlanan ankette, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Araştırma Becerisi Kazandırır” biçiminde bir maddeye yer verilmiştir. Öğretmenlerin maddeye ilişkin yanıtları Çizelge 8'de gösterilmiştir.

Çizelge 8'deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin araştırma becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %53.1'lik bir oranla en çok olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %51.9'luk bir oranla, Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %47.9'luk bir oranla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler de %42.4 oranıyla programdaki becerilerin bu konuda yeterli olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Programın yeterliliği konusunda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı ise; %15.2'dir.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; 11-20 yıl arası görev yapmış olan öğretmenler %50.5 oranında programın yeterli olduğu görüşündedir. Yine 21 yıl ve üzeri çalışan öğretmenler %48.4 oranıyla, 1-10 yıl arası çalışan öğretmenler de %48.0'lık bir oranla olumlu görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre bulgular ele alındığında şunlar söylenebilir: Olumlu yanıt verenlerin çoğunluğunu %50.6 oranıyla ikinci sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bunu %49.4 oranıyla üçüncü sınıf öğretmenleri ve %46.8 oranıyla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yarısına yakınının %49.1 oranıyla programda yer alan becerilerin araştırma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünde olduğu, %42.6'sının programı bu konuda kısmen yeterli bulduğu, öğretmenlerin %8.3 gibi çok az bir kısmının da bu konuda olumsuz görüş belirttiği saptanmıştır.

Çizelge 8

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Araştırma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	45	47,9	43	45,7	6	6,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	28	51,9	24	44,4	2	3,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	26	53,1	17	34,7	6	12,2	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	14	42,4	14	42,4	5	15,2	33	100,0
	TOPLAM	113	49,1	98	42,6	19	8,3	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	47	48,0	45	45,9	6	6,1	98	100,0
	11-20 yıl	51	50,5	42	41,6	8	7,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	11	35,5	5	16,1	31	100,0
	TOPLAM	113	49,1	98	42,6	19	8,3	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	29	46,8	31	50,0	2	3,2	62	100,0
	2. sınıf	42	50,6	34	41,0	7	8,4	83	100,0
	3. sınıf	42	49,4	33	38,8	10	11,8	85	100,0
	TOPLAM	113	49,1	98	42,6	19	8,3	230	100,0

3.1.2.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Problem Çözme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Problem Çözme Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 9'da gösterilmiştir.

Çizelge 9'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin problem çözme becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, %44.4'lük bir oranla en çok Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Açık Öğretim Fakültesi Önlisans-Lisans mezunu öğretmenler %40.8 oranla, Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %37.2 oranla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler de %33.3 oranıyla olumlu görüş bildirmiştir. Bu konuda olumsuz görüş bildirenler, %24.2'lik bir oranla diğer bölümlerden mezun öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; programda yer alan becerilerin problem çözme becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %48.4 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az yeterli yanıtı veren öğretmenler %37.6 ile 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflarla bulgular arasındaki ilişkiler incelendiğinde; %41.2'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %39.8'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %35.5'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelgedeki veriler incelendiğinde, genel olarak öğretmenler %47.8'lik bir oranla programda yer alan becerilerin problem çözme becerisi kazandırmada kısmen yeterli, %39.1'lik bir oranla da yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda programın yeterli olmadığını belirtenlerin oranının %13.0 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 9

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Problem Çözme Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	35	37,2	49	52,1	10	10,6	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	24	44,4	26	48,1	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	20	40,8	21	42,9	8	16,3	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	11	33,3	14	42,4	8	24,2	33	100,0
	TOPLAM	90	39,1	110	47,8	30	13,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	37	37,8	50	51,0	11	11,2	98	100,0
	11-20 yıl	38	37,6	50	49,5	13	12,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	10	32,3	6	19,4	31	100,0
	TOPLAM	90	39,1	110	47,8	30	13,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	22	35,5	32	51,6	8	12,9	62	100,0
	2. sınıf	33	39,8	40	48,2	10	12,0	83	100,0
	3. sınıf	35	41,2	38	44,7	12	14,1	85	100,0
	TOPLAM	90	39,1	110	47,8	30	13,0	230	100,0

3.1.2.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Girişimcilik Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Girişimcilik Becerisi Kazandırır” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Bu maddeye ilişkin bulgular Çizelge 10'da gösterilmiştir.

Çizelge 10'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, öğretmenlerin yarısına yakınının programın girişimcilik becerisini kazandırma yönünden yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiği görülmüştür. Bu konuda Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %59.6'lık bir oranla, Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %55.6'lık bir oranla, Açık Öğretim Fakültesi Önlisans-Lisans mezunu öğretmenler %51.0'lık bir oranla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler %45.5'lik bir oranla programın yeterli olduğu yanıtını vermişlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı %9.5'i geçmemiştir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; programda yer alan becerilerin girişimcilik becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %58.4 oranıyla 11-20 yıl arası görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenler %16.1 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış olanlardır.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; olumlu yanıt verenlerin çoğunluğunu %61.3'lük bir oranla birinci sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bunu %53.0'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %51.8'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin ise %9.4'ünü üçüncü sınıf, %6.0'ını ikinci sınıf ve %3.2'sini birinci sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır.

Elde edilen bulgular bütün olarak incelendiğinde, öğretmenlerin %54.8'inin programda yer alan becerilerin girişimcilik becerisi kazandırdığı görüşünde oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin %38.7'si programdaki becerilerin girişimcilik becerisi kazandırdığı görüşüne kısmen katılmaktadır. Bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirtenlerin oranının ise %6.5 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 10

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Girişimcilik Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	56	59,6	32	34,0	6	6,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	30	55,6	21	38,9	3	5,6	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	25	51,0	21	42,9	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	15	45,5	15	45,5	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	126	54,8	89	38,7	15	6,5	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	53	54,1	40	40,8	5	5,1	98	100,0
	11-20 yıl	59	58,4	37	36,6	5	5,0	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	14	45,2	12	38,7	5	16,1	31	100,0
	TOPLAM	126	54,8	89	38,7	15	6,5	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	38	61,3	22	35,5	2	3,2	62	100,0
	2. sınıf	44	53,0	34	41,0	5	6,0	83	100,0
	3. sınıf	44	51,8	33	38,8	8	9,4	85	100,0
	TOPLAM	126	54,8	89	38,7	15	6,5	230	100,0

3.1.2.7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Zaman, Para, Materyal vb. Etkili Kullanma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Zaman, Para, Materyal vb. Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 11’de gösterilmiştir.

Çizelge 11’deki bulgular öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde; programdaki becerilerin zaman, para, materyal vb. etkili kullanma becerisi kazandırması konusunda yeterli olduğuna ilişkin görüş belirten öğretmenlerin çoğunluğunu %65.3 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler oluşturmaktadır. Bu görüşü en az benimseyenler ise %42.4 oranı ile diğer bölümlerden mezun öğretmenler oluşturmaktadır.

Elde edilen bulgular, öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; 11-20 yıl arası görev yapmış olanların, %59.4 oranıyla olumlu yanıt verenlerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu gözlenmektedir. Bunu %55.1 oranıyla 1-10 yıl arası görevde bulunmuş olanlar, %48.4 oranıyla da 21 yıl ve daha fazla çalışmış olanlar izlemektedir. Olumsuz görüş belirtenlerin başında ise, %12.9 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenler yer almaktadır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre bulgular incelendiğinde; programı bu konuda yeterli bulan öğretmenler %62.9’luk bir oranla birinci sınıf öğretmenleridir. Programdaki becerilerin zaman, para, materyal vb. etkili kullanma becerisi kazandırmada yeterli olmadığı görüşünde olan öğretmenleri ise %8.2 oranıyla üçüncü sınıfı okutmuş öğretmenler oluşturmaktadır.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun %56.1 oranıyla programda yer alan becerilerin zaman, para, materyal vb. etkili kullanma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin çok az bir bölümü de %5.2 oranında programın yeterli olmadığı konusunda görüş birliği içindedir.

Çizelge 11

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Zaman, Para, Materyal vb. Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	50	53,2	41	43,6	3	3,2	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	33	61,1	18	33,3	3	5,6	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	32	65,3	14	28,6	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	14	42,4	16	48,5	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	129	56,1	89	38,7	12	5,2	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	54	55,1	40	40,8	4	4,1	98	100,0
	11-20 yıl	60	59,4	37	36,6	4	4,0	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	12	38,7	4	12,9	31	100,0
	TOPLAM	129	56,1	89	38,7	12	5,2	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	39	62,9	22	35,5	1	1,6	62	100,0
	2. sınıf	46	55,4	33	39,8	4	4,8	83	100,0
	3. sınıf	44	51,8	34	40,0	7	8,2	85	100,0
	TOPLAM	129	56,1	89	38,7	12	5,2	230	100,0

3.1.2.8. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Bilinçli Tüketici Olma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Bilinçli Tüketici Olma Becerisi Kazandırır” biçiminde yöneltilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 12'de gösterilmiştir.

Çizelge 12'deki bulgular öğretmenlerin bitirdikleri okullara göre incelendiğinde; bu konuda en fazla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunları %65.3 oranı ile programın yeterli olduğu yönünde görüş belirtirken, bunu sırasıyla %64.8 oranıyla Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler ve %61.7 oranıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler izlemektedir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından bulgular incelendiğinde ise; 1-10 yıl arası görev yapmış olan öğretmenlerin %68.4'lük bir oranla en fazla programın yeterli olduğu yönünde görüş bildiren küme olduğu, bunu %61.4'lük bir oranla 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenlerin izlediği ve en son sırada %48.4'lük bir oranla 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenlerin olduğu görülmektedir. Programda yer alan becerilerin bilinçli tüketici olma becerisi kazandırmada yeterli olmadığı görüşünde olan öğretmenler %16.1 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi etmeni ile programda yer alan becerilerin bilinçli tüketici olma becerisi kazandırıp kazandırmadığına ilişkin görüşleri arasında yapılan khi kare analizinde 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişkinin derecesini belirlemek üzere hesaplanan contingency katsayısı $C=.006$ bulunmuştur. Bu durumda meslekteki hizmet süresi değişkeni ile becerilerin bilinçli tüketici olma becerisi kazandırma durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Çizelge 12'deki bulgular sınıf değişkenleri açısından incelendiğinde %64.7'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri, %64.5'lik bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %59.0'lık bir oranla da ikinci sınıfı okutmuş öğretmenler programın yeterli olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda %7.1 ile üçüncü sınıf, %3.2 ile birinci sınıf ve %2.4 ile ikinci sınıfı okutmuş öğretmenler programın yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmiştir.

Çizelge 12

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Bilinçli Tüketici Olma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM		X ²	Sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	58	61,7	33	35,1	3	3,2	94	100,0	P<05 Anlamlı	4	,006
	Fen-Edebiyat Fakültesi	35	64,8	18	33,3	1	1,9	54	100,0			
	Açık Öğretim Fakültesi	32	65,3	13	26,5	4	8,2	49	100,0			
	Önlisans/Lisans	19	57,6	12	36,4	2	6,1	33	100,0			
	Diğer	19	57,6	12	36,4	2	6,1	33	100,0			
	TOPLAM	144	62,6	76	33,0	10	4,3	230	100,0			
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	67	68,4	30	30,6	1	1,0	98	100,0	P<05 Anlamlı	4	,006
	11-20 yıl	62	61,4	35	34,7	4	4,0	101	100,0			
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	11	35,5	5	16,1	31	100,0			
	TOPLAM	144	62,6	76	33,0	10	4,3	230	100,0			
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	40	64,5	20	32,3	2	3,2	62	100,0	P<05 Anlamlı	4	,006
	2. sınıf	49	59,0	32	38,6	2	2,4	83	100,0			
	3. sınıf	55	64,7	24	28,2	6	7,1	85	100,0			
	TOPLAM	144	62,6	76	33,0	10	4,3	230	100,0			

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %58.7'si programda yer alan becerilerin çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %5.7 olduğu saptanmıştır.

3.1.2.9. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 13'te gösterilmiştir.

Çizelge 13'teki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, bu konuda %63.0'lık bir oranla en çok Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %61.2 oranıyla, diğer bölümlerden mezun öğretmenler ise %57.6'lık bir oranda olumlu görüş bildirmiştir. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler ise %55.3 oranıyla en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur.

1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenlerin yaklaşık üçte ikisi %62.2 oranıyla yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlar %57.4 oranla, 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler ise %51.6'lık oranla bu görüşe katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum çözümlemede hizmet süreleri etmenine bağlı olarak yanıtlarda anlamlı ilişki ortaya çıkarmıştır. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranı %16.1 ile 21 yıl üzeri görev yapmış öğretmenlere aittir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet etmeni ile programda yer alan becerilerin çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırıp kazandırmadığına ilişkin görüşleri arasında yapılan khi kare analizinde 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bulgularla meslekteki hizmet süresi değişkeni arasındaki ilişkinin derecesini saptamak amacıyla contingency katsayısı hesaplanmış ve $C=0.095$ değeri bulunmuştur. Bu durumda meslekteki hizmet süresi etmeni ile becerilerin çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırma durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Çizelge 13

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Çevredeki Kaynakları Etkili Kullanma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler	Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM		X ²	Sd	C
	s	%	s	%	s	%	s	%			
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	52	55,3	38	40,4	4	4,3	94	100,0		
	Fen-Edebiyat Fakültesi	34	63,0	18	33,3	2	3,7	54	100,0		
	Açık Öğretim Fakültesi	30	61,2	14	28,6	5	10,2	49	100,0		
	Önlisans/Lisans	19	57,6	12	36,4	2	6,1	33	100,0		
	Diğer	19	57,6	12	36,4	2	6,1	33	100,0		
	TOPLAM	135	58,7	82	35,7	13	5,7	230	100,0		
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	61	62,2	33	33,7	4	4,1	98	100,0	P<05 Anlamlı	4 ,095
	11-20 yıl	58	57,4	39	38,6	4	4,0	101	100,0		
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	10	32,3	5	16,1	31	100,0		
	TOPLAM	135	58,7	82	35,7	13	5,7	230	100,0		
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	38	61,3	23	37,1	1	1,6	62	100,0	P<05 Anlamlı	4 ,065
	2. sınıf	45	54,2	35	42,2	3	3,6	83	100,0		
	3. sınıf	52	61,2	24	28,2	9	10,6	85	100,0		
	TOPLAM	135	58,7	82	35,7	13	5,7	230	100,0		

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre Çizelge 13'teki bulgular incelendiğinde ise, %61.3'lük bir oranla birinci sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %61.2'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri ve %54.2'lik bir oranla da ikinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında da okuttukları sınıf ile çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi arasında yapılan khi kare analizinde 0.05 düzeyinde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bulgularla okuttukları sınıf değişkeni arasındaki ilişkinin derecesini saptamak amacıyla contingency katsayısı hesaplanmış ve $C=0.065$ değeri bulunmuştur. Bu durumda okuttukları sınıf etmeni ile becerilerin çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırma durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %58.7'si programda yer alan becerilerin çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %5.7 olduğu saptanmıştır.

3.1.2.10. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Güvenlik ve Korunmayı Sağlayabilme Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Güvenlik ve Korunmayı Sağlayabilme Becerisi Kazandırır” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Maddeye ilişkin veriler Çizelge 14'te gösterilmiştir.

Çizelge 14'teki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin güvenlik ve korunmayı sağlayabilme becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, %63.0'lık bir oranla en çok Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu, en az %46.9 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı %4.1'i geçmemektedir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; öğretmenlerden 1-10 yıl arası görev yapmış olanlar %58.2'lik bir oranla programın yeterli konusunda en çok olumlu görüş bildiren kümeyi oluşturmaktadır. 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlar öğretmenler ise %50.5 oranı ile bu konuda en az yeterli görüş bildiren kümedir. 21 yıl ve üzeri çalışmış öğretmenler %3.2 gibi bir oranla programın bu konuda yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflarla bulgular arasındaki ilişkiler ele alındığında, en fazla birinci sınıf öğretmenlerinin %59.7 oranıyla programdaki becerileri güvenlik ve korunmayı sağlayabilme becerisi kazandırma açısından yeterli bulduğu görülmüştür. Bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenler ise; %4.7 oranı ile üçüncü sınıf öğretmenleridir.

Çizelgedeki veriler bir bütün olarak incelendiğinde de; öğretmenlerin %54.3'ü programda yer alan becerilerin güvenlik ve korunmayı sağlayabilme becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda becerilerin kısmen yeterli olduğu görüşünde olan öğretmenlerin oranının %43.0 olduğu görülmüştür.

Çizelge 14

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Güvenlik ve Korunmayı Sağlayabilme Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	48	51,1	45	47,9	1	1,1	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	34	63,0	18	33,3	2	3,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	23	46,9	24	49,0	2	4,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	20	60,6	12	36,4	1	3,0	33	100,0
	TOPLAM	125	54,3	99	43,0	6	2,6	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	57	58,2	38	38,8	3	3,1	98	100,0
	11-20 yıl	51	50,5	48	47,5	2	2,0	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	17	54,8	13	41,9	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	125	54,3	99	43,0	6	2,6	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	37	59,7	24	38,7	1	1,6	62	100,0
	2. sınıf	41	49,4	41	49,4	1	1,2	83	100,0
	3. sınıf	47	55,3	34	40,0	4	4,7	85	100,0
	TOPLAM	125	54,3	99	43,0	6	2,6	230	100,0

3.1.2.11. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Doğal Afetlerden Korunma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Doğal Afetlerden Korunma Becerisi Kazandırır" biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 15'de gösterilmiştir.

Çizelge 15'e göre; öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından bulgular incelendiğinde, oranlar arasında çok büyük bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %63.0 oranıyla bu konuda en çok olumlu görüş belirten gruptur. Diğer bölümlerden mezun öğretmenler %45.5 oranıyla en az olumlu görüş belirten küme olmuştur. Becerilerin doğal afetlerden korunma becerisi kazandırmada yeterli olmadığı görüşünde olan öğretmenler en fazla %7.4 oranıyla Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan becerilerin doğal afetlerden korunma becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %61.2 oranıyla 1-10 yıl arası çalışmış öğretmenler oluşturmaktadır. 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenler %56.4, 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler ise %51.6 oranıyla olumlu görüş bildirmiştir. Bu konuda en çok olumsuz yanıt veren öğretmenler %5.9 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; birinci sınıfı okutmuş öğretmenler %64.5'lik bir oranla en fazla olumlu görüş bildiren küme olurken, bunu sırasıyla %57.8'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %52.9'luk bir oranla da üçüncü sınıf öğretmenleri izlemektedir. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranları ise pek fazla farklılaşmamaktadır.

Elde edilen bulgulardan da görüleceği gibi, programda yer alan becerilerin doğal afetlerden korunma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü destekleyen öğretmenlerin oranı %57.8 oranıyla tüm öğretmenlerin yarısından fazladır. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranı ise, % 5.2'dir.

Çizelge 15

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Doğal Afetlerden Korunma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	54	57,4	35	37,2	5	5,3	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	34	63,0	16	29,6	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	30	61,2	16	32,7	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	15	45,5	18	54,5	0	,0	33	100,0
	TOPLAM	133	57,8	85	37,0	12	5,2	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	60	61,2	33	33,7	5	5,1	98	100,0
	11-20 yıl	57	56,4	38	37,6	6	5,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	14	45,2	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	133	57,8	85	37,0	12	5,2	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	40	64,5	20	32,3	2	3,2	62	100,0
	2. sınıf	48	57,8	30	36,1	5	6,0	83	100,0
	3. sınıf	45	52,9	35	41,2	5	5,9	85	100,0
	TOPLAM	133	57,8	85	37,0	12	5,2	230	100,0

3.1.2.12. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Sağlığını Koruma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sağlığını Koruma Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 16'da gösterilmiştir.

Öğretmenlerin bitirdikleri okul yönünden Çizelge 16'daki bulgular incelendiğinde; en çok Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerin programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiği saptanmıştır. Çizelgeye göre, bu konuda Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %61.2 ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler ise %57.6 oranıyla olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildirenler ise, %6.1 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu olan öğretmenler ve diğer bölümlerden mezun öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan becerilerin sağlığını koruma becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %64.3 oranıyla, 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenler oluşturmaktadır. En az olumlu görüş bildiren küme ise %48.4 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenlerdir. Bu konuda olumsuz yanıt veren öğretmenlerin oranları arasında pek fazla farklılaşma görülmemektedir.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf yönünden ele alındığında; öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkenine göre, oranlar arasında çok fazla fark olmamakla beraber %63.5'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Üçüncü sınıf öğretmenleri %7.1 oranı ile programın yeterli olmadığı konusunda en fazla olumsuz görüş bildirmiştir.

Elde edilen bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin beşte üçü %60.4 oranıyla programda yer alan becerilerin sağlığını koruma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin yaklaşık üçte birinin %34.8 oranında bu konuda becerileri kısmen yeterli buldukları, yine öğretmenlerin %4.8 oranında programı bu konuda yeterli bulmadıkları saptanmıştır.

Çizelge 16

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sağlığını Koruma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	54	57,4	36	38,3	4	4,3	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	36	66,7	16	29,6	2	3,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	30	61,2	16	32,7	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	19	57,6	12	36,4	2	6,1	33	100,0
	TOPLAM	139	60,4	80	34,8	11	4,8	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	63	64,3	31	31,6	4	4,1	98	100,0
	11-20 yıl	61	60,4	34	33,7	6	5,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	15	48,4	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	139	60,4	80	34,8	11	4,8	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	35	56,5	27	43,5	0	,0	62	100,0
	2. sınıf	50	60,2	28	33,7	5	6,0	83	100,0
	3. sınıf	54	63,5	25	29,4	6	7,1	85	100,0
	TOPLAM	139	60,4	80	34,8	11	4,8	230	100,0

3.1.2.13. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Trafik Kurallarına Uyma Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Trafik Kurallarına Uyma Becerisi Kazandırır” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Maddeye ilişkin yanıtlar Çizelge 17’de gösterilmiştir.

Çizelge 17’deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, %57.1 oranıyla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler konuya ilişkin olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %55.3 oranıyla, Fen-Edebiyat Fakültesi Mezunu öğretmenler %48.1 oranıyla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler %45.5 oranıyla izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler %16.3 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi bakımından elde edilen bulgular incelendiğinde; programda yer alan becerilerin trafik kurallarına uyma becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %61.3 oranı ile oluşturmaktadır. Becerilerin kazandırılmasında programın yeterli olmadığını düşünen öğretmenler ise %12.9’luk bir oranla 21 yıl ve üzeri arasında görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre bulgular incelendiğinde, en fazla ikinci sınıf öğretmenleri %57.8’lik bir oranla olumlu görüşe sahiptir. %51.8’lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri bu konuda en az olumlu görüşe sahiptir. Olumsuz görüşe sahip sınıf öğretmenlerinin oranı onda biri geçmemiştir. İkinci sınıfı okutmuş öğretmenler %10.8 oranıyla en fazla olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Çizelge 17’de elde edilen bulgulara genel olarak bakıldığında, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin trafik kurallarına uyma becerisi kazandırmada yeterli olduğunu belirten öğretmenlerin %52.6’lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. Kısmen yeterli yanıtını veren öğretmenlerin oranının %38.3 olduğu ve bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranının da %9.1 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 17

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Trafik Kurallarına Uyma Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler	Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM		
	s	%	s	%	s	%	s	%	
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	52	55,3	37	39,4	5	5,3	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	26	48,1	24	44,4	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	28	57,1	13	26,5	8	16,3	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	15	45,5	14	42,4	4	12,1	33	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	52	53,1	41	41,8	5	5,1	98	100,0
	11-20 yıl	50	49,5	39	38,6	12	11,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	19	61,3	8	25,8	4	12,9	31	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	29	46,8	29	46,8	4	6,5	62	100,0
	2. sınıf	48	57,8	26	31,3	9	10,8	83	100,0
	3. sınıf	44	51,8	33	38,8	8	9,4	85	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0

3.1.2.14. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Sorumluluk Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sorumluluk Becerisi Kazandırır” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Sorumluluk becerisiyle ilgili maddeye ilişkin bulgular Çizelge 18'de verilmiştir.

Öğretmenlerin bitirdikleri okul türü açısından Çizelge 18'deki bulgular incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin sorumluluk becerisi kazandırmasına ilişkin %44.9'lük bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %33.3'lük bir oranla en az olumlu görüş bildiren kümedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler, %21.3 oranıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %48.4'lük bir oranla bu konuda en fazla olumlu görüş birliği içindedir. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %36.7 oranıyla 1-10 yıl arasında görev yapmış olanlardır. Programdaki becerilerin sorumluluk becerisi kazandırmada yeterli olmadığını düşünen öğretmenler ise; %22.4 oranıyla 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflarla konuya ilişkin görüşleri arasında farklılaşma görülmemektedir. İkinci sınıf öğretmenleri %42.2, üçüncü sınıf öğretmenleri %41.2, birinci sınıf öğretmenleri de %40.3'lük bir oranla programın bu konuda yeterli olduğu görüşüne sahiptir. Bu konuda en çok olumsuz görüş bildirenler ise, %22.9 oranı ile ikinci sınıf öğretmenleri olmuştur.

Çizelge 18'deki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %41.3'ü programda yer alan becerilerin sorumluluk becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, %39.1'i de kısmen yeterli olduğu görüşündedir. Bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranının %19.6 olduğu da araştırma bulguları arasındadır.

Çizelge 18

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Sorumluluk Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	41	43,6	33	35,1	20	21,3	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	18	33,3	27	50,0	9	16,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	22	44,9	17	34,7	10	20,4	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	14	42,4	13	39,4	6	18,2	33	100,0
	TOPLAM	95	41,3	90	39,1	45	19,6	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	36	36,7	40	40,8	22	22,4	98	100,0
	11-20 yıl	44	43,6	38	37,6	19	18,8	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	12	38,7	4	12,9	31	100,0
	TOPLAM	95	41,3	90	39,1	45	19,6	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	25	40,3	26	41,9	11	17,7	62	100,0
	2. sınıf	35	42,2	29	34,9	19	22,9	83	100,0
	3. sınıf	35	41,2	35	41,2	15	17,6	85	100,0
	TOPLAM	95	41,3	90	39,1	45	19,6	230	100,0

3.1.2.15. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 19'da gösterilmiştir.

Çizelge 19'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda, Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %57.4 oranı ile en çok olumlu görüş bildiren grup olmuştur. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise, %9.1 oranıyla diğer bölümlerden mezun öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri ile konuya ilişkin görüşleri arasında pek fazla farklılaşma olmadığı görülmüştür. 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %54.8 oran ile en fazla yeterli görüş bildiren küme olmuştur. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %8.2 oranıyla 1-10 yıl arasında görev yapmış olanlar öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; %57.6'lık bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %53.2'lik bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %50.6'lık bir oranla da ikinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Bu konuda yeterli değil görüşünde olan öğretmenlerin oranı %10'u geçmemektedir.

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenler %53.9 oranında programda yer alan becerilerin katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin %39.1'i bu konuda programın becerilerini kısmen yeterli, %7.0 gibi bir oranla da öğretmenler programı yetersiz bulmaktadır.

Çizelge 19

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	54	57,4	34	36,2	6	6,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	26	48,1	25	46,3	3	5,6	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	28	57,1	17	34,7	4	8,2	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	16	48,5	14	42,4	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	124	53,9	90	39,1	16	7,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	53	54,1	37	37,8	8	8,2	98	100,0
	11-20 yıl	54	53,5	40	39,6	7	6,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	17	54,8	13	41,9	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	124	53,9	90	39,1	16	7,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	33	53,2	27	43,5	2	3,2	62	100,0
	2. sınıf	42	50,6	35	42,2	6	7,2	83	100,0
	3. sınıf	49	57,6	28	32,9	8	9,4	85	100,0
	TOPLAM	124	53,9	90	39,1	16	7,0	230	100,0

3.1.2.16. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Liderlik Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Liderlik Becerisi Kazandırır” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 20'de gösterilmiştir.

Öğretmenlerin bitirdikleri okul yönünden bulgular incelendiğinde, Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %49.0'lık bir oranla programda yer alan becerilerin liderlik becerisi kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler ise, %29.6'lık bir oranla en az olumlu görüşe sahip grup olmuştur. Bu konuda programın becerilerinin yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu ise, %14.3'lük bir oranla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler oluşturmaktadır.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; oranlar birbirine yakın olmakla birlikte en çok 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenler %51.6'lık bir oranla en fazla olumlu görüş içindedir. Bu konuda olumsuz yanıt veren öğretmenlerin oranları arasında farklılaşma görülmemektedir.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf yönünden ele alındığında; öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkenleri oranları arasında çok büyük bir fark olmamakla beraber %67.1'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Programdaki becerilerin liderlik becerisi kazandırmadığını düşünen öğretmenlerin oranı düşüktür. Üçüncü sınıf öğretmenleri %14.1 oranı ile bu konuda en fazla olumsuz görüş bildiren grup olmuştur.

Çizelgedeki bulgulara genel olarak bakıldığında, öğretmenlerin %46.1'i programda yer alan becerilerin liderlik becerisi kazandırmada “kısmen yeterli” olduğunda görüş birliği içindeyken, öğretmenlerin %43.0'ı programın “yeterli” olduğu görüşünü desteklemiştir. Bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranının ise, %10.9 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 20

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Liderlik Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	45	47,9	38	40,4	11	11,7	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	16	29,6	34	63,0	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	24	49,0	18	36,7	7	14,3	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	14	42,4	16	48,5	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	99	43,0	106	46,1	25	10,9	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	39	39,8	49	50,0	10	10,2	98	100,0
	11-20 yıl	44	43,6	46	45,5	11	10,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	11	35,5	4	12,9	31	100,0
	TOPLAM	99	43,0	106	46,1	25	10,9	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	27	43,5	30	48,4	5	8,1	62	100,0
	2. sınıf	32	38,6	43	51,8	8	9,6	83	100,0
	3. sınıf	40	47,1	33	38,8	12	14,1	85	100,0
	TOPLAM	99	43,0	106	46,1	25	10,9	230	100,0

3.1.2.17. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Farklılıklara Saygı Becerisi Kazandırıp Kazandırmadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Farklılıklara Saygı Becerisi Kazandırır” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Maddeye ilişkin bulgular Çizelge 21’de gösterilmiştir.

Çizelge 21’deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin farklılıklara saygı becerisi kazandırması konusunda, %58.5’lik bir oranla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler en fazla olumlu görüşe sahip küme olmuştur. Bunu %57.6 oranıyla diğer bölümlerden mezun öğretmenler izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildirenler ise %16.3 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans-Lisans mezunu öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %58.1 oranıyla en fazla olumlu görüşe sahiptirler. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %46.5 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır. Programdaki becerilerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin oranı %13.9 ile yine 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; %58.8’lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %50.0’lık bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %48.2’lik bir oranla da ikinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildirenler ise %10.6 ile üçüncü sınıf öğretmenleridir.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %52.6’sı programda yer alan becerilerin farklılıklara saygı becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, %10.0 oranında öğretmenler bu konuda olumsuz görüş belirtmiştir. Öğretmenlerin %37.4’ü ise kısmen yeterli olduğuna ilişkin görüş birliği içindedir.

Çizelge 21

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler Farklılıklara Saygı Becerisi Kazandırır

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	55	58,5	30	31,9	9	9,6	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	24	44,4	25	46,3	5	9,3	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	23	46,9	18	36,7	8	16,3	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	19	57,6	13	39,4	1	3,0	33	100,0
	TOPLAM	121	52,6	86	37,4	23	10,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	56	57,1	36	36,7	6	6,1	98	100,0
	11-20 yıl	47	46,5	40	39,6	14	13,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	18	58,1	10	32,3	3	9,7	31	100,0
	TOPLAM	121	52,6	86	37,4	23	10,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	31	50,0	25	40,3	6	9,7	62	100,0
	2. sınıf	40	48,2	35	42,2	8	9,6	83	100,0
	3. sınıf	50	58,8	26	30,6	9	10,6	85	100,0
	TOPLAM	121	52,6	86	37,4	23	10,0	230	100,0

3.1.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaşlık Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, örneklem kümesini oluşturan okullardaki araştırmaya katılan birinci, ikinci ve üçüncü sınıflı okutmuş öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaşlık Değerlerini Kazandırması” ile ilgili görüşlerini yansıtan bulgularla, bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul, meslekteki hizmet süresi, okuttukları sınıf gibi değişkenlere göre incelenerek yorumlanmıştır.

3.1.3.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Arkadaşlarının Fiziksel ve Kişisel Özelliklerine Saygı Duymasını Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Arkadaşlarının Fiziksel ve Kişisel Özelliklerine Saygı Duymasını Sağlar” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Söz konusu maddeye ilişkin veriler Çizelge 22'de gösterilmiştir.

Çizelge 22'deki bulgular öğretmenlerin mezun oldukları okul yönünden incelendiğinde; programda yer alan değerlerin arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, %57.6'lık bir oranla en çok diğer bölümlerden mezun öğretmenler olumlu görüşe sahiptirler. Bunu sırasıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %57.4 oranı ile ve Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %53.7 oranıyla izlemektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı kadar olan Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler ise %49.0 oranıyla bu görüşü en az benimseyenlerdir.

Araştırma bulguları, öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenler %56.1 oranıyla bu konuda en fazla olumlu görüşe sahip öğretmenlerdir. Bunu 21 yıl ve üzeri görev yapmış olan öğretmenler, %54.8'lik bir oranla takip etmektedir. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %53.5 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır. Programdaki değerlerin arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlaması konusunda, yeterli olmadığını düşünen öğretmenler %6.5'lik bir oranla 21 yıl ve üzeri görev yapmış olan öğretmenlerdir.

Çizelge 22

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Arkadaşlarının Fiziksel ve Kişisel Özelliklerine Saygı Duymasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	54	57,4	35	37,2	5	5,3	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	29	53,7	21	38,9	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	24	49,0	21	42,9	4	8,2	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	19	57,6	14	42,4	0	,0	33	100,0
	TOPLAM	126	54,8	91	39,6	13	5,7	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	55	56,1	37	37,8	6	6,1	98	100,0
	11-20 yıl	54	53,5	42	41,6	5	5,0	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	17	54,8	12	38,7	2	6,5	31	100,0
	TOPLAM	126	54,8	91	39,6	13	5,7	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	28	45,2	31	50,0	3	4,8	62	100,0
	2. sınıf	50	60,2	28	33,7	5	6,0	83	100,0
	3. sınıf	48	56,5	32	37,6	5	5,9	85	100,0
	TOPLAM	126	54,8	91	39,6	13	5,7	230	100,0

Çizelge 22'deki bulgulara göre; öğretmenlerin okuttukları sınıflarla konuya ilişkin görüşleri arasında farklılaşma görülmemektedir. Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin yarısı değerlerin yeterli olduğu konusunda görüş birliği içindedir. İkinci sınıf öğretmenleri %60.2 oranla bu konuda en fazla olumlu görüşe sahip öğretmenlerdir. Üçüncü sınıf öğretmenleri %56.5 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş belirtirken, birinci sınıf öğretmenleri %45.2 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüşe sahiptir. Bu konuda en çok olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise %6.0 ile ikinci sınıf öğretmenleri olmuştur.

Çizelge 22'den elde edilen bulgulara göre; öğretmenlerin yarısından fazlasının %54.8 oranıyla programın değerlerinin arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlayıp sağlamadığı konusunda “yeterli” buldukları söylenebilir. Öğretmenlerin üçte ikisinden fazlasının da %39.6 oranında programdaki değerleri “kısmen yeterli” bulduğu görülmektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı ise, %5.7'dir.

3.1.3.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Ön yargı, Ayrımcılık ve Çatışmanın Olumsuzluklarının Farkına Varmasını Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Ön yargı, Ayrımcılık ve Çatışmanın Olumsuzluklarının Farkına Varmasını Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 23'te gösterilmiştir.

Çizelge 23'teki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin ön yargı, ayrımcılık ve çatışmanın olumsuzluklarının farkına varmasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, %43.6'lık bir oranla en çok Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla diğer bölümlerden mezun öğretmenler %39.4 oranıyla ve Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %32.7 oranıyla izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise, oranı %19.1 ile Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde; oranlar birbirine çok yakın olmakla beraber en çok 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenler %41.9 oranıyla olumlu görüş, en az %36.6 oranıyla 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenler olumlu görüş içindedir. Bu konuda olumsuz yanıt veren öğretmenlerin oranları arasında da farklılaşma görülmemektedir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında da birbirine yakın sonuçlar alınmıştır. %40.0'lık bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %38.6'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %33.9'luk bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelgede bulgular, genel olarak ele alındığında, öğretmenlerin %37.8'nin programda belirtilen değerlerin yeterli olduğu, öğretmenlerin %39.1'nin programda yer alan değerlerin kısmen yeterli olduğu ve %23.0'nın da programdaki değerlerin yetersiz olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir.

Çizelge 23

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Ön yargı, Ayrımcılık ve Çatışmanın Olumsuzluklarının Farkına Varmasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	41	43,6	35	37,2	18	19,1	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	17	31,5	23	42,6	14	25,9	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	16	32,7	20	40,8	1	26,5	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	13	39,4	12	36,4	8	24,2	33	100,0
	TOPLAM	87	37,8	90	39,1	53	23,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	37	37,8	39	39,8	22	22,4	98	100,0
	11-20 yıl	37	36,6	39	38,6	25	24,8	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	13	41,9	12	38,7	6	19,4	31	100,0
	TOPLAM	87	37,8	90	39,1	53	23,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	21	33,9	26	41,9	15	24,2	62	100,0
	2. sınıf	32	38,6	30	36,1	21	25,3	83	100,0
	3. sınıf	34	40,0	34	40,0	17	20,0	85	100,0
	TOPLAM	87	37,8	90	39,1	53	23,0	230	100,0

3.1.3.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Kaynakların Verimli Kullanılması ve Bilinçli Tüketilmesi Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kaynakların Verimli Kullanılması ve Bilinçli Tüketilmesi Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 24'te gösterilmiştir.

Bulgularla öğretmenlerin mezun oldukları okul etmeni arasındaki ilişki incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiği konusunda, %63.0'lık bir oranla en çok Fen-Edebiyat Fakültesi öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. En az olumlu görüş bildiren diğer bölümlerden mezun öğretmenlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise, %11.7 ile Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerdir.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; öğretmenlerin yarısı programda verilen değerleri yeterli bulmuştur. En çok %58.2'lik bir oranla 1-10 yıl arası görev yapan öğretmenler bu konuda olumlu görüş bildirirken, 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlar %45.5 oranıyla en az olumlu görüş belirten küme olmuştur. Değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin oranında ise, bir farklılaşma görülmemektedir. 1-10 yıl arası görev yapmış olan öğretmenler %11.2'lik bir oranla olumsuz görüş belirtmiştir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında, %60.2'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %50.6'lık bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri ve %45.2'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelgede 24'teki bulgular bütün olarak incelendiğinde; öğretmenlerin yarısı %52.6 oranıyla programda yer alan değerlerin kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiği konusunda yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %38.3'ü programdaki değerleri kısmen yeterli bulmaktadır. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %9.1 olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 24

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kaynakların Verimli Kullanılması ve Bilinçli Tüketilmesi Gerekliğini Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	48	51,1	35	37,2	11	11,7	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	34	63,0	15	27,8	5	9,3	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	25	51,0	21	42,9	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans	14	42,4	17	51,5	2	6,1	33	100,0
	Diğer	14	42,4	17	51,5	2	6,1	33	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	57	58,2	30	30,6	11	11,2	98	100,0
	11-20 yıl	46	45,5	46	45,5	9	8,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	18	58,1	12	38,7	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	28	45,2	30	48,4	4	6,5	62	100,0
	2. sınıf	50	60,2	24	28,9	9	10,8	83	100,0
	3. sınıf	43	50,6	34	40,0	8	9,4	85	100,0
	TOPLAM	121	52,6	88	38,3	21	9,1	230	100,0

3.1.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Çevrenin Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Bir Vatandaşlık Görevi Olduğu Bilincine Uygun Davranışlar Göstermesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çevrenin Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Bir Vatandaşlık Görevi Olduğu Bilincine Uygun Davranışlar Göstermesini Sağlar” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Maddeye ilişkin bulgular Çizelge 25’de gösterilmiştir.

Öğretmenlerin bitirdikleri okul yönünden Çizelge 25’teki bulgular incelendiğinde, Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %48.9’luk bir oranla programda yer alan değerlerin çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar kazandırdığı görüşündedir. Bu konuda programın yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu ise, %24.5’lik bir oranla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler oluşturmaktadır.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; en çok 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenler %64.5’lik bir oranla en fazla olumlu görüş bildirmiştir. En az olumlu görüş bildiren %35.6’lık bir oranla 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenlerdir. Bu konuda olumsuz yanıt veren öğretmenler %21.8 ile 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi etmeni ile programda yer alan değerlerin çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar göstermesini sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşleri arasında yapılan khi kare analizinde 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bulgularla meslekteki hizmet süresi değişkeni arasındaki ilişkinin derecesini saptamak amacıyla contingency katsayısı hesaplanmış ve $C=0.086$ değeri bulunmuştur. Bu durumda meslekteki hizmet süresi etmeni ile değerlerin çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar göstermesini sağlama durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf değişkenleri oranları arasında çok fazla büyük bir fark olmamakla beraber %48.2'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Yine ikinci sınıf öğretmenleri %21.7 oranı ile bu konuda en fazla olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Çizelgedeki bulgular genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin %42.6'sı programda yer alan değerlerin çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar gösterme konusunda programın yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %37.4'ü bu konuda değerleri kısmen yeterli bulmuştur. Değerleri yeterli bulmayan öğretmenlerin oranı ise %20.0'dır.

Çizelge 25

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çevrenin Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Bir Vatandaşlık Görevi Olduğu Bilincine Uygun Davranışlar Göstermesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM		X ²	Sd	C
		s	%	s	%	s	%	s	%			
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	46	48,9	30	31,9	18	19,1	94	100,0	P<05 Anlamlı	4	,086
	Fen-Edebiyat Fakültesi	16	29,6	29	53,7	9	16,7	54	100,0			
	Açık Öğretim Fakültesi	21	42,9	16	32,7	12	24,5	49	100,0			
	Önlisans/Lisans	15	45,5	11	33,3	7	21,2	33	100,0			
	Diğer	15	45,5	11	33,3	7	21,2	33	100,0			
	TOPLAM	98	42,6	86	37,4	46	20,0	230	100,0			
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	42	42,9	36	36,7	20	20,4	98	100,0	P<05 Anlamlı	4	,086
	11-20 yıl	36	35,6	43	42,6	22	21,8	101	100,0			
	21 yıl ve üzeri	20	64,5	7	22,6	4	12,9	31	100,0			
	TOPLAM	98	42,6	86	37,4	46	20,0	230	100,0			
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	21	33,9	29	46,8	12	19,4	62	100,0	P<05 Anlamlı	4	,086
	2. sınıf	40	48,2	25	30,1	18	21,7	83	100,0			
	3. sınıf	37	43,5	32	37,6	16	18,8	85	100,0			
	TOPLAM	98	42,6	86	37,4	46	20,0	230	100,0			

3.1.3.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Aile Kavramının Önemi Fark Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile Kavramının Önemi Fark Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 26'da gösterilmiştir.

Öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından Çizelge 26'daki bulgular incelendiğinde; programda yer alan değerlerin aile kavramının önemi fark etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %67.3'lük bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %63.8 oranıyla ve Fen-Edebiyat Fakültesi öğretmenler %63.0 oranıyla izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı %6.1'i geçmemiştir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından bulgular incelendiğinde; öğretmenlerin yarısından fazlası bu konuda programı yeterli bulmuştur. En az olumlu yanıt verenler %61.4 oranı ile 11-20 yıl arası görev yapan öğretmenlerdir. Bu konuda en çok olumsuz yanıt veren öğretmenler %4.1'lik bir oranla 1-10 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenlerdir.

Veriler öğretmenlerin okuttukları sınıflar bakımından incelendiğinde; en çok ikinci sınıf öğretmenleri %66.3'lük bir oranla en fazla olumlu görüş, en az birinci sınıf öğretmenleri %61.3'lük bir oranla olumlu görüş belirtmiştir. Olumsuz görüş belirten üçüncü sınıf öğretmenlerin oranı ise %4.7'dir.

Çizelge 26'dan elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin %63.5'i programda yer alan değerlerin aile kavramının önemi fark etmesini sağlamada programın yeterli olduğu, öğretmenlerin %33.5'i ise, bu konuda programın kısmen yeterli olduğu, öğretmenlerin %3.0'ı da programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Çizelge 26

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile Kavramının Önemi Fark Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	60	63,8	32	34,0	2	2,1	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	34	63,0	18	33,3	2	3,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	33	67,3	13	26,5	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	19	57,6	14	42,4	0	,0	33	100,0
	TOPLAM	146	63,5	77	33,5	7	3,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	64	65,3	30	30,6	4	4,1	98	100,0
	11-20 yıl	62	61,4	37	36,6	2	2,0	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	20	64,5	10	32,3	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	146	63,5	77	33,5	7	3,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	38	61,3	22	35,5	2	3,2	62	100,0
	2. sınıf	55	66,3	27	32,5	1	1,2	83	100,0
	3. sınıf	53	62,4	28	32,9	4	4,7	85	100,0
	TOPLAM	146	63,5	77	33,5	7	3,0	230	100,0

3.1.3.6. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Dayanışmanın Önemini Fark Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Dayanışmanın Önemini Fark Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 27'de gösterilmiştir.

Çizelge 27'deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin dayanışmanın önemini fark etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %53.7'lik bir oranla en çok Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. En az olumlu görüş bildiren %40.8 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı ise, %9.3'tür.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından; programda yer alan değerlerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu % 54.1'lik oranla 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenler oluşturmaktadır. 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %45.2 oranıyla en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bu konuda en çok olumsuz yanıt veren öğretmenler %9.2'lik oranla 1-10 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından bulgular incelendiğinde, yüzdeler oranlar birbirine çok yakın olmakla birlikte %53.0 oranıyla en çok ikinci sınıf öğretmenleri olumlu yanıt vermiştir. Birinci sınıf öğretmenleri %43.5'lik oranla bu konuda en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Programdaki değerleri yeterli bulmayanlar ise, %10.8'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleridir.

Çizelge 27'deki verilere göre, genel olarak öğretmenler %49.6 oranıyla programda yer alan değerlerin dayanışmanın önemini fark etmeyi sağlamada yeterli olduğu görüşündedir. Öğretmenler %43.0 oranında programdaki değerlerin kısmen yeterli olduğu yönünde görüş birliği içindedir. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %7.4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 27

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Dayanışmanın Önemini Fark Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	48	51,1	39	41,5	7	7,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	29	53,7	20	37,0	5	9,3	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	20	40,8	26	53,1	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	17	51,5	14	42,4	2	6,1	33	100,0
	TOPLAM	114	49,6	99	43,0	17	7,4	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	53	54,1	36	36,7	9	9,2	98	100,0
	11-20 yıl	47	46,5	46	45,5	8	7,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	14	45,2	17	54,8	0	,0	31	100,0
	TOPLAM	114	49,6	99	43,0	17	7,4	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	27	43,5	30	48,4	5	8,1	62	100,0
	2. sınıf	44	53,0	30	36,1	9	10,8	83	100,0
	3. sınıf	43	50,6	39	45,9	3	3,5	85	100,0
	TOPLAM	114	49,6	99	43,0	17	7,4	230	100,0

3.1.3.7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Kendisinin ve Başkalarının Hata Yapabileceğini ve Bunun Normal Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kendisinin ve Başkalarının Hata Yapabileceğini ve Bunun Normal Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 28'de gösterilmiştir.

Öğretmenlerin mezun oldukları okul değişkeni açısından Çizelge 28'deki bulgular incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun normal olduğunu kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %57.4'lük bir oranla en çok Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla %55.6'lık oranla Fen-edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler ve %55.1 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin %9.1 oranıyla diğer bölümlerden mezun öğretmenler olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından verileri incelendiğinde ise, öğretmenlerin çoğunluğunun programın değerlerini yeterli bulduğu söylenebilir. %67.7 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler en fazla olumlu yanıt veren grubu oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %51.5 oranıyla, 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenlerdir. Değerleri yeterli bulmayan öğretmenler, %7.9 oranıyla 11-20 yıl arası görev yapmış olanlardır.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; %61.4'lük bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. %48.4'lük bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri en az olumlu yanıt vermiştir. Programın bu konuda yeterli olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenlerin oranı ise %8.2'dir.

Genel olarak öğretmenlerin %48.5'i programda yer alan değerlerin kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun normal olduğunu kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %42.4'ü değerleri kısmen yeterli bulmuş, öğretmenlerin %9.1'i de bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirtmiştir.

Çizelge 28

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Kendisinin ve Başkalarının Hata Yapabileceğini ve Bunun Normal Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	54	57,4	34	36,2	6	6,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	30	55,6	20	37,0	4	7,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	27	55,1	19	38,8	3	6,1	49	100,0
	Önlisans/Lisans	16	48,5	14	42,4	3	9,1	33	100,0
	Diğer	16	48,5	14	42,4	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	127	55,2	87	37,8	16	7,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	54	55,1	37	37,8	7	7,1	98	100,0
	11-20 yıl	52	51,5	41	40,6	8	7,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	21	67,7	9	29,0	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	127	55,2	87	37,8	16	7,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	30	48,4	27	43,5	5	8,1	62	100,0
	2. sınıf	51	61,4	28	33,7	4	4,8	83	100,0
	3. sınıf	46	54,1	32	37,6	7	8,2	85	100,0
	TOPLAM	127	55,2	87	37,8	16	7,0	230	100,0

3.1.3.8. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Aile İçinde Demokratik Bir Ortamın Oluşmasının Önemli Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere uygulanan ankette, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile İçinde Demokratik Bir Ortamın Oluşmasının Önemli Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde bir madde verilmiştir. Bu maddeye ilişkin bulgular Çizelge 29'da gösterilmiştir.

Çizelge 29'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğu düşüncesini kazandırıp kazandırmadığı konusunda, Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %57.4 oranıyla olumlu görüş bildirmişlerdir. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %52.1 oranıyla en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı % 16.3 ile Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programdaki değerlerin öğrencilerde aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğu düşüncesi kazandırdığını düşünen öğretmenler %58.1'lik oranla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerdir. 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlar öğretmenler ise % 13.9 oranı ile bu konuda en çok olumsuz görüş belirtmiştir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflar bakımından veriler incelendiğinde, %56.6'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenlerinin en fazla olumlu görüş bildiren küme olduğu görülmüştür. Birinci sınıf öğretmenleri %51.6'lık bir oranla en az olumlu görüş belirten, %12.0 oranıyla da ikinci sınıf öğretmenleri en çok olumsuz görüş belirten küme olmuştur.

Çizelge 29'daki bulgular genel olarak incelendiğinde; öğretmenlerin %53.9'u programda yer alan değerlerin aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğu konusunda programın değerlerinin yeterli olduğu görüşündedir. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının % 10.9 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 29

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Aile İçinde Demokratik Bir Ortamın Oluşmasının Önemli Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	49	52,1	34	36,2	11	11,7	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	31	57,4	20	37,0	3	5,6	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	26	53,1	15	30,6	8	16,3	49	100,0
	Önlisans/Lisans	18	54,5	12	36,4	3	9,1	33	100,0
	Diğer	18	54,5	12	36,4	3	9,1	33	100,0
	TOPLAM	124	53,9	81	35,2	25	10,9	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	55	56,1	33	33,7	10	10,2	98	100,0
	11-20 yıl	51	50,5	36	35,6	14	13,9	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	18	58,1	12	38,7	1	3,2	31	100,0
	TOPLAM	124	53,9	81	35,2	25	10,9	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	32	51,6	25	40,3	5	8,1	62	100,0
	2. sınıf	47	56,6	26	31,3	10	12,0	83	100,0
	3. sınıf	45	52,9	30	35,3	10	11,8	85	100,0
	TOPLAM	124	53,9	81	35,2	25	10,9	230	100,0

3.1.3.9. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Her İnsanın Saygıyı Hak Ettiğinin Farkına Varmasını Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Her İnsanın Saygıyı Hak Ettiğinin Farkına Varmasını Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 30'da gösterilmiştir.

Çizelge 30'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, yeterli olduğu yönündeki görüşlere ait yüzdelerin birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren 11-20 yıl arası görev yapmış öğretmenlerin oranı ise %27.3'tür.

Meslekteki hizmet süreleri bakımından veriler incelendiğinde, 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin %58.1 oranıyla programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirdiği saptanmıştır. 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenler, %42.6 oranıyla programı yeterli bulmaktadır. Programda yer alan değerlerin her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlamada yeterli olmadığı yönünde görüş bildiren öğretmenler ise, %22.8 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından bulgular incelendiğinde, en fazla olumlu görüş bildiren %48.2'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri olmuştur. Bunu sırasıyla %47.0'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %46.8'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler %20.5 oran ile ikinci sınıf öğretmenleridir.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin %47.4'ü programda yer alan değerlerin her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %34.3'ü bu konuda programı kısmen yeterli bulmuştur. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranının ise, %18.3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 30

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Her İnsanın Saygıyı Hak Ettiğinin Farkına Varmasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	46	48,9	32	34,0	16	17,0	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	26	48,1	20	37,0	8	14,8	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	21	42,9	19	38,8	9	18,4	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	16	48,5	8	24,2	9	27,3	33	100,0
	TOPLAM	109	47,4	79	34,3	42	18,3	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	48	49,8	36	36,7	14	14,3	98	100,0
	11-20 yıl	43	42,6	35	34,7	23	22,8	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	18	58,1	8	25,8	5	16,1	31	100,0
	TOPLAM	109	47,4	79	34,3	42	18,3	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	29	46,8	24	38,7	9	14,5	62	100,0
	2. sınıf	39	47,0	27	32,5	17	20,5	83	100,0
	3. sınıf	41	48,2	28	32,9	16	18,8	85	100,0
	TOPLAM	109	47,4	79	34,3	42	18,3	230	100,0

3.1.3.10. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Trafik Kurallarına Uymanın Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Trafik Kurallarına Uymanın Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 31’de gösterilmiştir.

Çizelge 31’deki bulgular öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde; Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %40.7 oranıyla bu konuda en çok olumlu görüş bildiren kümedir. Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler ise %34.7 oranıyla en az olumlu görüş belirten ve %28.6 oranıyla da en çok olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan değerlerin trafik kurallarına uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu kabul etmesini sağlamada yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %51.6’lık bir oranla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. 11-20 yıl çalışmış öğretmenler ise %51.6 oranıyla en az olumlu görüş bildirmiştir. Bu konuda en çok olumsuz yanıt veren öğretmenler %28.7 oranıyla, 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında, ikinci sınıfı okutmuş öğretmenler %44.6’lık bir oranla en fazla olumlu görüş bildiren küme olurken, bunu sırasıyla %40.0’lık bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri ve %30.6’lık bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranlarında ise pek fazla farklılık görülmemektedir.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin %39.1’i programda yer alan değerlerin trafik kurallarına uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %22.6 olduğu görülmüştür.

Çizelge 31

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Trafik Kurallarına Uymanın Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	38	40,4	39	41,5	17	18,1	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	22	40,7	19	35,2	13	24,1	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	17	34,7	18	36,7	14	28,6	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	13	39,4	12	36,4	8	24,2	33	100,0
	TOPLAM	90	39,1	88	38,3	52	22,6	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	40	40,8	40	40,8	18	18,4	98	100,0
	11-20 yıl	34	33,7	38	37,6	29	28,7	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	10	32,3	5	16,1	31	100,0
	TOPLAM	90	39,1	88	38,3	52	22,6	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	19	30,6	30	48,4	13	21,0	62	100,0
	2. sınıf	37	44,6	26	31,3	20	24,1	83	100,0
	3. sınıf	34	40,0	32	37,6	19	22,4	85	100,0
	TOPLAM	90	39,1	88	38,3	52	22,6	230	100,0

3.1.3.11. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Haklarını Korumanın Önemini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

“Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Haklarını Korumanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 32'de gösterilmiştir.

Çizelge 32'deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Açık Öğretim Fakültesi Önlisans-Lisans mezunu öğretmenlerin %42.9'luk bir oranla en fazla olumlu görüş bildirdiği görülmüştür. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %40.4'lük bir oranla, Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %38.9'luk oranla, ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler %33.3'lük oranla olumlu yanıt vermişlerdir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı en yüksek %35.2 ile Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlere aittir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan değerlerin haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağladığı görüşünü kazandırdığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %58.1 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış olan öğretmenler oluşturmaktadır. 11-20 yıl arası görev yapan öğretmenler ise %33.7 oranıyla en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bu konuda olumsuz yanıt veren öğretmenlerin oranı ise en yüksek %31.6 ile 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenlere aittir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; olumlu yanıt verenlerin çoğunluğunu %42.4 oranıyla üçüncü sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Bunu %39.8 oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %35.5 oranıyla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Olumsuz yanıt veren öğretmenlerin ise %30.1'i ikinci sınıf, %29.4'ü üçüncü sınıf ve %29.0'ı birinci sınıf öğretmenleridir.

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin %39.6'nın programda yer alan değerlerin haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağlamadığı görüşünü destekledikleri görülmektedir. Öğretmenlerin %30.9'u programdaki değerlerin haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağladığı görüşüne kısmen katılmaktadır. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının ise %29.6 olduğu saptanmıştır.

Çizelge 32

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Haklarını Korumanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	38	40,4	33	35,5	23	24,5	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	21	38,9	14	25,9	19	35,2	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	21	42,9	12	24,5	16	32,7	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	11	33,3	12	36,4	10	30,3	33	100,0
	TOPLAM	91	39,6	71	30,9	68	29,6	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	39	39,8	28	28,6	31	31,6	98	100,0
	11-20 yıl	34	33,7	37	36,6	30	29,7	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	18	58,1	6	19,4	7	22,6	31	100,0
	TOPLAM	91	39,6	71	30,9	68	29,6	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	22	35,5	22	35,5	18	29,0	62	100,0
	2. sınıf	33	39,8	25	30,1	25	30,1	83	100,0
	3. sınıf	36	42,4	24	28,2	25	29,4	85	100,0
	TOPLAM	91	39,6	71	30,9	68	29,6	230	100,0

3.1.3.12. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Yaşam ve Eğitim Hakkına Zarar Verecek Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durması Gerekliğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Yaşam ve Eğitim Hakkına Zarar Verecek Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durması Gerekliğini Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Bu maddeye ilişkin bulgular Çizelge 33'te gösterilmiştir.

Öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından çizelge 33'teki bulgular incelendiğinde; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %38.8'lik bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu konuda en çok olumsuz görüş %39.4'lük bir oranla diğer bölümlerden mezun öğretmenlere aittir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından, programda yer alan değerlerin bu konuda yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %51.6 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren %29.6 oranıyla ve en çok olumsuz yanıt veren %35.7 oranıyla 1-10 yıl arası görev yapmış olan öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından bulgular incelendiğinde, %38.8'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %33.7'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %25.8'lik bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş belirtenler %35.3'lük bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleridir.

Çizelgede 33'teki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %33.5'i programda yer alan değerlerin yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %39.4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 33

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Yaşam ve Eğitim Hakkına Zarar Verecek Kötü Alışkanlıklardan Uzak Durması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	34	36,2	32	34,0	28	29,8	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	13	24,1	20	37,0	21	38,9	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	19	38,8	13	26,5	17	34,7	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	11	33,3	9	27,3	13	39,4	33	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	29	29,6	34	34,7	35	35,7	98	100,0
	11-20 yıl	32	31,7	34	33,7	35	34,7	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	6	19,4	9	29,0	31	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	16	25,8	26	41,9	20	32,3	62	100,0
	2. sınıf	28	33,7	26	31,3	29	34,9	83	100,0
	3. sınıf	33	38,8	22	25,9	30	35,3	85	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0

3.1.3.13. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Tüketici Olarak Haklarından Haberdar Olmasını Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Tüketici Olarak Haklarından Haberdar Olmasını Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 34'te gösterilmiştir. Çizelge 34'teki bulgular öğretmenlerin bitirdikleri okul açısından incelendiğinde; bu konuda en çok Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %47.9 oranıyla programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. En çok olumsuz görüşün bildiren öğretmenler ise, %20.4 oranıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenlerdir.

Meslekteki hizmet süreleri bakımından bulgular incelendiğinde; programda yer alan değerlerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %51.0 ile 1-10 yıl arası görev yapmış öğretmenler oluşturmaktadır. 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenler ise bu konuda en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler ise %25.8 oranıyla değerlerin yeterli olmadığını düşünen grubu oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süresi etmeni ile programda yer alan değerlerin tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlayıp sağlamadığına ilişkin görüşleri arasında yapılan khi kare analizinde 0.05 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. İlişkinin derecesini saptamak amacıyla contingency katsayısı hesaplanmış ve $C=.094$ değeri bulunmuştur. Bu durumda meslekteki hizmet süresi etmeni ile değerlerin tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlaması durumu arasında zayıf bir ilişki olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, öğretmenlerin okuttıkları sınıf bakımından; %49.4'lük bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme, %16.9 oranıyla ikinci sınıf öğretmenleri en çok olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin %46.1'i değerlerin tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlamada yeterli olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin %39.6'sı da programın değerlerinin kısmen yeterli olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmenlerin oranı ise %14.3'tür.

Çizelge 34

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Tüketici Olarak Haklarından Haberdar Olmasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler	Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM		X ²	Sd	C	
	s	%	s	%	s	%	s	%				
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	45	47,9	39	41,5	10	10,6	94	100,0			
	Fen-Edebiyat Fakültesi	24	44,4	23	42,6	7	13,0	54	100,0			
	Açık Öğretim Fakültesi	23	46,9	16	32,7	10	20,4	49	100,0			
	Önlisans/Lisans	14	42,4	13	39,4	6	18,2	33	100,0			
	Diğer	14	42,4	13	39,4	6	18,2	33	100,0			
	TOPLAM	106	46,1	91	39,6	33	14,3	230	100,0			
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	50	51,0	39	39,8	9	9,2	98	100,0	P<05 Anlamlı	4	,094
	11-20 yıl	41	40,6	44	43,6	16	15,8	101	100,0			
	21 yıl ve üzeri	15	48,4	8	25,8	8	25,8	31	100,0			
	TOPLAM	106	46,1	91	39,6	33	14,3	230	100,0			
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	27	43,5	28	45,2	7	11,3	62	100,0			
	2. sınıf	37	44,6	32	38,6	14	16,9	83	100,0			
	3. sınıf	42	49,4	31	36,5	12	14,1	85	100,0			
	TOPLAM	106	46,1	91	39,6	33	14,3	230	100,0			

3.1.3.14. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Çatışmaları Şiddete Başvurmadan Çözebilmeyi Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Yapılan araştırmada öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çatışmaları Şiddete Başvurmadan Çözebilmeyi Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde bir madde verilmiş ve bu maddeye ilişkin bulgular Çizelge 35'de gösterilmiştir.

Çizelge 35'deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilmeyi kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, diğer bölümlerden mezun öğretmenler %39.4'lük bir oranla en fazla olumlu görüş bildirmiştir. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler ise %22.2'lik bir oranla en az olumlu görüş bildiren ve %44.4'lük bir oranla da bu konuda en çok olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan değerlerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %45.2'lik bir oranla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenler %26.7'lik bir oranla bu konuda en az olumlu görüş belirtmiştir. Programdaki değerlerin yeterli olmadığını düşünen öğretmenler ise %35.7 ile 1-10 yıl arası çalışmış öğretmenlerdir.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; %34.9'luk bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %33.9'luk bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %31.8'lik bir oranla da üçüncü sınıf öğretmenleri izlemektedir. Bu konuda olumsuz görüş belirten öğretmenler ise, %43.5'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleridir.

Çizelge 35'deki veriler incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin %33.5'i programda yer alan değerlerin çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilmeyi kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %32.2'si bu konuda programın değerlerini kısmen yeterli bulmaktadır. Değerlerin yeterli olmadığını düşünerek olumsuz görüş belirtenlerin oranının ise %34.3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 35

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Çatışmaları Şiddete Başvurmadan Çözebilmeyi Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	35	37,2	31	33,0	28	29,8	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	12	22,2	18	33,3	24	44,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	17	34,7	17	34,7	15	30,6	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	13	39,4	8	24,2	12	36,4	33	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	36	36,7	27	27,6	35	35,7	98	100,0
	11-20 yıl	27	26,7	38	37,6	36	35,6	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	14	45,2	9	29,0	8	25,8	31	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	21	33,9	14	22,6	27	43,5	62	100,0
	2. sınıf	29	34,9	29	34,9	25	30,1	83	100,0
	3. sınıf	27	31,8	31	36,5	27	31,8	85	100,0
	TOPLAM	77	33,5	74	32,2	79	34,3	230	100,0

3.1.4.15. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin Varlığından Haberdar Olmasını Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin Varlığından Haberdar Olmasını Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 36'da gösterilmiştir.

Çizelge 36'daki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin Birleşmiş Milletler'in çocuk haklarına dair sözleşmesinin varlığından haberdar olmasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, %37.2'lik bir oranla en çok Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %36.7 oranıyla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler %36.4 oranıyla izlemektedir. Bu konuda en fazla olumsuz görüş %26.6 ile Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlere aittir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan değerlerin yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %38.6'lık bir oranla 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %29.6'lık bir oranla 1-10 yıl arası görev yapmış olanlardır. 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler %25.8 oranı ile bu konuda en fazla olumsuz görüş belirtmiştir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından verilere göre, %37.6'lık bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %33.9'luk bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %31.3'lük bir oranla da ikinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Ayrıca üçüncü sınıfı okutmuş öğretmenler %29.4 oranıyla en çok olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Çizelgedeki bulgular incelendiğinde, genel olarak öğretmenlerin %34.3'ü programda yer alan değerlerin Birleşmiş Milletler'in çocuk haklarına dair sözleşmesinin varlığından haberdar olmasını sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, öğretmenlerin %42.6'sı değerlerin kısmen yeterli olduğu görüşündedir. Bu konuda olumsuz görüş belirtenlerin oranının %23.0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 36

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin Varlığından Haberdar Olmasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	35	37,2	34	36,2	25	26,6	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	14	25,9	29	53,7	11	20,4	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	18	36,7	18	36,7	13	26,5	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	12	36,4	17	51,5	4	12,1	33	100,0
	TOPLAM	79	34,3	98	42,6	53	23,0	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	29	29,6	44	44,9	25	25,5	98	100,0
	11-20 yıl	39	38,6	42	41,6	20	19,8	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	11	35,5	12	38,7	8	25,8	31	100,0
	TOPLAM	79	34,3	98	42,6	53	23,0	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	21	33,9	29	46,8	12	19,4	62	100,0
	2. sınıf	26	31,3	41	49,4	16	19,3	83	100,0
	3. sınıf	32	37,6	28	32,9	25	29,4	85	100,0
	TOPLAM	79	34,3	98	42,6	53	23,0	230	100,0

3.1.3.16. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Uzlaşmanın Etik Bir Değer Olduğunu Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Uzlaşmanın Etik Bir Değer Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Maddeye ilişkin bulgular Çizelge 37’de gösterilmiştir.

Çizelge 37’deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, diğer bölümlerden mezun öğretmenler %33.3'lük bir oranla en çok olumlu görüş bildirmişlerdir. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %39.4'lük bir oranla bu konuda programın değerlerini kısmen yeterli bulmuştur. Bunun yanı sıra yeterli değil biçiminde bildirilen olumsuz görüşler %48.1 ile Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlere aittir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından bulgulara göre ise, programda yer alan değerlerin uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağladığını düşünen öğretmenlerin çoğunluğunu %35.5'lik bir oranla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %25.5 oranıyla 1-10 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflar bakımından bulgular incelendiğinde; %32.9'luk bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Bunu sırasıyla %30.1'lik bir oranla ikinci sınıf öğretmenleri ve %22.6'lık bir oranla da birinci sınıf öğretmenleri izlemektedir.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde, öğretmenler %36.1 oranıyla uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlamada programın değerlerini kısmen yeterli, %34.8 oranıyla da programın yeterli olmadığı konusunda görüş birliği içindedir. Bu konuda değerleri yeterli bulan öğretmenlerin oranı ise %29.1'dir.

Çizelge 37

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Uzlaşmanın Etik Bir Değer Olduğunu Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	29	30,2	37	39,4	28	29,8	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	13	24,1	15	27,8	26	48,1	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	14	28,6	19	38,8	16	32,7	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	11	33,3	12	36,4	10	30,3	33	100,0
	TOPLAM	67	29,1	83	36,1	80	34,8	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	25	25,5	35	35,7	38	38,8	98	100,0
	11-20 yıl	31	30,7	36	35,6	34	33,7	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	11	35,5	12	38,7	8	25,8	31	100,0
	TOPLAM	67	29,1	83	36,1	80	34,8	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	14	22,6	26	41,9	22	35,5	62	100,0
	2. sınıf	25	30,1	29	34,9	29	34,9	83	100,0
	3. sınıf	28	32,9	28	32,9	29	34,1	85	100,0
	TOPLAM	67	29,1	83	36,1	80	34,8	230	100,0

3.1.3.17. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin İnsanların İnançlarına Saygı Duymasını Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler İnsanların İnançlarına Saygı Duymasını Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 38'de gösterilmiştir.

Çizelge 38'deki bulgular öğretmenlerin mezun oldukları okul etmeni açısından incelendiğinde; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin insanların inançlarına saygı duymasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler %38.8 oranıyla yeterli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler %38.3'lük bir oranla ve diğer bölümlerden mezun öğretmenler %36.4'lük bir oranla izlemektedir. Bu konudaki olumsuz görüşler en çok %33.3 ile diğer bölümlerden mezun öğretmenlere aittir.

Bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre incelendiğinde; meslekte hizmet süresi 1-10 yıl arasında olanlar %38.8 oranı ile değerlerin bu konuda yeterli olduğu görüşüne katılmaktadır. Bu görüş meslekteki hizmet süresi 21 yıl ve üzeri olanların %38.7'si, 11-20 yıl arasında görev yapanların %35.6'sı tarafından desteklenmektedir.

Elde edilen bulgular, öğretmenlerin okuttukları sınıfları yönünden incelendiğinde; sırasıyla değerlerin insanların inançlarına saygı duymasını sağladığı görüşündeki öğretmenlerin, en fazlası %43.5 oranıyla üçüncü sınıf öğretmenleridir. Daha sonra ikinci sınıf öğretmenleri %34.9 oranı ile ve birinci sınıf öğretmenleri %32.3 oranı ile sıralanmaktadır. Olumsuz görüş belirtenlerin oranları arasında farklılaşma oldukça azdır.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık olarak üçte biri %37.4 oranıyla programda yer alan değerlerin insanların inançlarına saygı duymasını sağlamada yeterli olduğu görüşünde, yine yaklaşık üçte biri de %37.4 oranıyla programdaki değerlerin kısmen yeterli olduğu görüşünde, kalan üçte biri de %25.2 oranıyla değerlerin yetersiz olduğu görüşündedir.

Çizelge 38

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler İnsanların İnançlarına Saygı Duymasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	36	38,3	39	41,5	19	20,2	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	19	35,2	23	42,6	12	22,2	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	19	38,8	14	28,6	16	32,7	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	12	36,4	10	30,3	11	33,3	33	100,0
	TOPLAM	86	37,4	86	37,4	58	25,2	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	38	38,8	39	39,8	21	21,4	98	100,0
	11-20 yıl	36	35,6	38	37,6	27	26,7	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	12	38,7	9	29,0	10	32,3	31	100,0
	TOPLAM	86	37,4	86	37,4	58	25,2	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	20	32,3	25	40,3	17	27,4	62	100,0
	2. sınıf	29	34,9	36	43,4	18	21,7	83	100,0
	3. sınıf	37	43,5	25	29,4	23	27,1	85	100,0
	TOPLAM	86	37,4	86	37,4	58	25,2	230	100,0

3.1.3.18. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaş Olmanın Anlamını Farkına Varmasını Sağlayıp Sağlamadığı

Öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Vatandaş Olmanın Anlamını Farkına Varmasını Sağlar” biçiminde bir madde verilmiş ve seçenekler çerçevesinde elde edilen verilere ilişkin bulgular Çizelge 39'da gösterilmiştir.

Çizelge 39'daki bulgular, öğretmenlerin bitirdikleri okul türü yönünden incelendiğinde, Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler programda yer alan değerlerin vatandaş olmanın anlamını farkına varmasını sağlayıp sağlamadığı konusunda, %30.6'lık bir oranla en çok olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu konuda Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %18.5 oranıyla en az olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Programdaki değerleri yeterli bulmayanlar öğretmenler %53.7 oranı ile Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerdir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre bulgular incelendiğinde; en fazla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerin %41.9'luk bir oranla değerlerin yeterli olduğu görüşünü benimsedikleri söylenebilir. 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenler %21.8'lik bir oranla bu konuda en az olumlu görüş belirtmiş olanlardır. Yine 11-20 yıl arasında görev yapmış olan öğretmenlerin yarısı %50.5 oranıyla vatandaş olmanın anlamını fark etmelerini sağlamada programın değerlerini yetersiz bulmuştur.

Bulgular öğretmenlerin okuttukları sınıf bakımından ele alındığında; öğretmenlerin çoğunluğu bu konuda programı yetersiz bulmuştur. En fazla olumlu görüş bildiren üçüncü sınıf öğretmenlerinin oranı %31.8'dir. Bunu sırasıyla %25.8'lik bir oranla birinci sınıf öğretmenleri ve %22.9'luk bir oranla da ikinci sınıf öğretmenleri izlemektedir. Programın bu konuda yeterli olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenler ise %47.0 oranıyla ikinci sınıf öğretmenleridir.

Çizelge 39'daki bulgular genel olarak incelendiğinde; öğretmenlerin %44.3'ü programda yer alan değerlerin vatandaş olmanın anlamını farkına varmasını sağlamada yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin %28.7'si bu görüşü kısmen desteklerken, öğretmenlerin %27.0'ı değerlerin bu konuda yeterli olduğu görüşündedir.

Çizelge 39

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Vatandaş Olmanın Anlamını Farkına Varmasını Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	27	28,7	29	30,9	38	40,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	10	18,5	15	27,8	29	53,7	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	15	30,6	13	26,5	21	42,9	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	10	30,3	9	27,3	14	42,4	33	100,0
	TOPLAM	62	27,0	66	28,7	102	44,3	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	27	27,6	30	30,6	41	41,8	98	100,0
	11-20 yıl	22	21,8	28	27,7	51	50,5	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	13	41,9	8	25,8	10	32,3	31	100,0
	TOPLAM	62	27,0	66	28,7	102	44,3	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	16	25,8	18	29,0	28	45,2	62	100,0
	2. sınıf	19	22,9	25	30,1	39	47,0	83	100,0
	3. sınıf	27	31,8	23	27,1	35	41,2	85	100,0
	TOPLAM	62	27,0	66	28,7	102	44,3	230	100,0

3.1.3.19. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Ortak Mirasın Korunması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler “Ortak Mirasın Korunması Gerektiğini Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde verilen maddeye ilişkin bulgular Çizelge 40'da gösterilmiştir.

Çizelge 40'daki bulgular öğretmenlerin mezun oldukları okul açısından incelendiğinde; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %30.3'lük bir oranla en çok diğer bölümlerden mezun öğretmenlerin olumlu görüş bildirdiği, bunu %28.7'lik bir oranla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin ve %26.5'lik bir oranla Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenlerin takip ettiği görülmektedir. Bu konuda olumsuz görüş bildiren öğretmenler %18.5 ile Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerdir. Değerleri yeterli bulmayan öğretmenlerin yanıt oranları birbirine çok yakındır. Bu konuda en çok %40.4'lük bir oranla Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenler yeterli olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Bulgular, öğretmenlerin hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programda yer alan değerlerin ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağladığı görüşünde olan öğretmenler %41.9 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerdir. Bu konuda programın yeterli olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenler %40.6 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflara göre bulgular incelendiğinde; %34.1'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri en fazla olumlu görüş bildiren küme olmuştur. Birinci sınıf öğretmenleri %19.4'lük bir oranla bu konuda en az olumlu görüş belirtmiştir. Değerleri yeterli bulmayan öğretmenler ise, en fazla %47.0 oranıyla ikinci sınıf öğretmenleridir.

Çizelgedeki veriler genel olarak incelendiğinde; öğretmenler %39.1 oranıyla programda yer alan değerlerin ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlamada yeterli olmadığı yönünde görüş birliği içindedir. Öğretmenlerin yaklaşık üçte biri %34.8 oranı ile bu konuda programın değerlerini kısmen yeterli bulmaktadır. Bu konuda programın yeterli olduğu yönünde görüş belirtenlerin oranının %26.1 olduğu görülmektedir.

Çizelge 40

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Ortak Mirasın Korunması Gerekliğini Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	27	28,7	29	30,9	38	40,4	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	10	18,5	24	44,4	20	37,0	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	13	26,5	17	34,7	19	38,8	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	10	30,3	10	30,3	13	39,4	33	100,0
	TOPLAM	60	26,1	80	34,8	90	39,1	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	28	28,6	31	31,6	39	39,8	98	100,0
	11-20 yıl	19	18,8	41	40,6	41	40,6	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	13	41,9	8	25,8	10	32,3	31	100,0
	TOPLAM	60	26,1	80	34,8	90	39,1	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	12	19,4	28	45,2	22	35,5	62	100,0
	2. sınıf	19	22,9	25	30,1	39	47,0	83	100,0
	3. sınıf	29	34,1	27	31,8	29	34,1	85	100,0
	TOPLAM	60	26,1	80	34,8	90	39,1	230	100,0

3.1.3.20. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Özgür ve Özerk Birey Olmanın Önemini Kabul Etmesini Sağlayıp Sağlamadığı

Araştırmaya katılan öğretmenlere “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Özgür ve Özerk Birey Olmanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar” biçiminde bir madde yöneltilmiştir. Bu maddeden alınan yanıtlar Çizelge 41'de gösterilmiştir.

Çizelge 41'deki bulgular, öğretmenlerin mezun oldukları okul etmeni açısından incelendiğinde; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlayıp sağlamadığı konusunda, %36.7'lik bir oranla en çok Açık Öğretim Fakültesi Önlisans/Lisans mezunu öğretmenler olumlu görüş bildirmişlerdir. Fen-Edebiyat Fakültesi mezunu öğretmenler %22.2 oranıyla bu konuda en az olumlu görüş bildiren ve %42.6 oranıyla en çok olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Elde edilen bulgular öğretmenlerin meslekteki hizmet süreleri bakımından incelendiğinde ise; programın değerlerinin yeterli olduğu görüşüne katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun %51.6 oranıyla 21 yıl ve üzeri görev yapmış öğretmenler olduğu görülmektedir. Bu konuda en az olumlu yanıt veren öğretmenler %26.7 oranıyla 11-20 yıl arasında görev yapmış olanlardır. 1-10 yıl arası görev yapmış olanlar %37.8'lik bir oranla en fazla olumsuz görüş bildiren küme olmuştur.

Öğretmenlerin okuttukları sınıflar konuya ilişkin görüşlerinde farklılaşma oluşturmamaktadır. En fazla olumlu görüş %35.3'lik bir oranla üçüncü sınıf öğretmenleri belirtirken, birinci sınıfı okutmuş öğretmenler %25.8'lik oranla en az olumlu görüş belirtmiştir. %41.0'lık bir oranla ikinci sınıf öğretmenlerinin en çok olumsuz görüş belirten küme olduğu görülmüştür.

Çizelgedeki bulgular bir bütün olarak incelendiğinde; programdaki değerlerin bu konuda yeterli olmadığını düşünen öğretmenlerin oranının, programdaki değerleri yeterli bulan öğretmenlerin oranından yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenler %36.5 oranıyla programda yer alan değerlerin özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlamada yeterli olmadığı görüşündedir. Bu konuda programın yeterli ve kısmen yeterli olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı ise %31.7'dir.

Çizelge 41

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler Özgür ve Özerk Birey Olmanın Önemini Kabul Etmesini Sağlar

Bağımsız Değişkenler		Yeterli		Kısmen Yeterli		Yeterli Değil		TOPLAM	
		s	%	s	%	s	%	s	%
Mezuniyet Durumu	Eğitim Fakültesi	32	34,0	29	30,9	33	35,1	94	100,0
	Fen-Edebiyat Fakültesi	12	22,2	19	35,2	23	42,6	54	100,0
	Açık Öğretim Fakültesi	18	36,7	15	30,6	16	32,7	49	100,0
	Önlisans/Lisans								
	Diğer	11	33,3	10	30,3	12	36,4	33	100,0
	TOPLAM	73	31,7	73	31,7	84	36,5	230	100,0
Meslekteki Hizmet Süresi	1-10 yıl	30	30,6	31	31,6	37	37,8	98	100,0
	11-20 yıl	27	26,7	36	35,6	38	37,6	101	100,0
	21 yıl ve üzeri	16	51,6	6	19,4	9	29,0	31	100,0
	TOPLAM	73	31,7	73	31,7	84	36,5	230	100,0
Okuttukları Sınıf	1. sınıf	16	25,8	26	41,9	20	32,3	62	100,0
	2. sınıf	27	32,5	22	26,5	34	41,0	83	100,0
	3. sınıf	30	35,3	25	29,4	30	35,3	85	100,0
	TOPLAM	73	31,7	73	31,7	84	36,5	230	100,0

3.2. Görüşme Yoluyla Elde Edilen Bulgu ve Yorumlar

Öğretmenlerle yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular görüşme soruları ve yeni oluşturulan temalar bağlamında belirlenen başlıklar altında, her bir görüşme formundaki soru sırası dikkate alınarak verilmiştir.

3.2.1. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere birinci soru olarak, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 42’de gösterilmiştir.

Çizelge 42. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Programa ilişkin görüşler	f
Bireysel bir program	3
Milli duygulara verilen önem yetersiz	3
Konu sıralaması yok, konular bütün halinde verilmeli	2
Programın uygulanmasında çevre koşulları yetersiz	2
Maliyeti çok yüksek bir program	2
Zaman yetersiz	2
Programın uygulanması açısından araç-gereç bakımından okullar yetersiz	2
Sınıfların kalabalık olması uygulamayı güçleştiriyor	2
Çevre bilinci ve duyarlılık verilmeli	1
Cumhuriyet kavramına yeterince değinilmemiş	1
Tekrarlar çok fazla	1
Aile ve çevre desteği gerektiriyor	1
Etkinlikler çok yüzeysel ve işlevselliği az	1
Değerlendirme formları azaltılmalı	1
Milli Eğitim ve TRT tarafından TV yayını yapılmalı	1
Çizgi filmlerden yararlanılmalı	1
Programın evrensel boyutu ön planda	1
Değerlendirmelere açık olmalı, güncellenmeli	1
Vatana-milllete sadakat konularına ağırlık verilmeli	1

Çizelge 42’de görüldüğü gibi; “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüş ve Önerileriniz Nelerdir?” sorusuna, öğretmenlerin 3’ü programının bireysel bir program olduğu, 3’ü programda milli duygulara verilen önemin yetersiz olduğu, 2’si konularda bir bütünlük ve sıralama olmadığı, 2’si çevre koşullarının yetersiz olduğu, 2’si maliyeti çok yüksek bir program olduğu, 2’si zamanın yetersiz olduğu, 2’si araç-gereç bakımından

okulların yetersiz olduğu, 2'si sınıfların kalabalık olmasının uygulamayı güçleştirdiği, 1'i çevre bilinci ve duyarlılık verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Ayrıca programa ilişkin öğretmenlerin 1'i Cumhuriyet kavramına yeterince değinilmediğini, 1'i tekrarların çok fazla olduğunu, 1'i programın uygulanabilmesi için aile ve çevre desteğinin gerektiğini, 1'i etkinliklerin çok yüzeysel ve işlevselliğinin az olduğunu, 1'i değerlendirme formları azaltılması gerektiğini, 1'i Milli Eğitim ve TRT tarafından TV yayını yapılması gerektiğini, 1'i çizgi filmlerden yararlanılması gerektiğini, 1'i programın evrensel boyutunun ön planda olduğunu, 1'i programın değerlendirmelere açık olması gerektiğini, sürekli güncellenmesi gerektiğini, 1'i de vatana-milllete sadakat konularına ağırlık verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin Nazan öğretmen, *“Bence program bireysel bir program bir de milli duyguları vermeye yönelik kazanımların yeterli olmadığını düşünüyorum”* (st. 494-495) derken, Meryem öğretmen, *“Programda millileşme yani ulusallaşma konuları çok fazla gündemde. Öncelikle biz milliliği bilmemiz gerekiyor yani kendi milletimizi kendi vatandaşımızı bilmeliyiz, ama programda sanki millilik daha ikinci planda ulusallaşma daha birinci planda gibi görünüyor”* (st. 180-184) diye görüş bildirmiştir. Ece öğretmen *“Konuların bir bütün olarak takip edilmesini istiyorum. Yani bir gün bilinçli tüketicilik işlenip, bir gün geçmişimiz işlenmesin. Belirli bir düzende gitmesini istiyorum ki pekişsin”* (st. 695-697) derken, Ayhan öğretmen *“ Milli Eğitim ve TRT işbirliğiyle programlar yapılmalı, bilgisayarı destekli kullanabilmek için cd ortamında bu çeşit bilgileri, görüntüleri veya vatandaşlıkla ilgili konuları vatan sevgisi, aile sevgisi ile ilgili konuları içsel halde onlaştırılmış, drama edilmiş, çizgi filmler gibi ortamda hazırlanıp okullara dağıtılsa daha da yararı olur.”* (st. 288-293) demiştir. Şenay öğretmen ise, *“Bu program çok az sayıda öğrencilerin olduğu sınıfları kapsıyor. Sınıflar daha az kalabalık olursa, zaman da daha fazla olursa bu program çok daha iyi şekilde uygulanabilir ve gerekli araç-gerecimizin de olmaması, çevre şartlarının da bazı kazanımları kazandırmada yeterli olmayışı bizi zorluyor. Yani okulda, çevre şartları da, materyalde önemli”* (st. 918-922) diyerek programın uygulanmasında dış etkenlerin olumsuz etkisini vurgulamıştır. Halit öğretmen ise, *“Programda bazı eksiklikler kalmış. Bazı temalar bazı kavramlar Cumhuriyet kavramında da buna benzer kavramlarda bir takım eksiklikler olduğunu düşünüyorum ve çok kısa geçildiğini düşünüyorum. Bunlar da düzeltilirse daha iyi olacağını düşünüyorum”* (st. 1061-1064) diyerek görüş bildirmiştir.

Öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bireysel bir program olduğunu, milli duygulara verilen önemin yetersiz olduğu, konu sıralamasının olmadığı, çevre koşullarının yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir.

3.2.2. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerine İlişkin Görüşleri

Öğretmenlere ikinci soru olarak, “Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerleri sizce nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 43'te gösterilmiştir.

Çizelge 43. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılması Gereken Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerleri Sizce Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Kazandırılması gerekli bilgi, beceri ve değerler	f
Başkalarının haklarına saygılı olma	9
Hoşgörü	7
Dürüstlük	7
Vatan – millet – bayrak sevgisi	5
Toplumsal kurallara uyum	4
Sorumluluk	4
Yardımselik	3
İyi bir vatandaşta olması gereken özellikler	3
Temizlik ve önemi	3
Dayanışma- işbirliği	3
Karşısındaki dinleme	3
Haklarını bilme- savunma	3
Sevgi- saygı	3
Aile- toplum ve devlete bağlılık	3
Ulusal değerleri koruma	2
Farklı kültürleri tanıma- saygı gösterme	2
İnsanın toplumdaki – aile içindeki yeri	2
Demokrasi bilinci geliştirme	1
Bilinçli tüketici olma	1
Kendi kimliğini tanıması	1
Açık sözlü olmak	1
Güler yüzlü olmak	1
Örf ve adetlerimiz	1
Cesaretli olma	1
Toplumunu geliştirmeye yönelik etkinlikler	1
Atatürk'ün değerleri	1
Yaşadığımız çağa uyum	1

Çizelge 43'te görüldüğü gibi; Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerine ilişkin öğretmenlerin 9'u başkalarının haklarına saygılı olma, 7'si hoşgörü, 7'si dürüstlük, 5'i vatan- millet- bayrak sevgisi, 4'ü toplumsal kurallara uyum, 4'ü sorumluluk şeklinde görüş bildirmiştir. Bu konuda öğretmenlerin 3'ü yardımseverlik, 3'ü iyi bir vatandaşta olması gereken özellikler, 3'ü temizlik ve önemi, 3'ü dayanışma- işbirliği, 3'ü karşısındakini dinleme, 3'ü haklarını bilme- savunma, 3'ü sevgi- saygı, 3'ü aile- toplum ve devlete bağlılığı dile getirmiştir. Öğretmenlerin 2'si ulusal değerleri koruma, 2'si farklı kültürleri tanıma- saygı gösterme, 2'si insanın toplumdaki – aile içindeki yeri, 1'i demokrasi bilinci geliştirme, 1'i bilinçli tüketici olma, 1'i kendi kimliğini tanıması, 1'i açık sözlü olmak, 1'i güler yüzlü olmak, 1'i örf ve adetlerimiz, 1'i cesaretli olma, 1'i toplumu geliştirmeye yönelik etkinlikler, 1'i Atatürk'ün değerleri, 1'i yaşadığımız çağa uyum yanıtını vermişlerdir.

Öğretmenlerden Jale Hanım, Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerine ilişkin “*güler yüzlü olmak, açık sözlü olmak, başka insanların haklarına saygı göstermek, anlayışlı olmak, karşısındaki insanı dinlemek*” (st. 105-106) derken, Nermin öğretmen “*İlk başta hoşgörü. Arkasından dayanışma, işbirliği, sevgi, saygı, anlayış bence*” (st. 413-414) biçiminde görüş bildirmiştir. Nazan öğretmen, “*Vatan, bayrak sevgisi. Atatürk, onun getirdikleri, onun değerleri*” (st. 463), Ayşe öğretmen ise, “*sorumluluk duygusu geliştirilmeli, demokrasi kavramı üzerinde çok durulmalı. Demokrasinin tam olarak bireyler tarafından uygulanması sağlanmalıdır*” (st. 876-877) biçiminde görüş belirtmiştir. Şevval öğretmen, “*dürüst olmalı, yardımsever olmalı, çevresindeki insanlarla dayanışma içerisinde olmalı*” (st. 205-206) derken, Meryem öğretmen ise, “*temizlik konusu, temizliğin ne olduğu ve niçin temiz olmamız gerektiği....., farklı bir milletten olan bir insana saygısı, yani o insanın kültürünü tanıması ve saygı duyması olabilir*” (st. 148-155) biçiminde görüş bildirmiştir.

3.2.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmaya Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlere üçüncü soru olarak “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 44'te verilmiştir.

Çizelge 44. Öğretmenlerin “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmaya Uygunluğuna İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar ve Frekans Dağılımları

Vatandaşlık bilgisi, becerisi ve değerleri	f
Bilgi düzeyinde program yeterli	9
Beceri kazandırma yönünden yeterli	7
Değer kazandırma bakımından yetersiz	7
Aile ve toplumun olumsuz etkisi var	6
Değerler yeterli düzeyde	5
Uygulamaya dönük	4
Aile eğitilmeli-bilinçlendirilmeli	4
Kazanım sayısı yeterli	2
Konularda bütünlük yok	2
Zamanla ortaya çıkacak	2
Yaparak-yaşayarak öğrenmeye dönük	2
Uygulama alanları eksik	2
Teknolojiyi kullanmaya yönelik beceri geliştirici	2
Kültürel değerleri koruma açısından yeterli değil	2
Milliyetçilik konuları yetersiz	2
Uygulama ve kalıcılık eksik	2
Program teorik boyutta yeterli	1
Okul-aile işbirliği geliştirilmeli	1
Türk bayrağına ve İstiklal Marşı’na saygı bilgisi veriliyor	1
Kaynak kişilerden yararlanmaya dönük	1
Toplumsal kurallara uyum bilgisi veriliyor	1
Vatan ve aile sevgisi konuları yetersiz	1
Öğretmenlerin çabalarıyla daha nitelikli olabilir	1
Görsellerle desteklenmeli	1
Etkinlikler yeterince uygulanabilirse yeterli	1

Çizelge 44’te görüldüğü gibi; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanımlarının vatandaşlık bilgisi, becerisi ve değerleri kazandırmasına ilişkin öğretmenlerin 9’u programı vatandaşlık bilgisi kazandırma yönünden yeterli, 7’si vatandaşlık becerisi kazandırma yönünden yeterli olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin 7’si vatandaşlık değeri kazandırma bakımından programı yetersiz, 6’sı aile ve toplumun olumsuz etkisi

var, 5'i programın vatandaşlık değerleri kazandırması bakımından yeterli, 4'ü program uygulamaya dönük, 4'ü aile eğitilmeli-bilinçlendirilmeli biçiminde görüş belirtmiştir.

Öğretmenlerin 2'si programın kazanım sayısını yeterli, 2'si konularda bütünlük yok, 2'si sonuçlar zamanla ortaya çıkacak, 2'si yaparak-yaşayarak öğrenmeye dönük, 2'si uygulama alanları eksik, 2'si teknoloji kullanmaya yönelik beceri geliştirici, 2'si kültürel değerleri koruma açısından yeterli değil, 2'si milliyetçilik konuları yetersiz, 2'si uygulamayı ve kalıcılığı eksik, 1'i programı teorik boyutta yeterli, 1'i okul-aile işbirliği geliştirilmeli, 1'i programda Türk Bayrağı'na ve İstiklal Marşı'na saygı bilgisi veriliyor, 1'i kaynak kişilerden yararlanmaya dönük olduğunu, 1'i programda toplumsal kurallara uyum bilgisi veriliyor, 1'i vatan ve aile sevgisi konuları yetersiz olduğunu, 1'i öğretmenlerin çabalarıyla daha nitelikli olabilir, 1'i görsellerle desteklenmeli, 1'i de etkinliklerin yeterince uygulanabilirse yeterli biçiminde görüş bildirmiştir.

Şeyda öğretmen, *“Vatandaşlık bilgisi kazandırma açısından programı yeterli buluyorum. İyi, uygulanabilir olduğu için. Ezber dışında daha hayata dönük daha yaşanabilir şeyleri gösteriyor. Kazanımları daha güzel.”* (st. 771-773), derken, Ayşe Hanım, *“Program bilgi vatandaşlık bilgisi kazandırılmasında gayretli, konularla, örnek olaylarla, resimlerle bunu sağlamakta. Fakat dediğim gibi uzun vadede baktığımızda bu davranışta hepsinin bilgilerin davranışa dönüşmediği gözlenmekte.”* (st. 881-883) derken, Sevgi öğretmen ise *“Öncelikle biz bireyi burada iyi vatandaş olma açısından yetiştirmeye çalışıyoruz. Ders dışı etkinliklerle yeri geldiğinde ders içinde meydana gelen olaylarla bunları açıklamaya çalışıyoruz. Ama eğitimi bir bütün olarak düşündüğümüzde ailenin de bunda büyük rolü var. Ailelerin de vatandaşlık eğitimi yönünden beceri kazanması lazım. Ailenin de yeri geldiğinde derslere bence iştirak etmesi gerek.”* (st. 590-595) diyerek görüş bildirmiştir. Ece öğretmen de *“eksik bence ailede eğitilirse pekişeceğine inanıyorum, görsellerle de desteklenmediği için eksik kalıyor. Mesela televizyon programları olumsuz, düzenlenmesi gerekiyor. Yani tek başına bu program yeterli değil.”* (st. 683-686) diyerek programın uygulanmasında dış etkenlerin olumsuz etkisini vurgulamıştır. Jale öğretmen *“değer kazandırma açısından çok fazla yeterli değil açıkçası. Uygulama zorluğumuz var. Hep anlatarak, sınıfımızda örnekler vererek yapmaya çalışıyoruz.”* (st. 118-119) derken, Nilay öğretmen ise *“vatandaşlık değerleri kazandırma açısından milliyetçilik duygularının biraz eksik olduğunu gözlemliyorum. Eğer onlara da ağırlık verilmiş olsaydı çok daha iyi olacaktı.”* (st. 1165-1167) şeklinde görüşlerini açıklamıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırması açısından anket yoluyla elde edilen bulgular ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak elde edilen bulgular temel alınarak Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmada elde edilen sonuçlar; araştırmanın nicel verilerinden elde edilen sonuçlar ve araştırmanın nitel verilerinden elde edilen sonuçlar olmak üzere iki başlık altında toplanarak sunulmuştur.

4.1.1. Nicel Verilerden Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmanın nicel verilerinin elde edildiği sonuçlar, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar”, “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerilerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar” ve “Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaşlık Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar” başlıkları altında verilmiştir.

4.1.1.1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Bilgilerin Vatandaşlık Bilgisini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin %88.7'si Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki bilgilerin bireylerin fiziksel özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma, %84.4'ü bilgilerin bireylerin kişilik özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma, %86.5'i de programdaki bilgilerin bireylerin özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından yeterli olduğu görüşünde birleşmektedir. İyi bir iletişim için olması gereken öğeleri sıralama bilgisi kazandırması bakımından öğretmenler %73.0 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Programdaki bilgilerin bilinçli tüketicinin özelliklerini sıralama bilgisi kazandırması bakımından öğretmenlerin beşte dördü %80.0 oranıyla, okulda karşılaşılan

istenmeyen davranışları sıralama bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %77.8 oranıyla, istenmeyen davranışları önlemek için çözüm önerilerini sıralama bilgisi kazandırma bakımından %70.9 oranında programın yeterli olduğu görüşünde birleşmişlerdir.

- Öğretmenler, çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından %70.4 oranında, sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından %75.2 oranında, okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanmak gerektiğini açıklama bilgisi kazandırma konusunda %76.5 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş birliği içindedir. Kendisi ve başkalarının güvenliği için uyulması gereken trafik kurallarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %63.5 oranında, evdeki/okuldaki kaynakların nasıl bilinçli tüketileceğini söyleme-yazma bilgisi kazandırma açısından %75.2 oranında, doğal afetlerden korunma yollarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %60.9 oranında programın yeterli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.
- Farklı ülkelerden insanların özelliklerini söyleme-yazma bilgisi kazandırma ve farklı kültürlere ait insanların özelliklerini söyleme-yazma bakımından programda yer alan bilgilerin yeterli olduğu görüşüne tüm öğretmenlerin yarısı %49.6 oranıyla katılmışlardır. Tüketici haklarını söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından da öğretmenlerin yaklaşık beşte üçü %58.7 oranında yeterli olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Öğretmenlerin üçte biri %33.3 oranıyla ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırma bakımından programdaki bilgilerin yeterli olduğu görüşündedir. Programdaki bilgilerin bu konuda yeterli olmadığı görüşünde birleşen öğretmenlerin oranı ise tüm öğretmenlerin %25.2'sidir. Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından öğretmenler %40.9 oranında yeterli olduğu yönünde görüş bildirirken, programın yetersiz olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı %23.5'dir.

4.1.1.2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Becerilerin Vatandaşlık Becerilerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin %43.9'u Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin eleştirel düşünme becerisi, %45.2'si programdaki becerilerin yaratıcı düşünme becerisi, %59.1'i iletişim becerisi ve %49.1'i de araştırma becerisi kazandırabilecek nitelikte olduğu konusunda görüş birliği içindedir. Öğretmenlerin yaklaşık beşte ikisi %39.1 oranında becerilerin problem çözme becerisi kazandırması bakımından yeterli olduğu yönünde, %56.1'i becerilerin zaman, para, materyal vb. kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırmada yeterli olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Öğretmenlerin %54.8'i programda yer alan becerilerin girişimcilik becerisi kazandırdığı görüşünü desteklerken, %62.6'sı becerilerin bilinçli tüketici olma becerisi kazandırdığı görüşündedir. Öğretmenlerin %54.3'ü becerilerin güvenlik ve korunmayı sağlayabilme becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünde, %57.8'i becerilerin doğal afetlerden korunma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşündedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenler %52.6 oranıyla programda yer alan becerilerin trafik kurallarına uyma becerisi kazandırmada, %53.9 oranıyla da katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünde birleşmektedir. Öğretmenlerin %41.3'ü programda yer alan becerilerin sorumluluk becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşünü desteklerken, bu konuda becerilerin kısmen yeterli olduğu görüşünde olan öğretmenlerin oranı %39.1'dir. Programda yer alan becerilerin liderlik becerisi kazandırıp kazandırmadığı konusunda öğretmenlerin %43.0'ı programdaki becerilerin yeterli olduğu, %10.9'u da yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Becerilerin farklılıklara saygı duyma becerisi kazandırmada yeterli olduğu görüşüne ise öğretmenlerin %52.6'sı katılmaktadır.

4.1.1.3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerlerin Vatandaşlık Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Sonuçlar

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin %63.5'i programda yer alan değerlerin aile kavramının önemini fark etmesini sağlamada, %49.6'sı değerlerin dayanışmanın önemini fark etmesini sağlamada, %52.6'sı değerlerin kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiğinin fark

edilmesi konusunda, %55.2'si değerlerin kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun normal olduğunu kabul etmesini sağlamada, %54.9'u değerlerin arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlamada, %53.9'u programda yer alan değerlerin aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğu konusunda, %42.6'sı da değerlerin çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar gösterme konusunda programın yeterli olduğu görüşünü desteklemektedir.

- Araştırmaya katılan öğretmenlerin %47.4'ü programda yer alan değerlerin her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlamada, %39.1'i trafik kurallarına uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşündedir. Aynı zamanda öğretmenlerin %37.8'i programın değerlerinin önyargı, ayrımcılık ve çatışmanın olumsuzluklarının farkına varmasını sağlamada, %39.6'sı haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağlamada yeterli olduğu görüşünü desteklemektedir. Yine öğretmenlerin %46.1'i tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlamada, %34.3'ü Birleşmiş Milletler'in çocuk haklarına dair sözleşmesinin varlığından haberdar olmasını sağlamada programın yeterli olduğu görüşündedir.
- Öğretmenlerin %44.3'ü programdaki değerlerin vatandaş olmanın anlamının farkına varmasını sağlamada, %39.1'i ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlamada, %36.5'i özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlamada yetersiz olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Aynı biçimde, %34.8'i de uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlamada, %34.3'ü de hem çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilmeyi kabul etmesini sağlamada, hem de yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlamada değerlerin yeterli olmadığı yönünde görüş birliği içindedir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgileri ve becerileri, vatandaşlık bilgi ve becerilerini kazandırması bakımından yeterli bulmaktadırlar. Ancak öğretmenler bilgi düzeyinde ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırma

bakımından ve Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme-yazma bilgisi kazandırma bakımından, programda yer alan bilgilerin yeterli olmadığı yönünde görüş birliği içindedirler. Aynı zamanda araştırmaya katılan öğretmenler beceri düzeyinde de sorumluluk becerisi kazandırma bakımından, eleştirel düşünme becerisi düşünme kazandırma bakımından ve liderlik becerisi kazandırma bakımından programda yer alan becerilerin yeterli olmadığı yönünde görüş bildirmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin vatandaşlık değerleri kazandırması bakımından da öğretmenler programı kısmen yeterli bulmaktadırlar. Öğretmenler, değerlerin haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağlamada, yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlamada, insanların inançlarına saygı duymasını sağlamada, vatandaş olmanın anlamını farkına varmasını sağlamada, ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlamada, özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlamada ve uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlamada programdaki değerlerin yeterli olmadığını da bildirmektedirler.

4.1.2. Nitel Verilerden Elde Edilen Sonuçlar

Araştırmanın nitel verilerinden elde edilen sonuçlara göre; öğretmenler programın vatandaşlık bilgisi kazandırma bakımından kazanımlarının yeterli olduğunu, ancak kazanımlar arası bir bütünlük ve konu sıralaması olmadığını, bireysel bir program olduğunu bildirmektedirler. Öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının vatandaşlık becerileri kazandırması bakımından da programı yeterli bulmaktadır. Programdaki kazanımların başkalarının haklarına saygılı olma, sevgi, saygı, hoşgörü, dürüstlük, vatan-millet-bayrak sevgisi, toplumsal kurallara uyma, sorumluluk, yardımseverlik, dayanışma ve işbirliği, yeniliklere açıklık, iyi bir vatandaşta olması gereken özellikler vb. gibi vatandaşlık becerilerini kazandığını belirtmektedirler. Programın vatandaşlık değerleri kazandırması bakımından ise öğretmenler programı yeterli bulmamaktadır. Programda milli duygulara verilen önemin yeterli olmadığını, bireysel bir program olduğunu, programda ulusallaşmanın vurgulandığını, programın evrensel boyutunun ön planda olduğunu, vatansal ve kültürel değerleri koruma, Cumhuriyeti koruma ve güçlendirme, Atatürkçülük konularına yeterince yer verilmediğini düşünmektedirler.

Araştırmanın nicel bulgularına dayalı sonuçlara göre; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi ve becerilerini kazandırma bakımından büyük ölçüde yeterli bulmakta, vatandaşlıkla ilgili kimi değerleri kazandırma bakımından ise, yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Araştırmanın nitel bulgularına dayalı sonuçlara göre ise; öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin, bilgi ve beceri kazandırma yönünden programın yeterli olduğu yönünde, değer kazandırma bakımından üçte bir oranında da programın yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bireysel bir program olduğunu ve milli değerlere yeterince önem verilmediğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler Hayat Bilgisi dersi ile öğrencilere başkalarının haklarına saygılı olma, dürüst ve hoşgörülü olma, vatan, millet ve bayrak sevgisini kazandırmaya yönelik değerlerin gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler ise; bilgi düzeyinde programın yeterli, beceri kazandırılmasının gerektiğini ifade etmiştir. Araştırmanın programa ilişkin olarak nitel bulguları nicel bulguları destekler niteliktedir.

4.2. Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik çeşitli önerilerde bulunulabilir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Programdaki vatandaşlık kazanımları tekrar gözden geçirilmeli, gereksiz yere tekrar edilen kazanımlar belirlenip, vatandaşlıkla ilgili konulara göre sıraya konularak, zaman açısından da uyumlu hale getirilebilir.
- Programda değerlere ilişkin veriler gözden geçirilerek düzenlemeler yapılabilir.
- Milli Eğitim ve TRT işbirliği ile TV programları düzenlenebilir, hem velilerin hem de öğrencilerin bu konuda daha da bilinçlenmesi sağlanabilir.
- Programın etkili bir biçimde uygulanabilmesi için kazanımların aile ve çevre tarafından hayata geçirilebilmesi, yani kazanımları destekleyici bir çevrenin oluşturulabilmesi için, programdaki konular ve kazanımlar hakkında veliler için

de seminerler düzenlenebilir, beceri ve değer geliştirme bakımından veliler de eğitilebilir.

4.2.2. İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırıp kazandırmadığına yönelik gözleme dayalı çalışmalar yapılabilir.
- Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'ndaki vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerine ilişkin öğrencilerden elde edilecek verilere dayalı çalışmalar yapılabilir.

EKLER

EK	sayfa
1. İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ PROGRAMINI VATANDAŞLIK BİLGİ, BECERİ VE DEĞERLERİ KAZANDIRMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME ANKETİ.....	130
2. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ ONAY BELGESİ.....	134
3. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU	135
4. GÖRÜŞME SORULARI	136
5. ÖĞRETMEN GÖRÜŞME KILAVUZU	137
6. GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI	138
7. GÖRÜŞME TAKVİMİ	141

EK – 1

**İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ PROGRAMINI VATANDAŞLIK BİLGİ,
BECERİ VE DEĞERLERİNİ KAZANDIRMASI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRME ANKETİ**

Değerli Meslektaşım,

Bu anket formu, İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırması bakımından değerlendirebilmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilere, ikinci bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgilerin vatandaşlık bilgisini kazandırmasına yönelik sorulara, üçüncü bölümde Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin vatandaşlık becerilerini kazandırmasına yönelik sorulara, dördüncü bölümde ise; Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin vatandaşlık değerlerini kazandırmasına yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket yoluyla elde edilen bilgiler bilimsel bir araştırmada kullanılacaktır. Anketi yanıtlayarak araştırmaya sağladığınız katkıdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Dilek NARİN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz :

Kadın

2. Erkek

2. Mezuniyet Durumunuz :

Eğitim Fakültesi

Fen-Edebiyat Fakültesi

Açık Öğretim Fakültesi (önlisans/lisans)

Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

3. Meslekteki Hizmet Süreniz :

1-5 yıl

6 -10 yıl

11-15 yıl

16 -20 yıl

21 yıl ve üzeri

4. Okuttuğunuz Sınıf :

1.sınıf

2.sınıf

3.sınıf

2.BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ PROGRAMINDA YER ALAN BİLGİLERİN VATANDAŞLIK BİLGİSİNİ KAZANDIRMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan bilgilerin vatandaşlık bilgisini kazandırması açısından değerlendirilmesine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Bu maddelere ilişkin görüşlerinizi uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Lütfen soruları boş bırakmayınız.		Çok yeterli	Yeterli	Kısmen yeterli	Yeterli değil	Hiç yeterli değil
1	Bireylerin fiziksel özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
2	Bireylerin kişilik özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
3	Bireylerin özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
4	İyi bir iletişim için olması gereken öğeleri sıralama bilgisi kazandırır.					
5	Bilinçli tüketicinin özelliklerini sıralama bilgisi kazandırır.					
6	Okulda karşılaşılan istenmeyen davranışları sıralama bilgisi kazandırır.					
7	İstenmeyen davranışları önlemek için çözüm önerilerini sıralama bilgisi kazandırır.					
8	Çevreyi korumak için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
9	Sağlığını korumak için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
10	Okul ve sınıf eşyalarını neden özenli kullanmak gerektiğini açıklama bilgisi kazandırır.					
11	Kendisi ve başkalarının güvenliği için uyulması gereken trafik kurallarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
12	Evdeki/okuldaki kaynakların nasıl bilinçli tüketileceğini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
13	Cumhuriyeti korumak ve güçlendirmek için yapılması gerekenleri söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
14	Doğal afetlerden korunma yollarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
15	Farklı ülkelerden insanların özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
16	Farklı kültürlere ait insanların özelliklerini söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					
17	Ulusal ve evrensel değerleri sıralama bilgisi kazandırır.					
18	Tüketici haklarını söyleme/yazma bilgisi kazandırır.					

Programda yer alan bilgi düzeyindeki kazanımlara ilişkin bunların dışında görüşleriniz ve önerilerinizi varsa lütfen belirtiniz.....

.....

.....

3.BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ PROGRAMINDA YER ALAN BECERİLERİN VATANDAŞLIK BECERİLERİNİ KAZANDIRMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan becerilerin vatandaşlık becerilerini kazandırması açısından değerlendirilmesine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Bu maddelere ilişkin görüşlerinizi uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Lütfen soruları boş bırakmayınız.		Çok yeterli	Yeterli	Kısmen yeterli	Yeterli değil	Hiç yeterli değil
1	Eleştirel düşünme becerisi kazandırır.					
2	Yaratıcı düşünme becerisi kazandırır.					
3	İletişim becerisi kazandırır.					
4	Araştırma becerisi kazandırır.					
5	Problem çözme becerisi kazandırır.					
6	Girişimcilik becerisi kazandırır.					
7	Zaman,para, materyal vb. etkili kullanma becerisi kazandırır.					
8	Bilinçli tüketici olma becerisi kazandırır.					
9	Çevredeki kaynakları etkili kullanma becerisi kazandırır.					
10	Güvenlik ve korunmayı sağlayabilme becerisi kazandırır.					
11	Doğal afetlerden korunma becerisi kazandırır.					
12	Sağlığını koruma becerisi kazandırır.					
13	Trafik kurallarına uyma becerisi kazandırır.					
14	Sorumluluk becerisi kazandırır.					
15	Katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması becerisi kazandırır.					
16	Liderlik becerisi kazandırır.					
17	Farklılıklara saygı becerisi kazandırır.					

Programda yer alan becerilere ilişkin bunların dışında görüşleriniz ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.....
.....

4.BÖLÜM

HAYAT BİLGİSİ PROGRAMINDA YER ALAN DEĞERLERİN VATANDAŞLIK DEĞERLERİNİ KAZANDIRMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlerin vatandaşlık değerlerini kazandırması açısından değerlendirilmesine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Bu maddelere ilişkin görüşlerinizi uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Lütfen soruları boş bırakmayınız.		Çok yeterli	Yeterli	Kısmen yeterli	Yeterli değil	Hiç yeterli değil
1	Arkadaşlarının fiziksel ve kişisel özelliklerine saygı duymasını sağlar.					
2	Ön yargı, ayrımcılık ve çatışmanın olumsuzluklarının farkına varmasını sağlar.					
3	Kaynakların verimli kullanılması ve bilinçli tüketilmesi gerektiğini kabul etmesini sağlar.					
4	Çevrenin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının bir vatandaşlık görevi olduğu bilincine uygun davranışlar göstermesini sağlar.					
5	Aile kavramının önemini fark etmesini sağlar.					
6	Dayanışmanın önemini fark etmesini sağlar.					
7	Kendisinin ve başkalarının hata yapabileceğini ve bunun normal olduğunu kabul etmesini sağlar.					
8	Aile içinde demokratik bir ortamın oluşmasının önemli olduğunu kabul etmesini sağlar.					
9	Her insanın saygıyı hak ettiğinin farkına varmasını sağlar.					
10	Trafik kurallarına uymanın bir vatandaşlık görevi olduğunu kabul etmesini sağlar.					
11	Haklarını korumanın önemini kabul etmesini sağlar.					
12	Yaşam ve eğitim hakkına zarar verecek kötü alışkanlıklardan uzak durması gerektiğini kabul etmesini sağlar.					
13	Tüketici olarak haklarından haberdar olmasını sağlar.					
14	Çatışmaları şiddete başvurmadan çözebilmeyi kabul etmesini sağlar.					
15	BM'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesinin varlığından haberdar olmasını sağlar.					
16	Uzlaşmanın etik bir değer olduğunu kabul etmesini sağlar.					
17	İnsanların inançlarına saygı duymasını sağlar.					
18	Vatandaş olmanın anlamının farkına varmasını sağlar.					
19	Ortak mirasın korunması gerektiğini kabul etmesini sağlar.					
20	Özgür ve özerk birey olmanın önemini kabul etmesini sağlar.					

Programda yer alan kazanımların vatandaşlık değerleri kazandırmasına ilişkin bunların dışında görüş ve önerileriniz varsa lütfen belirtiniz.....

.....

EK - 2

EK - 3**YENİ İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI'NIN
VATANDAŞLIK BİLGİ, BECERİ VE DEĞERLERİNİ KAZANDIRMASINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ GÖRÜŞME FORMU****I. KİŞİSEL BİLGİLER**

1. Cinsiyetiniz:

a. Kadın

b. Erkek

2. Eğitim Durumunuz:

a. Eğitim Enstitüsü

b. Eğitim Önlisans/İki Yıllık Eğitim Yüksekokulu

c. Lisans Tamamlama Programı

d. Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı

e. Dört Yıllık Yüksek Okul-Fakülte

f. Diğer (Lütfen Belirtiniz) :

3. Mesleki Deneyiminiz:

a. 1-5 yıl

b. 6-10 yıl

c. 11-15 yıl

d. 16-20 yıl

e. 21 yıl ve üzeri

4. Geçen yıl okuttuğunuz sınıf?

EK – 4**GÖRÜŞME SORULARI**

1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
2. Hayat Bilgisi dersinde öğrencilere kazandırılması gereken vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlere ilişkin görüşleriniz nelerdir?
3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmaya uygunluğuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?

EK – 5**GÖRÜŞME KILAVUZU**

10.10.2006

Merhabalar,

Öncelikle, bana ayırmış olduğunuz zaman ve araştırmama gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ediyorum.

İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programını vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini ortaya koymak amacıyla bir araştırma gerçekleştiriyorum. Bu araştırma kapsamında sizinle bir görüşme yapmak istiyorum.

Gönüllü olarak katıldığınız bu görüşmede söyleyeceklerinizin araştırmama ışık tutacağını umuyorum. Araştırma verilerimin geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak, görüşme sırasındaki olası kesintileri önleyebilmek amacıyla görüşmemizin ses kaydını almayı planlıyorum. Kayda alınacak bu görüşme, yalnızca bilimsel veri olarak kullanılacaktır. İsteğiniz doğrultusunda ses kayıtları, veriler yazıldıktan sonra silinebilecektir.

Sonuç olarak, bu sözleşmeyi okuduğunuz ve araştırmama gönüllü olarak katıldığınız için tekrar teşekkür ediyorum.

Araştırmama gönüllü olarak katıldığınıza ve benim de size verdiğim sözleri tutacağıma ilişkin bu sözleşmeyi imzalamamızı uygun görüyorum.

Görüşülen

Görüşmeci

Dilek NARİN

EK – 6

GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

1. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

- a) Bireysel bir program
- b) Milli duygulara verilen önem yetersiz
- c) Konu sıralaması yok, konular bütün halinde verilmeli
- d) Programın uygulanmasında çevre koşulları yetersiz
- e) Maliyeti çok yüksek bir program
- f) Zaman yetersiz
- g) Programın uygulanması açısından araç-gereç bakımından okullar yetersiz
- ğ) Sınıfların kalabalık olması uygulamayı güçleştiriyor
- h) Çevre bilinci ve duyarlılık verilmeli
- ı) Cumhuriyet kavramına yeterince değinilmemiş
- i) Tekrarlar çok fazla
- j) Aile ve çevre desteği gerektiriyor
- k) Etkinlikler çok yüzeysel ve işlevselliği az
- l) Değerlendirme formları azaltılmalı
- m) Milli Eğitim ve TRT tarafından TV yayını yapılmalı
- n) Çizgi filmlerden yararlanılmalı
- o) Programın evrensel boyutu ön planda
- ö) Değerlendirmelere açık olmalı, güncellenmeli
- p) Vatana-milllete sadakat konularına ağırlık verilmeli

2. Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilere Kazandırılması Gerekilen Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerleri Sizce Nelerdir?

- a) Başkalarının haklarına saygılı olma
- b) Hoşgörü

- c) Dürüstlük
- ç) Vatan – millet – bayrak sevgisi
- d) Toplumsal kurallara uyum
- e) Sorumluluk
- f) Yardımseverlik
- g) İyi bir vatandaşta olması gereken özellikler
- ğ) Temizlik ve önemi
- h) Dayanışma- işbirliği
- ı) Karşısındakini dinleme
- i) Haklarını bilme- savunma
- j) Sevgi- saygı
- k) Aile- toplum ve devlete bağlılık
- l) Ulusal değerleri koruma
- m) Farklı kültürleri tanıma- saygı gösterme
- n) İnsanın toplumdaki – aile içindeki yeri
- o) Demokrasi bilinci geliştirme
- ö) Bilinçli tüketici olma
- p) Kendi kimliğini tanıması
- r) Açık sözlü olmak
- s) Güler yüzlü olmak
- ş) Örf ve adetlerimiz
- t) Cesaretli olma
- u) Toplumun gelişirmeye yönelik etkinlikler
- ü) Atatürk'ün değerleri
- v) Yaşadığımız çağa uyum

3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmaya Uygunluğuna İlişkin Görüşleriniz Nelerdir?

- a) Bilgi düzeyinde program yeterli
- b) Beceri kazandırma yönünden yeterli
- c) Değer kazandırma bakımından yetersiz

- d) Aile ve toplumun olumsuz etkisi var
- e) Değerler yeterli düzeyde
- f) Uygulamaya dönük
- g) Aile eğitilmeli-bilinçlendirilmeli
- ğ) Kazanım sayısı yeterli
- h) Konularda bütünlük yok
- ı) Zamanla ortaya çıkacak
- i) Yaparak-yaşayarak öğrenmeye dönük
- j) Uygulama alanları eksik
- k) Teknolojiyi kullanmaya yönelik beceri geliştirici
- l) Kültürel değerleri koruma açısından yeterli değil
- m) Milliyetçilik konuları yetersiz
- n) Uygulama ve kalıcılık eksik
- o) Program teorik boyutta yeterli
- ö) Okul-aile işbirliği geliştirilmeli
- p) Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na saygı bilgisi veriliyor
- r) Kaynak kişilerden yararlanmaya dönük
- s) Toplumsal kurallara uyum bilgisi veriliyor
- ş) Vatan ve aile sevgisi konuları yetersiz
- t) Öğretmenlerin çabalarıyla daha nitelikli olabilir
- u) Görsellerle desteklenmeli
- ü) Etkinlikler yeterince uygulanabilirse yeterli

EK – 7

GÖRÜŞME TAKVİMİ

Adı Soyadı	Randevu Tarihi	Görüşme Tarihi	Görüşme Saati
Şule Gencer	21.09.2006	22.09.2006	13.20-13.25
Meral Kurt	25.09.2006	25.09.2006	12.40-12.55
Şebnem Yuvalı	26.09.2006	26.09.2006	12.41-12.50
Adnan Ünal	26.09.2006	26.09.2006	15.15-15.23
Şule Ogün	26.09.2006	26.09.2006	17.07-17.14
Saim Duran	27.09.2006	28.09.2006	16.15-16.25
Nevin Gün	28.09.2006	29.09.2006	15.40-15.50
Nalan Tuncel	28.09.2006	29.09.2006	17.00-17.12
İrfan Aker	29.09.2006	03.10.2006	16.05-16.15
Sevil Çiftpınar	03.10.2006	04.10.2006	12.40-12.50
Ebru Bıkmaz	03.10.2006	04.10.2006	12.55-13.00
Ahmet Özcan	04.10.2006	05.10.2006	12.50-13.00
Sevda Büyükşahin	04.10.2006	05.10.2006	13.05-13.15
Aydın Topaloğlu	05.10.2006	06.10.2006	12.45-12.58
Yasemin Yurddaş	05.10.2006	06.10.2006	12.55-13.08
Şencan Sakarya	05.10.2006	06.10.2006	13.10-13.22
Bahattin İnce	06.10.2006	09.10.2006	12.50-12.58
Talip Kurucu	09.10.2006	10.10.2006	12.40-12.50
Vildan Eğin	09.10.2006	10.10.2006	13.05-13.16
İlkay Noylan	10.10.2006	10.10.2006	15.00-15.12

KAYNAKÇA

- Acat, Bahattin, Hüseyin Anılan, Pınar Girmen ve Şengül S.Anagün. “Öğretmen Adaylarının İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Becerilere Sahip Olma Düzeylerine İlişkin Görüşleri”, **Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu**. Ankara: Sim Matbaası, 2005.
- Akbaş, Oktay. “Yeni İlköğretim Programlarının Değer Eğitimi Boyutunun İncelenmesi”, **Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı**. 2.Cilt, 14-16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık, 2006.
- Akinoğlu, Orhan. “Hayat Bilgisi Öğretimi”, Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek, **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- Aktan, Coşkun Can ve Yaşar Vural. **Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri**. Konya: Çizgi Kitabevi, 2004.
- Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Engin Yıldırım, Serkan Bayraktaroğlu. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. Adapazarı: Sakarya Kitabevi, 2001.
- Bakeman, Roger ve John M. Gottman. **Observing Interaction: to Sequential Analysis**. (2.Ed.). Cambridge: Cambridge University Pres. 1997” (Türnüklü, 2000, s. 551’deki alıntı).
- Balake, Sally, Barady, Tibor ve Sanchez, Samuel. “Enculturation of Democratic Principles in the Young: A Vision of Equity Education in Public Schools”, **Educational Research Quarterly**. 28, 1: 48-59, 2003.
- Banks, James A. **Educating Global Citizens in a Diverse World**. (<http://www.newhorizons.org/strategies/multicultural/banks2.htm> 01.09.2006 tarihinde ulaşıldı).

- Belet, Dilek. “İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Berg, Bruce, L. **Qualitative Research Methods for the Social Sciences**. Boston: Allyn&Bacon, 1998.
- Branson, Margaret Stimmann. The Role of Civic Education. Center for Civic Education, 1998. (http://www.civiced.org/articles_role.htm 01.09.2006 tarihinde ulaşıldı).
- Browne, William P. “Citizenship Education: Policy and Practice in the Elementary Grades. The Social Studies”, 94; 2: 149-159, 2001.
- Cresswell, John, W. **Research Design Qualitative&Quantitative Approaches**. Thousand Oaks, California: Sage Publications, 1994.
- Croll, Paul. **Systematic Classroom Observation**. London: The Farmer Pres., 1986 (Türnüklü, 2000, s. 551’deki alıntı).
- Çankaya, Dilek ve Onur Seçkin. “Demokratik Değerlerin Benimsenmesi Açısından Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Görüş ve Tutumları” **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler**, 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.
- Çelik, Vehbi. “Eğitim Demokratikleşme ve Küreselleşme” **Türkiye, Türk Cumhuriyetler ve Asya Pasifik Ülkeleri Uluslararası Eğitim Sempozyumu**. 24-26 Eylül 1997, Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 1998.
- Demir, Sakine. “Cumhuriyet Döneminde Program Geliştirme Açısından Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1998.
- Demirel, Özcan. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Pegem Yayıncılık, 2004.

Demirtaş, Abdullah ve James L. Barth. **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi: Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, 1997.

Deveci, Handan. “Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımı”, **The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET** July 2005 ISSN: 1303-6521 volume 4 Issue 3 Article 21,(<http://www.tojet.net/articles/4321.htm>-64k-22.10.2005 tarihinde ulaşıldı).

DfES. (Department for Education and Skills). (2004a). A CPD Handbook: Chapter 1: Making Sense of Citizenship. Citizenship Foundation. (<http://www.citizenshipfoundation.org.uk/lib-res-pdf/0193.pdf>. adresinden 11 Ocak 2006 tarihinde alınmıştır.)

Erden, Münire ve diğerleri. **Hayat Bilgisi Materyalleri**. Ankara: 1993.

Ergüder, Üstün, Tosun Terzioğlu, İlhan Tekeli, Çiğdem Kağıtçıbaşı, İpek Gürkaynak, Süha Sevük, Petek Aşkar. “Yeni Öğretim Programlarını İnceleme ve Değerlendirme Raporu”, Eğitim Reformu Girişimi, (<http://www.erg.sabanci.edu/docs/mufredat-raporu.doc> 22.10.2005 tarihinde ulaşıldı).

Erjem, Yaşar. “Katılımcı, Etkin ve Sorumlu Yurttaş Yetiştirmede Hizmet Ederek Öğrenme Yöntemi” **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler**, 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.

Ersoy, Arife Figen. “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Etkili Vatandaşlık Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi”, **Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı. 2.Cilt**, 14-16 Nisan 2006, Ankara: Kök Yayıncılık 2006.

_____. “Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007.

Fidan, Nurettin ve Münire Erden. **Eğitime Giriş**. Dördüncü baskı. Ankara: Meteksan A.Ş., 1993.

Genç, Salih Zeki. “Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiğinin Değerlendirilmesi” **Milli Eğitim Dergisi**. 171, 2006. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/171/171/4.pdf> - 22.05.2006 tarihinde ulaşıldı).

Gömleksiz, Mehmet Nuri ve İlhami Bulut. “Yeni Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Uygulamadaki Etkililiğinin Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim Dergisi**. 173, 2007. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/173/173/05.pdf>- 22.05.2006 tarihinde ulaşıldı).

Güçlü, Nezahat. **İletişim, Sınıf Yönetimi**. Editör: Leyla Küçükahmet, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2002.

Gürkaynak, İpek, Üstel Füsün, Gülgöz Sami. **Eleştirel Düşünme**. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi, 2003.

Işık, Halil, Bülent Güven ve Betül Apaydın. “Demokratik Davranışlar Kazandırma Açısından Hayat Bilgisi Dersi Programı Amaçlarının İncelenmesi”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler**, 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.

Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma ve Gözlem Teknikleri**. Ankara: Rehber Yayınevi, 1993.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayınları, 1999.

Kıncal, Remzi ve Halil Işık. “Demokratik Eğitim ve Demokratik Değerler,” **Eğitim Araştırmaları**. 3; 11: 54-58, 2003.

Mathers, Nigel, Nick Fox and Amanda Hunn. **Using Interviews in a Research Project.** Trent Focus Group, 1998.

MEB. **İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi 1,2,3. Sınıflar Öğretim Programı.** Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, 2005.

NCSS. National Council for Social Studies (2002). Creating Effective Citizens. (<http://databank.nssc.org/article.php> adresinden 24 Haziran 2004 tarihinde alınmıştır.)

Ocak, Gürbüz ve Mevlüt Gündüz. “1998-2005 Hayat Bilgisi Ders Programlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, **Milli Eğitim Dergisi.** 172, 2006. (<http://afegitim.aku.edu.tr/gocak.htm-17k-22.05.2006> tarihinde ulaşıldı).

Ocak, Gürbüz ve H.Ömer Beydoğan. “İlköğretim Okulları 3.Sınıf Hayat Bilgisi Dersi İçerik Standartlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Bazı Değişkenler Açısından Yeterlilik Düzeyi (Standart Belirleme-Erzurum Örneği)”, **Milli Eğitim Dergisi.** 165, 2005. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/165/ocak.htm-112k-22.05.2006> tarihinde ulaşıldı).

Oğuz, Aytunga. “Bilgi Çağında Yüksek Öğretim Programları”, **Milli Eğitim Dergisi.** 164, 2004. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/164/oguz.htm> 16.10.2006 tarihinde ulaşıldı).

_____. “Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Etkin Öğretim Yöntemleri”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler**, 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.

Özbek, Ramazan. “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler.** 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.

Özdamar, Kazım. **SPSS ile Biyoistatistik**. Eskişehir: Kaan Kitapevi, 1997.

Özgüven, İbrahim Ethem. **Görüşme İlke ve Teknikleri**. İkinci baskı. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık, 1992.

Polat, Soner, Belgin Tanrıverdi ve Özlem Apak. “Sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda Yer Alan Kazanımların Gerçekleştirilebilirlik Düzeyleri”, **Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu**. Ankara: Sim Matbaası, 2005.

Robson, C. Real World Research. Oxford: Blackwell Publishers Ltd., 1993. (Türnüklü, 2000, s. 551’deki alıntı).

Sabancı, Ali ve Ahmet Şahin. “Öğretmenin Etkinlik Odaklı Hayat Bilgisi Öğretiminde Sınıf Yönetimi Değişkenleri Açısından Değerlendirilmesi: Bilen Öğretmenlerden Bulduran Öğretmene Doğru”. **Eğitimde Yansımalar: VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu**. Kayseri Erciyes Üniversitesi. Ankara: Sim Matbaası, 2005.

Selvi, Kıymet. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Amaç ve İçeriğinin Değerlendirilmesi. **Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildiriler**, 20-21 Mayıs 2004, Çanakkale: 2004.

Sönmez, Veysel. **Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**. Ankara: Anı Yayınları, 1999.

Sözer, Ersan. Türk Eğitim Sisteminin Yapısı ve İşleyişi, **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. (Editör: Ersan Sözer). Eskişehir: 2000.

Starkey, Hugh. “Citizenship Education in France and Britain: Evolving Theories and Practices” **The Curriculum Journal**, 11, 1: 39-54, 2000.

Türnüklü, Abbas. “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**. 24: 543-559, 2000.

Ural, Şafak. **Bireyin Eğitimi ve Toplumun Eğitimi (Değerler ve Eğitim Arasındaki Mantıksal İlişki)**. Türkiye 2. Eğitim Felsefesi Kongresi Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1996.

Üstel, Füsun. **Yurttaşlık ve Demokrasi**. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 1999.

Yaşar, Şefik. “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8; (1-2): 68-75, 1998.

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınları, 2006.